

Seletuskiri

Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni juurde

Istanbul, 11.V.2011

I. Sissejuhatus

1. Naistevastane vägivald, sealhulgas perevägivald on üks kõige tõsisemaid soopõhiseid inimõiguste rikkumisi Euroopas, mida ümbritseb jätkuvalt vaikuse müür. Perevägivald – mis on suunatud teistele ohvritele, nagu lapsed, mehed ja eakad – on samuti varjatud nähtus, mis puudutab nii paljusid perekondi, et seda ei saa jätta tähepanuta.

2. Kogu Euroopat puudutavat statistikat pole tehtud, kuid paljud liikmesriigid on viinud üha enam läbi küsitlusi naistevastase vägivalla ulatuse väljaselgitamiseks antud riigis. Olgugi et statistikate metodoloogiad varieeruvad, võib nende küsitluste põhjal järeldada, et keskmiselt on riikide lõikes neljandik kuni viiendik kõigist naistest kogenud vähemalt ühel korral oma täiskasvanuea jooksul füüsilist vägivalda ning rohkem kui viiendik naistest on kogenud seksuaalvägivalda, millega kaasnes jõu kasutamine. Kõikide vägivallavormide (sealhulgas ahistava jälitamise) esinemismäär on koguni 45 protsenti. Enamiku sellistest vägivallaaktidest panevad toime mehed oma lähimas sotsiaalses ümbruses, kõige sagedamini on vägivallatsetajateks naiste praegused ja endised partnerid.

3. Sekundaarne andmeanalüüs toetab konservatiivset hinnangut, mille kohaselt 12 kuni 15 protsenti kõigist naistest on olnud pärast oma 16. eluaastat mõnes suhtes, milles esineb perevägivalda. Kuid palju on ka naisi, kes kannatavad oma endiste partnerite toimepandud füüsilist ja seksuaalvägivalda isegi pärast suhte lõppemist. See tõendab, et paljude naiste jaoks ei tähenda vägivaldse paarisuhte lõppemine tingimata füüsilise turvalisuse saavutamist.

4. Lastele suunatud perevägivald on laialt levinud ning uuringud on kinnitanud seost naistele suunatud füüsilise väärkohtlemise ja lastele suunatud väärkohtlemise vahel, samuti on osutatud traumale, mille tekitab lastele perevägivalla pealtnägemine. Muude perevägivalla vormide kohta (näiteks eakatele ja meestele suunatud vägivald) on usaldusväärseid andmeid võrdlemisi napilt.

5. Naistevastast vägivalda esineb kogu maailmas. ÜRO naiste diskrimineerimise kaotamise komitee (CEDAW komitee) konventsioon kõikide naiste diskrimineerimise vormide kaotamise kohta (edaspidi CEDAW) aitas oma üldise soovitusega naistevastase vägivalla kohta (nr 19, 1992) tagada, et naistele suunatud soolist vägivalda teadvustataks kui ühte naiste diskrimineerimise vormi. ÜRO peaassamblee võttis 1993. aastal vastu deklaratsiooni naistevastase vägivalla kaotamise kohta, mis pani aluse rahvusvahelisele naistevastase vägivalla vastu võitlemisele. 1995. aastal kuulutas Pekingi deklaratsioon ja tegevusplatvorm naistevastase vägivalla väljajuurimise soolise võrdõiguslikkuse saavutamise üheks strateegiliseks eesmärgiks. 2006. aastal avaldas ÜRO peasekretär üksikasjaliku uurimuse kõigi naistevastase vägivalla vormide kohta, milles määratleti naistevastase vägivalla avaldumisvormid ja nendega seonduvad rahvusvahelised õiguslikud raamistikud, samuti esitati selles detailselt „paljutöötavad tavad“, mille kasutamisega on selle probleemi lahendamisel kaasnenud mõningane edu.

6. Olles piirkondlik dokument, mis on avatud ratifitseerimiseks ja ühinemiseks ka mitteliikmesriikidele, on Euroopa Nõukogu konventsioon naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise kohta täienduseks ja laienduseks teistele piirkondlike inimõiguste organisatsioonide kehtestatud standarditele antud valdkonnas. Üleameerikaline konventsioon naistevastase vägivalla ennetamise, kõrvaldamise ja sellise vägivalla eest karistamise kohta, mille võttis 1994. aastal vastu Ameerika Riikide Organisatsioon, ning Aafrika inimeste ja rahvaste õiguste harta protokoll Aafrika naiste õiguste kohta, mille võttis 2003. aastal vastu Aafrika Liit, keskenduvad mõlemad naistevastase vägivalla probleemile. Euroopa Nõukogu konventsioon on neist põhjalikum ja tugevdab olulisel määral ülemaailmses maastaabis naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks kasutatavaid meetmeid.

Euroopa Nõukogu meetmed

7. Euroopa Nõukogu, mis esindab 47 liikmesriiki ja nende 800 miljonit elanikku, peab enda üheks kõige olulisemaks kohuseks inimõiguste ja nende kaitse tagamist. Naistevastane vägivald, sealhulgas perevägivald õõnestab baasväärtusi, millele Euroopa Nõukogu töö on üles ehitatud.

8. 1990. aastatest peale on Euroopa Nõukogu, eriti aga selle juures tegutsev meeste ja naiste võrdõiguslikkuse juhtkomitee (CDEG) välja tulnud rea algatustega naiste kaitsmiseks vägivalla eest. 1993. aastal pühendati naiste ja meeste võrdõiguslikkuse teemaline 3. Euroopa ministrite konverents teemale *Strateegiad naistevastase vägivalla väljajuurimiseks ühiskonnas: meedia ja muud vahendid*.

9. Järgnevalt koostatud tegevusplaan naistevastase vägivalla tõkestamiseks pakkus esmakordselt liikmesriikide haldusasutustele välja põhjaliku teemakohase poliitilise raamistiku. Sellele järgnes 2002. aastal Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec(2002)5 liikmesriikidele naiste kaitsmiseks vägivalla eest. See kujutab endast olulist verstaposti, kuna see pakub esmakordselt Euroopas välja põhjaliku strateegia naistevastase vägivalla ennetamiseks ja ohvrite kaitsmiseks kõigis Euroopa Nõukogu liikmesriikides. 2002. aastast alates on see olnud liikmesriikidele naistevastase vägivalla tõkestamisel olulisim viitedokument. Selle rakendamist jälgitakse regulaarselt järelevalveraamistiku abil, mis aitab hinnata tehtavaid edusamme. Läbi on viidud mitu järelevalvetsükli ja nende põhjal on koostatud hinnangud, mis on ka avaldatud. Nendest on selgunud, et eriti just seadusandluse, politseiuurimise ja kohtumenetluse vallas on tehtud olulisi samme, et parandada kriminaalõiguslikku sekkumist naistevastasesse vägivalda. Ent sellegipoolest on täita veel mitmed lüngad. Teistes valdkondades, nimelt ohvritele pakutavate teenuste osas, on edusammud napid.

10. Et jätkata naistevastase vägivalla väljajuurimist uue hooga ning kinnitada veelkord sellele eesmärgile pühendumise olulisust, otsustasid Euroopa Nõukogu liikmesriikide valitsusjuhid ja riigipead oma kolmandal tippkohtumisel (Varssavis 16.–17. mail 2005), et vaja on läbi viia suuremahuline temaatiline kampaania, mille töötab välja ja mille toimumist jälgib hoolikalt Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla, sealhulgas perevägivalla tõkestamise ekspertrühm. Ekspertrühma liikmed määras Euroopa Nõukogu peasekretär.

11. Kampaania viidi läbi kolmel tasandil: valitsustevahelisel, parlamentaarsel ja kohalikul tasandil. Liikmesriikidelt oodati olulisi arenguid neljas peamises valdkonnas: õigusala ja poliitilised meetmed, toetus ja abi ohvritele, andmete kogumine ja

teadlikkuse tõstmine. Samuti kutsuti liikmesriike üles korraldama riiklike kampaaniad, et aidata kaasa soovitusel Rec(2002)5 tõhusamale rakendamisele ning naiste kaitsmisele vägivalla eest. Pooled liikmesriigid seda ka tegid.

12. Tänu Euroopa Nõukogu parlamentaarse assamblee kui 47 riigi parlamentide delegatsioonide kaasava organi ainulaadsele rollile oli kampaanial tugev parlamentaarne mõõde. Paljud parlamendiliikmed pingutasid kas üksi või mitmekesi selle nimel, et seadusandlusesse tehtaks muudatusi, mis aitaksid tagada naiste kaitsmise soolise vägivalla eest. Korraldades parlamentides arutelusid naistevastase vägivalla teemal, kuid samuti vastavateemaliste intervjuude ja avalike seisukohavõtude kaudu on parlamendiliikmed märkimisväärselt kaasa aidanud selleteemalise teadlikkuse suurenemisele. Paljude liikmesriikide parlamentide liikmed jätkavad temaatilist lobitööd ja on loonud „parlamendiliikmetest kontaktisikute võrgustiku“, mis tegeleb naistevastase vägivalla tõkestamisega riiklikul tasandil.

13. Kampaania käigus ilmnis probleemi tõeline ulatus Euroopas, kuid samuti tulid ilmsiks näited headest tavadest ja algatustest, mida paljud konkreetsete liikmesriigid olid probleemiga tegelemisel juba kasutanud. Suurenes poliitiliste juhtfigureide teadlikkus ja see võimaldas tuua erinevad naistevastase vägivalla vormid poliitilisse päevakorda.

14. Lisaks sellele analüüsis ekspertrühm naistevastase vägivalla vastase võitluse meetmeid konkreetsetes riikides ja selle käigus sai selgeks vajadus ühtlustatud õiguslike standardite ning teemakohaste andmete kogumise järele, kuna vaid sel moel saab tagada kõigile ohvritele kogu Euroopas samasugusel tasemel toetuse ja kaitse. Seetõttu soovitas ekspertrühm oma lõplikus tegevusaruandes (EG-TFV (2008) 6), et Euroopa Nõukogu arendaks naistevastase vägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks välja vastava inimõiguste konventsiooni.

15. Euroopa justiitsministrid otsustasid oma 27. konverentsil (Jerevan, Armeenia, 12.–13. oktoober 2006) analüüsida, kas oleks vajalik, et Euroopa Nõukogu koostab partnerile suunatud vägivalla kohta spetsiaalse õigusakti, teadvustades, et selline vägivald võib põhineda diskrimineerivatel eelarvamustel, mis tulenevad soost, päritolust ja majanduslikust sõltuvusest tingitud ebavõrdsusest. Lähtudes dokumendis „Perevägivalla konventsiooni otstarbekuse uuring“ (CDPC (2007)09 rev) esitatud järeldustest otsustas Euroopa Kriminaalasjade Komitee (CDPC), et niisuguse dokumendi järele on tõepoolest olemas vajadus.

16. Parlamentaarne assamblee on juba ammu võtnud selge poliitilise seisukoha kõigi naistevastase vägivalla vormide suhtes. Assamblee on vastu võtnud terve rea naistevastase vägivalla teemalisi resolutsioone ja soovitusi; täpsemalt resolutsioon 1247 (2001) naiste suguelundite moonutamise kohta, resolutsioon 1582 (2002) perevägivalla kohta, resolutsioon 1327 (2003) nn aukuritegude kohta, soovitus 1723 (2005) sundabielude ja lapsealiste abielude kohta, soovitus 1777 (2007) kohtinguvägistamisel kasutatavate uimastitega seotud seksuaalsete rünnakute kohta, ning hiljutisemast ajast resolutsioon 1654 (2009) naistetappude kohta ja resolutsioon 1691 (2009) naiste vägistamise, sealhulgas abielusisese vägistamise kohta.

17. Parlamentaarne assamblee on korduvalt kutsunud üles koostama õiguslikult siduvaid standardeid kõige tõsisemate ja laiemalt levinud soolise vägivalla vormide ennetamise, nende eest kaitsmise ja nende kohtuliku menetlemise kohta ning väljendanud toetust algatusele koostada Euroopa Nõukogu konventsioon naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks.

18. Lähtuvalt ekspertrühma soovitustest töötada välja konventsioon naistevastase vägivalla kohta ning partnerile suunatud vägivalla teemalise konventsiooni

otstarbekuse uuringu tulemustest otsustas ministrite komitee kokku kutsuda multidistsiplinaarse komitee, mille ülesandeks on töötada välja õiguslikult siduvad standardid, mis hõlmaksid nii naistevastase vägivalla kui perevägivalla valdkonna.

19. Sellest tulenevalt sätestas Euroopa Nõukogu ministrite komitee oma 1044. kohtumisel

10. detsembril 2008. aastal sihtotstarbelise naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise komitee (CAHVIO) pädevusulatus e ühe või rohkema siduva dokumendi ettevalmistamisel, mis "ennetavad ja tõkestavad perevägivalda, sealhulgas spetsiifilisi naistevastase vägivalla vorme ja muid naistevastase vägivalla vorme ning kaitsevad ja toetavad niisuguse vägivalla ohvreid ja määratlevad vägivallatsejate vastutuselevõtmise". Komitee liikmed nõudsid muuhulgas, et CAHVIO "esitaks 30. juuniks 2009. aastaks vahearuande oma seisukohtadest nimetatud dokumendis (või dokumentides) käsitletavate teemade ja valdkondade kohta, oma töömeetodite ja eeldatava ajakava kohta, et ministrite komitee saaks vajadusel teha nendes küsimustes oma otsused". Vahearuanne kinnitas komitee seisukohta, et konventsioon peab keskenduma naistevastase vägivalla väljajuurimisele. Leiti, et lisaks sellele peaks konventsioon tegelema perevägivallaga, mille mõju naistele on ebaproportsionaalselt suur, ent võimaldama samas selle sätteid rakendada kõigi perevägivalla ohvrite puhul. Komitee liikmed võtsid oma 1062. kohtumisel, mis toimus 1. juulil 2009. aastal, "vahearuande teadmiseks (...)" ja "kutsusid CAHVIO-t üles oma tööd aruandes näidatud plaani- ja ajakava kohaselt jätkama ning eelkõige koostama aruandes väljapakutud dokumendid". Sellest lähtuvalt alustas CAHVIO 2009. aasta detsembris naistevastase vägivalla ennetamist ja tõkestamist puudutava konventsiooni teemalisi läbirääkimisi. CAHVIO korraldas kuus kohtumist (2009. aasta detsembris ja 2010. aasta veebruaris, juunis/juulis, septembris, novembris ja detsembris), mille käigus dokumendi tekst sai lõpliku vormi. 20. CAHVIO kiitis valminud mustandteksti oma 2010. aastal toimunud kohtumisel heaks ja edastas selle ministrite komiteele esitamiseks parlamentaarsele assambleele seisukohavõtuks. 11. märtsil 2011. aastal esitas parlamentaarne asamblee mustandteksti kohta oma arvamuse.

21. Lähtudes soovitusel Rec(2002)5 naiste kaitsmise kohta vägivalla eest sätestab konventsioon esmakordselt Euroopas õiguslikult siduvad standardid naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamiseks, ohvrite kaitsmiseks ja vägivallatsejate karistamiseks. Seega täidab see suure tühiku naiste inimõiguste kaitsmise vallas ja julgustab osapooli laiendama sätestatud kaitsemeetmeid kõigidele perevägivalla ohvritele. Sealjuures paigutab see naistevastase vägivalla väljajuurimise teema laiemasse konteksti, milleks on meeste ja naiste võrdõiguslikkuse saavutamine, seega rõhutatakse veelgi naistevastase vägivalla pidamist üheks diskrimineerimise vormiks.

II. Kommentaarid konventsiooni sätete kohta

Preambul

22. Preambulis kinnitatakse, et allakirjutanud pühenduvad inimõigustele ja põhivabadustele. Selles osutatakse ainult kõige olulisematele rahvusvahelistele õigusaktidele, mis tegelevad otseselt antud konventsiooni temaatikaga Euroopa Nõukogu ja ÜRO raamistikus.

23. Neid rahvusvahelisi õigusakte, eriti aga Euroopa Nõukogu koostatud õigusakte võeti käesoleva konventsiooni alaste läbirääkimiste protsessi käigus ka arvesse. Lisaks lähtusid konventsiooni koostajad järgmistest Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitustest: soovitus 1450 (2000) naistevastase vägivalla kohta Euroopas, soovitus 1582 (2002) naistevastase perevägivalla kohta, soovitus 1723 (2005) sundabielude ja lapsealiste abielude kohta, soovitus 1759 (2006) parlamentide kohta, mis on ühinenud võitluses naistevastase perevägivalla vastu, soovitus 1777 (2007) kohtinguvägistamisel kasutatavate uimastitega seotud seksuaalsete rünnakute kohta, soovitus 1817 (2007)) parlamentide kohta, mis on ühinenud võitluses naistevastase perevägivalla vastu: kampaania vahehindamine, soovitus 1847 (2008) naistevastase vägivalla tõkestamise kohta: liikumine Euroopa Nõukogu konventsiooni suunas, soovitus 1873 (2009) naistevastase seksuaalvägivalla kohta relvastatud konfliktides, soovitus 1868 (2009) meetmeteks sooliste inimõiguste rikkumiste kohta, sealhulgas naiste ja tüdrukute röövimise kohta, soovitus 1861 (2009) naistetappude kohta, soovitus 1881 (2009) hädavajaduse kohta võidelda nn aukuritegudega, soovitus 1887 (2009) naiste vägistamise, sealhulgas abielusisese vägistamise kohta, soovitus 1891 (2009) sisserännanud naiste kohta: eriline perevägivalla risk, ning soovitus 1905 (2010) laste kohta, kes näevad pealt perevägivalda. Samuti võtsid koostajad arvesse järgmisi dokumente: soovitus 260 (2009) naistevastase vägivalla tõkestamise kohta ning resolutsioon 279 (2009) naistevastase perevägivalla tõkestamise kohta kohalike ja piirkondlike võimuesindajate kongressilt ja Euroopa Nõukogult.

24. Lisaks olid läbirääkimistel inspiratsiooniks järgmised poliitilised deklaratsioonid:

- a. deklaratsioon ja tegevusplaan, mis võeti vastu 5. Euroopa ministrite konverentsil meeste ja naiste võrdõiguslikkuse kohta (Skopje, 22.–23. jaanuar 2003);
- b. tegevusplaan, mis võeti vastu Euroopa Nõukogu valitsusjuhtide ja riigipeade kolmandal tippkohtumisel (Varssavi, 16.–17. mai 2005);
- c. deklaratsioon “Soolise võrdõiguslikkuse muutmine tegelikkuseks”, mille võttis vastu Euroopa Nõukogu ministrite komitee (Madrid, 12. mai 2009);
- d. resolutsioon nr 1 perevägivalla ennetamise ja sellele reageerimise kohta, mis võeti vastu Euroopa Nõukogu justiitsministrite 29. konverentsil (Tromsø, Norra, 18.–19. juuni 2009);
- e. tegevusplaan ja resolutsioon, mis võeti vastu Euroopa Nõukogu naiste ja meeste võrdõiguslikkuse eest vastutavate ministrite 7. konverentsil (Baku, 24.–25. mai 2010);
- f. Pekingi deklaratsioon ja tegevusplaan, mis võeti vastu 4. naiste maailmakonverentsil 1995. aastal, sihtotstarbelise komitee aruanne ÜRO peaassamblee 23. erisessiooni kohta tervikuna (Peking + 5 – poliitiline deklaratsioon ja lõppdokument), samuti poliitiline deklaratsioon ÜRO naiste staatuse komisjoni 49. sessioonilt 2005. aastast (Peking + 10) ja ÜRO naiste staatuse komisjoni 54. sessioonilt 2010. aastast (Peking + 15) ning dokument Naised 2000: sooline võrdõiguslikkus, areng ja rahu 21. sajandiks.

25. Preamul sätestab konventsiooni baasesmärgi: naistevastasest vägivallast ja perevägivallast vaba Euroopa loomine. Selle saavutamiseks osutatakse selgele seosele soolise võrdõiguslikkuse saavutamise ja naistevastase vägivalla väljajuurimise vahel. Sellest eeldusest lähtuvalt nendib preambul naistevastase vägivalla struktuurilist iseloomu ja asjaolu, et see on ajalooliselt kujunenud meeste ja naiste ebavõrdsete võimuhete väljendus.

Seega loob preambul aluse erinevatele konventsioonis kirjeldatud meetmetele, mis paigutavad naistevastase vägivalda väljajuurimise selle laiemasse konteksti ehk siis naistele suunatud diskrimineerimise tõkestamise ning soolise võrdõigusliku nii juriidilise kui faktilise saavutamise konteksti. Tuleb veel märkida, et termini „naistele suunatud diskrimineerimine“ all tuleks mõista “iga soolisel alusel tehtud eristamist, väljaarvamist või piirangut, mille tagajärjeks või eesmärgiks on kahjustada naistele osaks saavat tunnustust, nende rahulolu või jõupingutusi või need nullida ja seda sõltumatult naiste abielulisest staatusest, rikkudes sellega meeste ja naiste võrdõiguslikkust, inimõigusi ning põhivabadusi poliitilises, majanduslikus, sotsiaalses, kultuurilises, tsiviil- või muus sfääris”, nagu see on sätestatud CEDAW-i 1. artiklis. Samas tahtsid dokumendi koostajad kinnitada, et naistevastast vägivalda ja perevägivalda on võimalik tõlgendada ja mõista nii struktuuraalsel, rühma kui indiviidi tasandil erineval moel. Naistevastane vägivald ja perevägivald on kompleksed nähtused ning nende mehhanismidest arusaamiseks on vaja kasutada mitmeid erinevaid lähenemisi kombineeritult.

26. Koostajad soovisid rõhutada, et naistevastane vägivald on tõsine inimõiguste rikkumine, mis takistab naistel inimõigustest osasaamist või nullib need. Eriti kehtib see põhiõiguste kohta, milleks on õigus elule, turvalisusele, vabadusele, inimväärikusele ning füüsilisele ja emotsionaalsele terviklikkusele, ning just seetõttu ei saa valitsused seda probleemi ignoreerida. Veelgi enam, koostajad nentisid, et vägivald mõjub pärssivalt mitte ainult naistele, vaid ühiskonnale tervikuna, mistõttu on vajalik kiire sekkumine. Lõpuks rõhutasid nad tõsiasja, et mõningaid naiste rühmi, näiteks puuetega naisi ja tüdrukuid, ähvardab suurem oht sattuda vägivalda, vigastuste, väärkohtlemise, hooletussejätmise või hoolimatu kohtlemise, kuritarvitamise või ekspluateerimise ohvriks nii kodus kui väljaspool.

27. Lisaks konstateerimisele, et naistevastane vägivald, sealhulgas naistevastane perevägivald on selgelt sooline nähtus, teadvustasid koostajad, et ka mehed ja poisid võivad langeda perevägivalda ohvriks ning et ka sellise vägivalda tõkestamisega on vaja tegeleda. Mis puudutab lapsi, siis teadvustasid koostajad, et nendest võivad saada ohvrid ka ilma ise otsest vägivalda kogemata, kuna juba vägivalda pealtnägmine on samuti traumeeriv ja sellest piisab, et nendest saaksid ohvrid.

28. Koostajad soovisid rõhutada, et selles konventsioonis loetletud kohustused ei eelda, et Osapooled võtaksid kasutusele meetmeid, mis lähevad vastuollu konstitutsiooniliste reeglite või aluspõhimõtetega, mis seostuvad ajakirjandusvabadusega ja väljendusvabadusega muus meedias.

29. Oluline on märkida, et konventsioonis loetletud meetmed ei piira liikmesriikide positiivseid kohustusi kaitsta Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis (edaspidi ECHR) sätestatud õigusi. Kasutatavate meetmete puhul tuleks samuti võtta arvesse Euroopa Inimõiguste Kohtu üha suurenevat kohtupraktikat, mis loob naistevastase vägivalda sfääris olulised standardid ning mis oli ka koostajatele juhtnööriks arvukate vägivalda ennetamiseks vajalike positiivsete kohustuste ja meetmete väljatöötamisel.

I peatükk – Eesmärk, mõisted, võrdõiguslikkus, üldised kohustused

Artikkel 1 – Konventsiooni eesmärk

30. Lõige 1 sätestab konventsiooni eesmärgid. Lõige 1 (a) sätestab konventsiooni konkreetse eesmärgina naiste kaitsmise mis tahes vormis asetleidva vägivalda eest,

samuti naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise, vägivaldsete vastutusele võtmise ja vägivalda kaotamise.

31. Kooskõlas preambulas toodud seisukohaga, et naistevastase vägivalda kaotamine on seotud soolise võrdõiguslikkuse saavutamise õiguslikult ja faktiliselt, sätestab lõige 1 (b), et konventsioon aitab kaasa naiste diskrimineerimise kõigi vormide kaotamisele ning naiste ja meeste tõelise võrdõiguslikkuse saavutamisele. Konventsiooni koostajad pidasid vajalikuks seda kui konventsiooni ühte eesmärki selgelt välja öelda.

32. Lõikes 1 (c) näidatakse ära, et naistevastase vägivalda ja perevägivalda ohvrite kaitsmisele ja abistamisele on vaja läheneda terviklikult. Konventsiooniga kaetud vägivaldavormidel on ohvritele laastavad tagajärjed. Vaja on välja töötada terviklik raamistik, et tagada mitte üksnes ohvrite turvalisus tulevikus ja taastada nende füüsiline ja vaimne tervis, vaid võimaldada neil ka oma elu uuesti üles ehitada. Niisugune raamistik peaks lähtuma inimõigustest.

33. Lõige 1 (d) käsitleb rahvusvahelist koostööd, mille kohta on esitatud üksikasjalik ülevaade peatükis VIII. Rahvusvaheline koostöö ei piirdu koostööga kriminaal- ja haldusküsimustes, vaid laieneb ka infovahetusele konventsioonis sätestatud kriminaalkuritegude ärahoidmisel ning otsese kahju eest kaitse tagamisel.

34. Vägivalla kaotamine nõuab integreeritud lähenemise osana erinevate asutuste ulatuslikku koostööd. Sellise lähenemise kindlustamine vägivalla ennetamisel ja sellega võitlemisel on sätestatud konventsiooni viimase eesmärgina lõikes 1 (e). Seda arendatakse edasi konventsiooni peatükis II ning teistes osades.

35. Lõige 2 rõhutab, et sätete tõhusaks rakendamiseks osalisriikide poolt luuakse konventsiooniga eriline järelevalvemehhanism. Sellega tagatakse konventsiooni täitmine osalisriikide poolt ning garanteeritakse konventsiooni pikaajaline efektiivne rakendamine (vt peatükk IX juurde kuuluvaid märkusi).

Artikkel 2 – Konventsiooni kohaldamisala

36. Lõige 1 sätestab, et käesoleva konventsiooni tähelepanu keskmes on naistevastase vägivalda kõik vormid, sealhulgas naiste kallal toimepandud perevägivald. Konventsiooni väljatöötajad pidasid vajalikuks rõhutada, et enamik perevägivalda ohvreid on naised.

37. Lõikes 2 sisalduvad konventsiooni kohaldamisala sätted julgustavad osalisriike rakendama käesolevat konventsiooni ka meeste ja laste kallal tarvitavale perevägivaldale. Seetõttu on osalisriikide endi otsustada, kas laiendada konventsiooni kohaldamisala ka sellistele ohvritele. Nad võivad seda teha neile kõige sobival moel, arvestades eriti oma riigi olukorda ning ühiskonna arenguid. Selleks aga, et koondada tähelepanu naiste kallal toimepandud soolise vägivalla erinevatele vormidele, nõuab lõige 2 osalisriikidelt, et nad pööraksid konventsiooni elluviimisel erilist tähelepanu konkreetsetele selle vägivallavormi ohvritele. See tähendab, et naiste kallal tarvitatud sooline vägivald tema erinevates avaldumisvormides, mille hulgas on

ka perevägivald, peab olema konventsiooni elluviimise kõigi meetmete keskseks elemendiks.

38. Rahvusvahelise humanitaarõiguse ning Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi põhimõtted, millele viidatakse konventsiooni preambulas, kinnitavad rahvusvahelises õiguses reguleeritud individuaalset kriminaalvastutust vägivalda eest, mis leiab aset peamiselt (kuid mitte ainult) relvakonfliktides. Rooma statuudi artikkel 7 (inimsusevastased kuriteod, mis on toime pandud osana massilisest või süstemaatilisest rünnakust tsiviilelanikkonna vastu) ning artikkel 8 (sõjakuriteod) sisaldavad vägivallakuritegusid nagu vägistamine ja seksuaalvägivald, mis on toime pandud peamiselt naiste vastu. Käesoleva konventsiooniga kaetud vägivallavormid ei lõpe relvastatud konfliktide toimumise ajal ega okupatsiooni perioodidel. Lõige 3 näeb seega ette konventsiooni jätkuva kohaldamise relvakonfliktides täiendamaks rahvusvahelise humanitaarõiguse ja rahvusvahelise kriminaalõiguse põhimõtteid.

Artikkel 3 – Mõisted

39. Artiklis 3 tuuakse mitmed mõisted, mis on rakendatavad kogu konventsiooni ulatuses.

"Naistevastase vägivalda" mõiste

40. "Naistevastase vägivalda" mõiste selgitab, et konventsioonis mõistetakse naistevastast vägivalda kui inimõiguste rikkumist ning diskrimineerimise vormi. See on kooskõlas konventsiooni artiklis 1 (b) toodud eesmärgiga ning seda tuleb konventsiooni rakendamisel meeles pidada. Definiitsiooni teine osa kattub sellega, mis on toodud Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel Rec(2002) 5 liikmesriikidele naiste kaitsmise kohta vägivalda eest, CEDAW komitee (Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise komitee) üldises soovitusel 19 naistevastase vägivalda kohta (1992) ning ÜRO Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise deklaratsiooni artiklis 1. Konventsiooni väljatöötajad on seda aga laiendanud ning lisanud "majandusliku kahju" mõiste, mida võib seostada psühholoogilise vägivallaga.

"Perevägivalda" mõiste

41. Artikkel 3 (b) toob ära perevägivalda mõiste, mis hõlmab kõiki füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivalda akte, mis leiavad aset perekonnas või kooselus või ükskõik millises muus intiimsuhtes sõltumata bioloogilistest või peresuhetest. Lõikes 40 sätestatu kohaselt võib majanduslikku vägivalda seostada psühholoogilise vägivallaga. Perevägivald hõlmab peamiselt kaht liiki vägivalda: vägivalda praeguste või endiste abikaasade või partnerite vahel ning põlvkondadevahelist vägivalda, mis leiab tavaliselt aset vanemate ja laste vahel. See on sooneutraalne definiitsioon, mis hõlmab mõlemast soost ohvreid ja vägivallatsejaid.

42. Perevägivald paarisuhtevägivallana sisaldab füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist või majanduslikku vägivalda praeguste või endiste abikaasade ning ka praeguste või endiste partnerite vahel. See on vägivalda vorm, mis mõjutab

disproportsionaalselt naisi ning mis on seetõttu selgelt soolise iseloomuga. Kuigi võib tunduda, et termin "kodu" piirab konteksti, kus selline vägivald aset võib leida, tunnistasid konventsiooni koostajad, et vägivald võib jätkuda peale suhte lõppemist ning seetõttu nõustasid, et ohvri ja vägivallatseja ühine eluase pole nõutav. Põlvkondadevaheline vägivald sisaldab füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist ja majanduslikku vägivalda lapse või vanema (vanemate inimeste vastane vägivald) vastu või sellist vägivalda mis tahes erinevatest põlvkondadest kahe või enama pereliikme vahel. Ühine eluase pole siingi nõutud.

"Sugupoole" mõiste

43. Kuna konventsioon asetab naistevastase vägivalla ennetamise ja sellega võitlemise kohustuse laiemasse soolise võrdõiguslikkuse saavutamise raamistikku, pidasid konventsiooni väljatöötajad vajalikuks tuua ära mõiste "sugupool" definitsioon. Käesoleva konventsiooni kontekstis selgitab mõiste "sugupool", mis tugineb kahele soole, meessoole ja naissoole, et on olemas ka sotsiaalselt konstrueeritud rollid, käitumisviisid, tegevused ja omadused, mida konkreetne ühiskond naistele ja meestele kohaseks peab. Uurimused näitavad, et teatud rollid ehk stereotüübid taastoodavad soovimatuid ja kahjustavaid tavasid ning aitavad kaasa sellele, et naistevastast vägivalda aktsepteeritakse. Selliste soorollide ületamiseks sõnastab artikkel 12 (1) lahtisaamise naiste alaväärsusel või stereotüüpsetel soorollidel põhinevatest eelarvamustest, tavadest, traditsioonidest ning teistest käitumisviisidest vägivalla ärahoidmise üldise kohustusena. Mujal kutsub konventsioon võtma ohvrite kaitse ja toetamise meetmete aluseks soolistatud arusaama naistevastasest vägivallast ja perevägivallast. See tähendab, et vägivalla keeruka olemuse adekvaatseks käsitlemiseks tuleb neid vägivalla vorme vaadelda naiste ja meeste ebavõrdsuse, stereotüüpide, soorollide ja naiste diskrimineerimise kontekstis. Selle definitsiooni kohaselt pole mõiste "sugupool" konventsioonis mõeldud asendama mõisteid "naised" ja "mehed" .

"Naistevastase soolise vägivalla" mõiste

44. Mõistet "naistevastane sooline vägivald" kasutatakse konventsiooni kõigis osades ning see osutab vägivallale, mis pannakse naise suhtes toime põhjusel, et ta on naine või mis mõjutab naisi disproportsionaalselt. See erineb teistest vägivalla vormidest, kuna vägivallaaktide peamiseks motiiviks on ohvri sugu. Sooline vägivald viitab teisisõnu igasugusele naise suhtes toimepandud väärteole, see on ebavõrdsete võimuhete nii põhjus kui tagajärg, mis tuleneb tajutud erinevustest naiste ja meeste vahel ning mis viivad naise madalamale staatusele nii era- kui avalikus sfääris. Niisuguse vägivalla sügavad juured peituvad ühiskonnas valitsevates sotsiaalsetes ja kultuurilistes struktuurides, normides ja väärtustes ning neid säilitatakse sageli eitamise ja vaikimise kultuuri kaudu. Väljendi "naistevastane sooline vägivald" kasutamist käesolevas konventsioonis tuleb võtta samaväärsena väljendiga "sooline vägivald", mida kasutatakse Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise komitee soovitusel 19 naistevastase vägivalla kohta (1992), ÜRO Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise deklaratsioonis (1993) ning Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel Rec(2002) 5 liikmesriikidele naiste kaitsmise kohta vägivalla eest (2002).

Väljendit tuleb mõista kui püüdlust kaitsta naisi vägivalla eest, mis tuleneb soolistest stereotüüpidest ning mis puudutab eriti naisi.

"Ohvri" mõiste

45. Konventsioon sisaldab hulgaliselt viiteid ohvrile. Mõiste "ohver" viitab nii naistevastase vägivalla ohvritele kui pereägivalla ohvritele, mis on defineeritud vastavalt artiklis 3 (a) ja artiklis 3 (b). Samas kui naistevastase vägivalla ohvriks saavad olla ainult naised ja ka tüdrukud, võivad perevägivalla ohvrite seas olla mehed ja naised ning ka lapsed. Teiste rahvusvaheliste inimõiguste lepingute kohaselt tähendab mõiste "laps" igat alla 18 aastast inimolendit. "Ohvrit" tuleks mõista vastavuses käesoleva konventsiooni kohaldamisalaga.

"Naise" mõiste

46. Olles teadlik faktist, et paljud käesoleva konventsiooniga kaetud vägivallavormid pannakse toime nii naiste kui tüdrukute vastu, ei soovinud konventsiooni väljatöötajad piirata konventsiooni kohaldamisala üksnes täiskasvanud ohvritega. Seetõttu sätestab konventsioon selgelt, et mõiste "naised" sisaldab ka alla 18-aastaseid tüdrukuid.

47. Käesolev konventsioon on kokkulepe riikide vahel, mis tekitab kohustusi ainult nende endi jaoks. Artiklites 3 ja 4 sisalduvad sätted ei tekita juurde mingeid uusi õigusi, vaid selgitavad olemasolevaid inimõigusi. Kõik isikute kohustused tulenevad õiguslikest ja muudest meetmetest, mida osalisriigid võtavad vastu konventsiooni kohaselt.

Artikkel 5 – Riikide kohustused ja hoolsuskohustus

57. Rahvusvahelise Õiguse Komisjoni järgi vastutab riik oma esindajate nagu politsei, immigratsiooniametnike ja vanglatöötajate käitumise läbi toimepandud rahvusvahelise õiguse vastaste tegude eest. Niisugune printsiip on kirja pandud Rahvusvahelise Õiguse Komisjoni artiklites riikide vastutuse kohta rahvusvahelise õiguse vastaste tegude korral (2001), mida aktsepteeritakse laialdaselt kui rahvusvahelist tavaõigust. Rahvusvahelistes inimõigustes on riigil nii negatiivsed kui positiivsed kohustused: riigi ametnikud peavad nii austama seadusi kui hoiduma rahvusvahelise õiguse vastaste tegude kordasaatmisest ning kaitsma kodanikke selliste tegude kordasaatmise eest teiste isikute (*non-state actors*) poolt. Artikkel 1 käsitleb riigi kohustust tagada, et tema asutused, ametnikud, esindajad, institutsioonid ning muud riigi nimel tegutsevad isikud/organisatsioonid hoiduvad naistevastaste vägivalla aktidest, samas kui lõige 2 toob ära osalisriikide hoolsuskohustuse käesoleva konventsiooni kohaldamisalaga seotud tegude üle, mille on sooritanud eraisikud (*non-state actors*). Mõlemal juhul toob suutmatus sellega hakkama saada kaasa riigi vastutuse.

58. Hoolsuse (*due diligence*) nõue on vastu võetud mitmetes rahvusvahelistes naistevastast vägivalda käsitlevates inimõigustealastes õigusaktides, tõlgendustes ning otsustes. Nende hulgas on Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise

komitee üldine soovitus 19 naistevastase vägivalda kohta (1992), ÜRO Peaassamblee Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise deklaratsioon (1993), Ameerika Riikide Organisatsiooni poolt vastu võetud Naistevastase vägivalda ennetamise konventsioon (Belém do Pará konventsioon 1994) ning samuti Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec(2002)5 liikmesriikidele naiste kaitsmise kohta vägivalda eest (2002). Lisaks käsitleb artikli 5 sisu Euroopa Inimõiguste Kohtu pretsedendiõigust. Oma hiljutuses preevāgivalda puudutavas pretsedendiõiguses võttis kohus vastu hoolsuskohustuse (vt Opuz v Turkey otsus, 2009). Sellega sätestati, et positiivne kohustus kaitsta õigust elule (Euroopa Inimõiguste konventsiooni artikkel 2) nõuab riigivõimudelt hoolsuskohustuse täitmist, näiteks ennetusmeetmete rakendamist ohus oleva inimese elu kaitsmiseks.

59. Rahvusvahelise õiguse ja õigusteaduse niisuguste arengute valguses pidasid konventsiooni väljatõotajad oluliseks hoolsuskohustuse põhimõtte konventsiooni sisse kirjutada. See pole mitte tulemuse, vaid vahendi kohustus. Osalisriikidelt nõutakse, et nad rakendaksid kõigi konventsiooni kohaldamisalaga hõlmatud vägivaldavormide suhtes vastumeetmeid viisil, mis lubaks asjaomastel asutustel hoolsusprintsipi järgides vägivaldaakte ära hoida, uurida, nende eest karistada ning hüvitisi pakkuda. Kui seda teha ei suudeta, toob see kaasa riigi kohustuse teo eest, mida muidu omistatakse vaid eraisikule. Sellisena ületab eraisikute toimepandud naistevastane vägivald artiklis 2 käsitletud inimõiguste rikkumiseks peetava vägivalda läve selles osas, mil osalisriikidel on kohustus rakendada õiguslikke ja muid meetmeid hoolsuskohustuse täitmiseks, et konventsiooni kohaldamisalaga hõlmatud vägivaldaakte ära hoida, vägivaldasejat vastutusele võtta, vägivalda karistada ning hüvitisi pakkuda; samuti selleks, et ohvreid kaitsta, ning et suutmatust seda teha rikub ja kahjustab inimõiguste ja põhivabaduste kasutamist või ei luba seda teha.

60. Mõiste "hüvitis" võib hõlmata erinevaid rahvusvaheliste inimõiguste kontekstis kasutatavaid hüvitisi nagu tagastamine, kompensatsioon, rehabilitatsioon, rahulolu ning vägivalda mittekordumise garantii. Mis puudutab kompensatsiooni, siis on oluline märkida, et seda hüvitise vormi kasutatakse osalisriigi poolt üksnes käesoleva konventsiooni artiklis 30 (2) sätestatud tingimustel. Ja lõpuks, mõiste "non-state actor" viitab eraisikutele, see on mõiste, mida käsitleti juba Euroopa Nõukogu soovitus Rec(2002)5 naiste kaitsmise kohta vägivalda eest.

Artikkel 6 - Sootundlikud poliitikad

61. Kuna artikkel 6 käib peatükk II alla, kus käsitletakse ka osalisriikide üldisi kohustusi, siis laieneb tema kohaldamisala ka käesoleva konventsiooni kõigile teistele artiklitele. Selle kohustuse all peetakse silmas kahte asja. Ühelt poolt nõuab see osalisriikidelt, et nad tagaksid soolise aspekti arvestamise mitte ainult konventsiooni elluviimise meetmete kavandamisel, vaid ka nende mõju hindamisel. See tähendab, et kõigi meetmete puhul, mida konventsiooni rakendamiseks välja töötatakse, tuleb juba nende kavandamise etapis läbi viia sugupooltele avalduva mõju analüüs. Lisaks tähendab see, et hindamise etapil nõutakse osalisriikidelt, et nad selgitaksid välja, kas sätete rakendamine on avaldanud sugudele erinevat mõju.

62. Teisalt kutsub see artikkel osalisriike üles edendama ja rakendama poliitikaid, mille eesmärgiks on naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamine ning naiste

jõustamine. See kohustus täiendab kohustust mõista hukka ning keelustada diskrimineerimine, mis sisaldub artikkel 4 lõigus 2. Olles veendunud naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamise ja naiste jõustamise vajaduses eesmärgiga teha lõpp käesoleva konventsiooniga kaetud vägivalla vormidele, arvasid konventsiooni koostajad, et on oluline panna osalisriikidele kohustus, mis ulatub kaugemale kui erimeetmed, mida tuleb rakendada sellise vägivalla ärahoidmiseks ja tõkestamiseks, et nimetatud eesmärki saavutada. See seostub konventsiooni artiklis 1 sõnastatud eesmärgiga, eriti mis puudutab naiste ja meeste tõelise võrdõiguslikkuse saavutamist, sealhulgas naiste jõustamise kaudu, nagu seda on väljendatud ka artiklis 1 (b).

II peatükk – Terviklikud poliitikad ja andmete kogumine

63. Sarnaselt teiste hiljutiste Euroopa Nõukogu tasandil koostatud konventsioonidega järgib ka see konventsioon “3 P struktuuri”: “**P**revention (ennetus)”, “**P**rotection (kaitse)” ja “**P**rosecution (kohtulik menetlemine)”. Kuna aga tõhusaks reageerimiseks kõikidele selle konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvatele vägivallavormidele on vaja enam kui meetmete rakendamist nendes kolmes valdkonnas, pidasid koostajad vajalikuks lisada veel ühe “P” (terviklik **P**oliitika).

Artikkel 7 – Terviklikud ja koordineeritud poliitikad

64. Paragrahv 1 eeldab, et Osapooled töötaksid välja ja rakendaksid tegevuspõhimõtteid, mis hõlmaksid mitmesuguseid meetmeid, mida tuleb rakendada erinevate institutsioonide tasandil ja mis tervikuna võimaldavad läheneda naistevastase vägivalla probleemile holistiliselt. See nõue seletatakse lähemalt lahti paragrahvis 2. See paragrahv näeb ette, et Osapooled tagaksid väljatöötatud tegevuspõhimõtete rakendamise tõhusa mitmeid asutusi hõlmava koostöö abil. Näited mõningates liikmesriikides kasutatavatest headest tavadest annavad tunnistust sellest, et tulemused on paremad, kui õiguskaitseasutused, kohtusüsteem, naiste valitsusvälised organisatsioonid, lastekaitseinstitutsioonid ja muud asjaomased partnerid ühendavad konkreetsete juhtumite lahendamisel jõud, näiteks viivad ühiselt läbi akuutse ohu hindamise või koostavad turvaplaani. Sellist tüüpi koostöö ei peaks piirduma üksikisikutega, kes on veendunud teabejagamisest tulenevates eelistes, vaid eeldab niisuguste juhiste ja protokollide olemasolu, mida kohustuvad järgima kõik asutused, samuti piisavat väljaõpet asutuste töötajatele selle kohta, kuidas neid kasutada ja mis on nende eelised.

65. Tagamaks, et vastavate tegevuspõhimõtete väljatöötamisel rakendataks kõikide asjaomaste sidusrühmade, asutuste ja institutsioonide ekspertteadmisi ja vaatenurki, kutsub paragrahv 3 üles kaasama “kõiki asjassepuutuvaid toimijaid, nagu valitsusasutusi, riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke parlamente ja ametiasutusi, riigi inimõigustega tegelevaid organisatsioone ja kodanikuühiskonna organisatsioone”. See ei ole ammendav loetelu organisatsioonidest, mida koostajad kavatsesid hõlmata, näiteks võib kaasata ka naiste valitsusväliseid organisatsioone ja sisserännanud aitavaid organisatsioone, kuid ka religioosseid institutsioone. Riiklike inimõigustega tegelevate institutsioonide all mõeldakse organisatsioone, mis on rajatud kooskõlas ÜRO põhimõtetega inimõiguste edendamiseks ja kaitsmiseks mõeldud riiklike institutsioonide kohta, mis võeti vastu ÜRO peaassamblee resolutsiooniga 48/134, 1993. Kuna riiklikud inimõigustega tegelevad institutsioonid on paljudes

Euroopa Nõukogu liikmesriikides olemas, pidasid koostajad vajalikuks lisada need oluliste osapoolte nimekirja juhuks, kui sellised institutsioonid on olemas. See säte ei eelda, et niisugused institutsioonid tuleks luua, kui neid veel loodud ei ole. Riiklike, regionaalsete ja kohalike parlamentide kaasamisega sellesse sättesse soovisid koostajad kajastada erinevaid seadusloometasandeid nendes riikides, kus eksisteerib föderaalne süsteem. Üks võimalus tagada laiaulatuslike ja koordineeritud tegevuspõhimõtete kasutamine ning kõikide asjaomaste asutuste ja institutsioonide kaasamine on koostada riiklikud tegevuskavad.

Artikkel 8 – Rahalised ressursid

66. Selle artikli eesmärk on vajalike rahaliste ja inimressursside eraldamise tagamine nii tegevusteks, mille viivad läbi riigiasutused, kui ka tegevusteks, mille viivad läbi asjaomased valitsusvälised ja kodanikuühiskonna organisatsioonid. Euroopa Nõukogu liikmesriikide lõikes on erinevaid viise, kuidas valitsused erinevate käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamise ja tõkestamisega tegelevaid valitsusväliseid organisatsioone (edaspidi MTÜ-d) rahastavad. Niisiis pannakse Osapooltele kohustus eraldada rahalisi ja inimressursse tegevusteks, mida viivad läbi MTÜ-d ja kodanikuühiskond.

67. Arvestades liikmesriikide erinevate majanduslike oludega otsustasid koostajad piirduda selle kohustuse puhul kohustusega asjakohaseid ressursse eraldada. See tähendab, et eraldatud ressursid peavad olema sobivad seatud eesmärkideni jõudmiseks või meetmete ellurakendamiseks.

Artikkel 9 – Valitsusvälised organisatsioonid ja kodanikuühiskond

68. Paljudes liikmesriikides korraldavad valdavalt enamust perevägivallaohvritele pakutavaid teenuseid ja muu naistevastase vägivalla ohvritele pakutavaid teenuseid valitsusvälised või kodanikuühiskonna organisatsioonid. Nendel organisatsioonidel on varjupaigateenuse, juriidilise nõustamise, meditsiinilise ja psühholoogilise nõustamise, tugitelefoni käigushoidmise ja muude teenuste vallas pikaajalised traditsioonid.

69. Käesoleva artikli eesmärk on rõhutada nende organisatsioonide panust kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamisel ja tõkestamisel. Seetõttu on vajalik, et konventsiooni Osapooled tunnustaksid nende tööd näiteks sellega, et kasutavad nende ekspertkogemusi ja kaasavad neid partneritena asutustevahelisse koostöösse või laiaulatuslike valitsuse poliitikate rakendamisse, mille vajadusest on juttu artiklis 7. Lisaks sellisele tunnustamisele näeb käesolev artikkel ette, et konventsiooni Osapooled julgustaksid ja toetaksid neid pühendunud MTÜ-sid ja kodanikuühiskonna organisatsioone nende töös. See tähendab, et neil tuleb võimaldada teha oma tööd parimal võimalikul viisil. Kuigi artikkel 9 osutab ainult naistevastase vägivalla tõkestamise alal töötavatele MTÜ-dele ja kodanikuühiskonna organisatsioonidele, ei peaks see takistama Osapooli minemast veelgi kaugemale ja toetama lisaks tööd, mida teevad sellised MTÜ-d ja kodanikuühiskonna algatused, mis keskenduvad perevägivallale selle laiemas mõttes.

Artikkel 10 – Koordineeriv organ

70. Paragrahv 1 sisaldab kohustust panna ühe või enamate asutuste õlule kohustus seista hea nelja konkreetse ülesande täitmise eest: tagada koordineerimine, elluviimine, järelevalve ja hindamine tegevuspõhimõtete ja meetmete puhul, mida mingi konventsiooni Osapool on välja töötanud kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamiseks ja tõkestamiseks. Selleks on võimalik luua uusi asutusi või delegeerida need ülesanded juba olemasolevatele asutustele. Termin „organ“ all tuleb mõista valitsuse raames tegutsevat üksust või institutsiooni. See võib olla asutus, mis alles alustab tööd või on juba riiklikul või piirkondlikul tasandil tegutsev. Selle suurus, töökohtade hulk ja rahastamine jääb Osapoolte otsustada, samuti ka see, millise institutsiooni ees on nimetatud asutus aruandekohustuslik. Mis puutub rakendamisse, järelevalvesse ja hindamisse, siis peaks see asutus olema tegev antud Osapoolte struktuuri sellisel tasandil, mis vastutab vastavate meetmete elluviimise eest. See tähendab, et föderalse valitsusstruktuuri korral võib osutada vajalikuks rohkem kui ühe asutuse olemasolu.

71. Nende nelja ülesandega, mida see asutus või asutused kohustuvad täitma, püütakse tagada, et erinevad meetmed, mida antud Osapool kasutab selle konventsiooni rakendamiseks, on hästi koordineeritud ja võimaldavad kaasata valitsuse kõikide asutuste ja sektorite ühendatud jõupingutused. Veelgi enam, nende eesmärk on kõikide uute tegevusplaanide ja meetmete rakendamise tagamine. Nende asutuste õlule pandud järelevalve teostamise ülesanne piirdub jälgimisega, kuidas ja kui tõhusalt kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamiseks ja tõkestamiseks mõeldud tegevuspõhimõtteid ja meetmeid riiklikul ja/või piirkondlikul ja kohalikul tasandil rakendatakse. Seega ei ole nende kohus jälgida nende vastavust konventsiooniga tervikuna, kuna selle ülesande täitmiseks on olemas sõltumatu rahvusvaheline järelevalvemehhanism, mille kohta leiduvad täpsustused konventsiooni peatükis IX (vt kommentaarid IX. peatüki kohta). Need asutused kohustuvad andma hinnanguid rakendatavatele tegevuspõhimõtetele ja meetmetele ja see hõlmab iga konkreetse tegevuspõhimõtte või meetme teaduslikku hindamist, eesmärgiga välja selgitada, kas need on vastavuses ohvrite vajadustega ja täidavad oma eesmärgi, ning avastada, kas neil ei ole soovimatuid mõjusid. Selleks on vaja administratiivseid ja populatsioonipõhiseid toorandmeid, mille kogumiseks artikkel 11 konventsiooni Osapooli kohustab. Seetõttu pannakse selles artiklis kirjeldatud asutustele kohustuseks ka vajalike andmete kogumise, nende uurimise ja uurimistulemuste levitamise ülesanne. Mõned liikmesriigid on loonud naistevastase vägivalla seirekeskusi, mis juba koguvad erinevaid asjakohaseid andmeid. Kuigi neid näiteid on võimalik kasutada eeskujuna, otsustasid koostajad jätta siiski Osapoolte otsustada, kuidas kõnealused asutused peaksid tagama andmete kogumise koordineerimise, andmete analüüsimise ja levitamise.

72. Käesoleva artikli paragrahv 2 volitab kõnealuseid asutusi hankima käesoleva konventsiooni raamesse kuuluvat teavet ja iga vastav Osapool kohustub tegutsema kooskõlas peatükiga VIII (vt kommentaarid peatükile VIII). Oluline on tähele panna, et andmekaitse põhjustel piirdub see volitus üldisemat laadi teabe hankimisega (vt kommentaarid artiklile 65). Kohustus piirdub seega tagamisega, et käesoleva artikli raames kirjeldatud asutused oleksid teavitatud – üldises mõttes ja ilma viideteta konkreetsetele juhtumitele – rahvusvahelise koostööga seotud tegevustest, sealhulgas vastastikusest õigusabist tsiviil- ja kriminaalasjades. Eesmärk on võimaldada neile selle rolli täitmine.

73. Informatsioon ja teadmised, mis kogemuste ja praktiliste sekkumisviiside vahetamise käigus omandatakse, on kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamisel ja tõkestamisel määrava väärtusega. Seega varustab paragrahv 3 käesoleva artikli raames vaadeldud asutused võimalusega luua kontakte ja töösuhteid teiste konventsiooni Osapoolte loodud samalaadsete asutustega. Nii saab võimalikuks viljakas koostöö, mis on vastastikuselt produktiivne ning toob kaasa tööviiside veelgi suurema ühtlustamise.

Artikkel 11 – Andmekogumine ja uurimused

74. Süsteemset ja adekvaatset andmete kogumist on juba pikka aega peetud tõhusate poliitikate väljatöötamisel kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamise ja tõkestamise vallas määrava tähtsusega komponendiks. Vaatamata selle seisukoha tunnustamisele on näiteid sellest, et Euroopa Nõukogu liikmesriikides oleks toimunud süsteemne administratiivsete või populatsioonipõhiste andmete kogumine, harvaesinevad. Lisaks sellele on olemasolevad andmed vaid harva erinevate riikide või ajaperioodide lõikes võrreldavad. Seetõttu on meil probleemi ulatusest ja arengutest vaid piiratud ülevaade. Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamine ja tõkestamine eeldab tõenditel põhinevate poliitikate väljatöötamist. Selleks on vaja tõhusalt dokumenteerida vägivalla esinemise määra ja esitada võrreldavaid toorandmeid, mis võimaldavad tegevuspõhimõtete väljatöötamise ja probleemiga tegelemiseks määratud meetmete rakendamise monitoorimise. See peatükk sisaldab nõuet rõhutada, kui oluline on regulaarne representatiivsete ja võrreldavate andmete kogumine selleks, et välja töötada ja rakendada poliitikaid, mille abil on võimalik kõiki käesoleva konventsiooni raames vaadeldavaid vägivallavorme ennetada ja tõkestada. Selles peatükis määratletakse, millist tüüpi andmeid tuleb koguda, analüüsida ja ette valmistada levitamiseks koordineeriva asutuse või asutuste poolt, mille loomist vaadeldi artiklis 10, ning esitada sõltumatute ekspertide rühmale (GREVIO), mis vastutab konventsiooni rakendamise jälgimise eest (vt peatükk IX). Lisaks sellele rõhutab see peatükk vajadust toetada naistevastase vägivalla ja perevägivalla teemalisi uuringuid.

75. Paragrahvis 1 kirjeldatud nõue on oma olemuselt kahesugune. Esiteks, selleks et välja töötada ja rakendada tõenditel põhinevaid poliitikaid ja hinnata, kas need on vastavuses vägivallaohvrite vajadustega, paneb punkt a Osapooltele kohustuse koguda asjakohaseid liigitatud statistilisi andmeid regulaarsete intervallide tagant kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide kohta. Täpne statistiline teave, mis võtab konkreetselt arvesse niisuguse vägivalla ohvreid ja toimepanijaid, on oluline mitte ainult selleks, et tõsta poliitikute ja avalikkuse teadlikkust probleemi tõsidusest. See aitab lisaks ka suurendada võimalust, et ohvrid või kuriteo pealtnägijad teavitavad neid tabanud vägivallast ametkondi. Asjakohased statistilised andmed võivad hõlmata haldusandmeid, mis on saadud tervishoiuteenuste ja sotsiaalabiteenuste pakkujate, õiguskaitseorganite ja MTÜ-de statistikatest. Samuti võivad need hõlmata õigusvaldkonna andmeid, mida koguvad kohtuinstantsid, sealhulgas prokurörid. Asjakohaselt kogutud statistilised, haldus- ja õigusalsed andmed aitavad korraldada Osapoolte riiklikku sekkumist kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide puhul, kuna need kajastavad valitusasutuste töö suutlikkust, aga ka teavet kuritegude kohta, mida ametivõimud kohtuprotseduuri raames menetlevad. Teenusepõhised

haldusandmed hõlmavad näiteks süsteemse andmete kogumise selle kohta, kuidas niisuguse vägivalda ohvrid neile pakutavaid teenuseid kasutavad ning kuidas valitsusasutused ja avalik (ja era-) tervishoiusektor omakorda neid teenuseid pakuvad, et võimaldada ohvritele õigusabi, meditsiiniline abi, nõustamine, elukoht või muu toetus. Asutusepõhised kliendiandmed teenuste kasutamise kohta võimaldavad hinnata olemasolevate poliitikate tõhusust, kuid samuti saab neid võtta aluseks hinnangute andmisel niisuguse vägivalda haldusmaksumuse kohta. Peale selle võivad õiguslased andmed pakkuda teavet karistuste ja süüdimõistetud isikute omaduste kohta, samuti süüdimõistmiste hulga kohta.

76. Selleks on vaja, et ametivõimud, näiteks kohus, politsei ja sotsiaalhoolekandeteenuste pakkujad seaksid sisse andmesüsteemid, mis hõlmavad enamat kui asutusesiseseid vajadusi teenivate andmete kogumist. Taas on selleks, et välja selgitada, kas ennetamiseks, kaitsmiseks ja kohtumõistmiseks mõeldud meetmed ja poliitikad on piisavad, vaja asjakohaseid statistilisi ja õiguslaseid andmeid koguda regulaarsete intervallide tagant. Niisuguste andmete kasutatavus ja asjakohasus sõltub eelkõige kogumise kvaliteedist. Kuigi koostajate arvates oli parim jätta Osapooltele andmekategooriate valikul vabad käed, peeti siiski vajalikuks sätestada miinimumnõue koguda andmeid ohvrite ja vägivaldlatsete kohta, struktureerides need soo, vanuse, vägivaldlatüübi ning ohvri ja vägivaldlatseja vahelise suhte ning geograafilise asukoha alusel, samuti muude Osapoolte silmis oluliste faktorite alusel, näiteks inimese puude alusel. Kogutud andmed peaksid ühtlasi sisaldama teavet selle kohta, kui paljud kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivaldavormide toimepanijad on süüdi mõistetud, muuhulgas oleks vaja andmeid ka väljaantud lähenemiskeeldude arvu kohta. Euroopa Nõukogu uuringus "Haldusandmete kogumine perevägivalda kohta Euroopa Nõukogu liikmesriikides" (EG-VEW-DC(2008)Study) osutatakse neile ja teistele kategooriatele ning pakutakse välja mudellähenemine, mis sisaldab ühtlasi soovitusi haldusandmete kogumiseks valdkondades, milles pole veel häid tavasid välja kujunenud.

77. Teiseks, punkt b paneb Osapooltele kohustuse toetada uurimistööd kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivaldavormide alal. On väga oluline, et Osapoolte tegevuspõhimõtted ja meetmed niisuguse vägivalda vormide ennetamiseks ja tõkestamiseks põhineksid tiptasemel uuringutel ja teadmistel antud valdkonnas. Teadustöö ja teaduslik uurimine on tõenditel põhinevate poliitikate väljatöötamise üks võtmelemente ning võib seega olulisel määral kaasa aidata kohtu, tugiteenuste ja õiguskaitseorganite igapäevaste, reaalses elus toimuvate sekkumiste tõhususele naistevastase vägivalda juhtumite korral. See säte eeldab seega, et Osapooled toetaksid teaduslikku uurimist, kuna see võimaldab saada täiendavaid teadmisi probleemi põhjuste ja mõjude, esinemuse ja süüdimõistmiste kohta, samuti käesoleva konventsiooni rakendamisel kasutatud meetmete tõhususe kohta.

78. Paragrahvis 2 osutatakse Osapoolte kohustusele läbi viia populatsioonipõhiseid küsitlusi. See tähendab statistiliselt representatiivsete andmete kogumist sihtpopulatsiooni kohta viisil, mis võimaldab nende põhjal teha hõlpsasti üldistusi suurema populatsiooni kohta. Populatsioonipõhised uuringud võivad anda üldisemaid sotsioloogiliselt orienteeritud teadmisi kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivaldavormide esinemuse, loomuse, võtmetegurite ja tagajärgede kohta. Samuti võivad need pakkuda usaldusväärseid andmeid ohvrite vägivaldakogemuse kohta, põhjuste kohta, miks nad ei teavita toimunust ametivõime,

teenuste kohta, mida nad on kasutanud, ning ohvrite arvamuste ja hoiakute kohta seoses niisuguse vägivallaga. Osapooltele pannakse lisaks kohustus viia selliseid uuringuid läbi regulaarsete intervallide tagant, et muuta võimalikuks kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide esinemuse ja suundumuste asjakohane ja võrdlev hindamine, jälgides vastavaid arenguid pikemas perspektiivis. Antud juhul jäetakse populatsiooni valimi suurus ja nimetatud uuringute läbiviimise sagedus Osapoolte otsustada. Sõltuvalt riigist võivad sellised uuringud olla riiklikud, piirkondlikud või kohalikud. Siiski on oluline endale teadvustada, et nende tasandite kombineerimine võib pakkuda vägivallafenomenile makroskoopilise vaate, tuues samaaegselt välja ka kohalikul või piirkondlikul tasandil avalduvad eripärad. Populatsioonipõhiseid uuringuid väljatöötades saavad Osapooled viidata ÜRO paljusid riike kaasavale uuringule naiste tervise ja naistevastase perevägivalda kohta, kuid samuti rahvusvahelisele uuringule naistevastase vägivalda kohta (IVAWS).

79. Koostajad pidasid oluliseks osutada populatsioonipõhiste ning statistiliste haldus- ja õiguslaste andmete erinevusele, kuna kumbki andmetüüp teenib erinevaid eesmärke ja aitab vastuseid leida erinevatele küsimustele. Kui esimene andmetüüp saab heita valgust naistevastase vägivalda ja perevägivalda tõsidusele ja sagedusele, samuti sotsiaalmajanduslikele ja kultuurilistele faktoritele, mis sellist vägivalda soodustavad, siis teine andmetüüp saab aidata välja selgitada valitsusasutuste suutlikkust ja hinnata sellise vägivalda ohvritele pakutavate teenuste tõhusust. Mõlemat tüüpi andmekogumise meetodite kombineerimine võimaldab saada probleemist süvitsimineva ülevaate. Kuna puuduvad ühised definitsioonid ja ühtlustatud indikaatorid naistevastase ja perevägivalda esinemuse ja suundumuste hindamiseks, võimaldavad olemasolevad andmed vaid vähestel juhtudel teha erinevate riikide kohta võrdlevaid järeldusi. Seetõttu tuleks kasuks, kui Osapooled viiksid andmete kogumise läbi lähtuvalt standardiseeritud indikaatoritest ja meetoditest, mis on juba kasutusel või välja arendamisel. Osapooled peaksid võtma arvesse olemasolevaid arenguid ja algatusi, esitamaks usaldusväärseid ja võrreldavaid andmeid, nagu neid pakub näiteks Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuring naistevastase vägivalda kohta.

80. Nagu osutatud artiklis 65, peaks andmete kogumise, kogutud andmete säilitamise ja käitlemise protsess toimuma vastavuses andmekogumise standarditega, mis on ära toodud Euroopa Nõukogu konventsioonis üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel (ETS No. 108), et tagada ohvrite, vägivallatsete ja muude asjassepuutuvate isikute konfidentsiaalsus ja nende privaatsuse austamine. Artiklis 65 äratoodud standardid ei kehti riikidevahelise andmevahetuse juhtudel, vaid andmete kogumise, kogutud andmete säilitamise ja käitlemise kõikide protsesside korral.

81. Täiendades artiklit 68 (7), toob käesoleva artikli kolmas paragrahv ära Osapoolte kohustuse varustada peatükis IX mainitud sõltumatut ekspertrühma kogutud teabega, et stimuleerida rahvusvahelist koostööd ja võimaldada rahvusvaheliste võrdlevate uuringute läbiviimist. Lisaks sellele, et sel moel on võimalik saada ülevaade olemasolevatest headest tavadest, aitab selline lähenemine kaasa ka konventsiooni Osapoolte heade tavade ühtlustamisele.

82. Lõpuks sisaldub paragrahvis 4 veel kohustus tagada, et artikli 11 kohaselt kogutud teave oleks avalikkusele kättesaadav. Siiski jäetakse Osapoolte endi otsustada, millist vormi või vahendeid nad selleks kasutatavad ja millist tüüpi teavet avalikustavad. Artikli 11 kohaselt kogutud teave avalikkusele kättesaadavaks

tegemisel peavad Osapooled pöörama erilist tähelepanu asjassepuutuvate isikute privaatsusega seotud õigustele.

Peatükk III – Ennetus

83. See peatükk sisaldab rea sätteid, mis puudutavad ennetamist selle laiemas mõttes. Naistevastase ja perevägivalla ennetamiseks on vaja kaugeleulatuvaid muutusi avalikkuse hoiakutes, sooliste stereotüüpide ületamist ja teadlikkuse suurenemist. Kohalikel ja piirkondlikel ametivõimudel võib olla määrava tähtsusega roll nende meetmete rakendamisel konkreetsetele oludele kohandatuna.

Artikkel 12 – Üldised kohustused

84. See artikkel sisaldab rea üldiseid ennetavaid meetmeid, mis loovad aluse käesoleva peatüki järgmistes artiklites kirjeldatud konkreetsematele kohustustele ja toovad välja nende üldpõhimõtted.

85. Paragrahvis 1 vaadeldud kohustused põhinevad koostajate veendumusel, et naiste ja meeste senised käitumismustrid on mõjustatud eelarvamustest, soolistest stereotüüpidest ning sooliselt kallutatud tavadest ja traditsioonidest. Konventsiooni Osapooled on seetõttu kohustatud võtma tarvitusele suhtumise ja hoiakute muutmisele kaasa aitavaid meetmeid.

Selle sätte eesmärk on jõuda tunnete ja mõtlemise tasandil üksikisikuteni, kes oma käitumisega tingivad käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide jätkumise. Käesolev paragrahv sätestab vaid üldise kohustuse ega täpsusta detailides, milliseid konkreetseid meetmeid tuleks kasutada – see jääb Osapoolte otsustada.

86. Paragrahv 2 paneb konventsiooni Osapooltele kohustuse võtta kasutusele õiguslikud ja muud abinõud, et ennetada kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide sooritamist ükskõik millise füüsilise või juriidilise isiku poolt. Sõltuvalt riiklikust õigussüsteemist võivad mõned sellised meetmed eeldada vastava seaduse vastuvõtmist, mõningate teiste puhul aga ei tarvitse see vajalik olla.

87. Lisaks artiklis 4 paragrahvis 3 sätestatud diskrimineerimise keelamisele nõutakse käesoleva paragrahvi positiivsete meetmete kasutuselevõttu, tagamaks, et kõik ennetavad meetmed lähtuksid konkreetsetelt haavatavate isikute vajadustest ja võtaksid neid arvesse. Vägivallatsejad valivad sageli välja just sellised isikud, kuna nad teavad, et viimased suudavad end oma olukorra tõttu väiksema tõenäosusega kaitsta ega ole alati taotlema vägivallatseja karistamist või muul moel toimunud tingitud kahju hüvitamist. Käesoleva konventsiooni mõistes kuuluvad isikute alla, kes on teatud oludest tingitult kergemini haavatavad, järgmised isikud: rasedad naised ja väikeste laste emad, puuetega inimesed, sealhulgas vaimsete ja kognitiivsete kahjustustega isikud, perifeersetes või maapiirkondades elavad isikud, uimastite kuritarvitajad, prostituudid, rahvusliku või etnilise vähemuse taustaga isikud, sisserändajad, sealhulgas dokumentideta sisserändajad ja pagulased, geid, lesbid, biseksuaalid ja transseksuaalid, samuti HIV-positiivsed isikud, kodutud, lapsed ja eakad.

88. Paragrahv 4 rõhutab, et kõik ühiskonnaliikmed saavad vägivalla ennetamisele olulisel määral kaasa aidata ja neid tuleks ka julgustada seda tegema. Kuna paljude käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide põlistajateks

on peamiselt mehed ja poisid, pidasid koostajad oluliseks rõhutada just nende rolli niisuguse vägivalla ennetamisel. Pidades silmas fakti, et enamik mehi ja poisse ei ole vägivallatsejad, tahtsid koostajad juhtida tähelepanu sellele, et nende ennetav panus võib avalduda väga erineval moel, näiteks võivad nad toimida rollieeskujudena, muutuste eestvedajatena ning meeste ja naiste võrdõiguslikku ja vastastikuse austamise propageerijatena. Võttes sõna vägivalla vastu, kaasates teisi mehi soolist võrdõiguslikkust propageerivatesse tegevustesse ning tegutsedes aktiivselt hoolivust näidates ja perekondlikke kohustusi täites rollieeskujudena, saavad mehed anda siin olulise panuse.

89. Paragrahv 5 rõhutab selgelt, et kultuur, tavad, religioon, traditsioon või niinimetatud "au" ei tohi olla ettekäändeks, et õigustada ükskõik millist käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallatüüpi. Konventsiooni Osapooled on seega kohustatud tagama, et nende riiklikud seadused ei sisaldaks lünki, mis võimaldaksid sellistest veendumustest ajendatud tõlgendamist. Veelgi enam, see kohustus hõlmab ka kohustust ennetada igasuguseid ametlikke seisukohavõtte, ettekandeid või avaldusi, mis peavad vägivalda vabandatavaks kultuurist, tavadest, religioonist, traditsioonist või niinimetatud "aust" tulenevatel põhjustel. See säte määrab kindlaks ka põhiprintsiibi, mille kohaselt ükskõik millise käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivalla väljenduse keelamist ei saa pidada vägivallatseja kultuuriliste või religioossete õiguste ja vabaduste piiramiseks. See põhimõte on oluline selliste ühiskondade kontekstis, milles elavad koos erinevad etnilised ja religioossed kogukonnad ja milles võib esineda erinevaid kultuurilisest või religioosset taustast tingitud hoiakuid soolise vägivalla aktsepteeritavuse suhtes.

90. Võttes kokku üldiste ennetavate meetmete loetelu, kutsub paragrahv 6 üles spetsiifiliste naiste võimestamiseks mõeldud programmide ja tegevuste edendamisele. See tähendab võimestamist kõikides elu aspektides, sealhulgas poliitilist ja majanduslikku võimestamist. Selles kohustuses kajastub soolise võrdõiguslikkuse saavutamise laiem eesmärk, milleni jõudmiseks on vaja suurendada naiste aktiivsust ja vähendada ohtu, et nad langevad vägivalla ohvriks.

Artikkel 13 – Teadlikkuse tõstmine

91. Selle artikli eesmärk on tagada, et laiem avalikkus oleks täielikult teavitatud erinevatest vägivallavormidest, millega naised regulaarselt kokku puutuvad, samuti erinevate perevägivalla vormide väljendustest. See aitab kõikidel ühiskonnaliikmetel teadvustada endale sellise vägivalla olemasolu, sellele vastu astuda ning toetada selle ohvreid oma naabrite, sõprade, sugulaste või kolleegide seas, kui see on võimalik ja asjakohane. See kohustus hõlmab kohustuse regulaarselt läbi viia avalikkuse teavitamise kampaaniaid või programme, mis neid teemasid tõstatavad ja neid sootundlikul moel selgitavad. Teadlikkuse tõstmise tegevuste alla peaksid kuuluma teabe levitamine naiste ja meeste võrdõiguslikkuse, mittestereotüpiseeritud soorollide ja mittevägivaldse konfliktide lahendamise kohta inimestevahelistes suhetes. Veelgi enam, koostajad pidasid oluliseks märkida, et iga kampaania raames tuleks osutada kahjulikele tagajärgedele, mille naistevastane vägivald ja perevägivald toovad kas kaudsel või otsesel moel kaasa lastele.

92. Paljudel MTÜ-del on edukate teadlikkuse tõstmise kampaaniatega läbiviimises kohalikul, piirkondlikul või riiklikul tasandil pikaajalised traditsioonid. Seega julgustab see säte tegema võimalusel koostööd riiklike inimõiguste institutsioonidega ja võrdõiguslikkuse küsimustega tegelevate asutustega, kodanikuühiskonna ja MTÜ-

dega, eriti naisühendustega, et jõuda laiemale üldsuseni. See nimekiri ei hõlma siiski ammendavalt kõiki institutsioone, mille kaasamist koostajad võimalikuks peavad. Lisaks viitab formuleering “võimalusel”, et Osapooled ei ole kohustatud looma selliseid asutusi või institutsioone juhul, kui neid juba ei eksisteeri. Lõpuks tuleb täpsustada, et termin naisühendused viitab naiste MTÜ-dele, mis tegutsevad naistevastase vägivalda naissoost ohvrite kaitsmise ja toetamise valdkonnas.

93. Paragrahv 2 täiendab seda kohustust kohustusega levitada konkreetset teavet riiklike või mitteriiklikult rakendatavate ennetusmeetmete kohta. Selle all mõeldakse laiaulatuslikku lendlehtede või plakatite või veebipõhise teabematerjali levitamist teenuste kohta, mida pakub politsei või kohalik kogukond, ning kohalike, piirkondlike või riiklike teenuste (näiteks tugitelefoni, naiste varjupaikade ja muu taolise) kontaktandmete levitamist.

Artikkel 14 – Haridus

94. Hoiakud, veendumused ja käitumuslikud mustrid kujunevad välja juba väga noores eas. Soolist võrdõiguslikkust, vastastikust austamist inimestevahelistes suhetes ja mittevägivaldsust tuleb hakata propageerima nii varakult kui võimalik ja põhiliselt kuulub selline kasvatustöö lapsevanemate kohustuste hulka. Siiski on ka haridusasutustel oluline roll nende väärtuste edendamisel.

95. Käesoleva artikli paragrahv 1 keskendub vajadusele töötada kõikidel Osapoolte arvates asjakohastel juhtudel välja õppematerjalid kõikidele haridustasemetele (põhikool, keskkool, kolmanda astme haridus), propageerides nendes vastavaid väärtusi ja teavitades õppijaid erinevatest käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvatest vägivallavormidest. Valdcondades, milles Osapooled peavad sellise õppematerjali olemasolu asjakohaseks, tuleb see kohandada õppijate võimetele vastavaks. See tähendab näiteks, et põhikoolile mõeldud õppematerjal on vastavuses põhikooliõpilaste intellektuaalse võimekusega. Õppematerjali all mõeldakse igasugust ametlikult väljatöötatud ja heakskiidetud materjali, mis moodustab osa õppekavast ning millele vajadusel pääsevad ligi kõik antud kooli õpetajad ja mille kasutamist klassis neilt nõutakse või taotletakse. Nagu väljend “kui see on asjakohane” osutab, ei tahtnud koostajad suruda Osapooltele peale mingit konkreetset mudelit. Pigem jätab see sätte Osapooltele endile otsustada, millist tüüpi koolituste ja millist tüüpi õppijate earühma puhul peavad nad sellise õppematerjali kasutamist asjakohaseks. Koostajad otsustasid sellise sõnastuse kasuks, et võimaldada selle sätte ellurakendamisel maksimaalset paindlikkust, mis võtab ühtlasi arvesse Osapoolte erinevaid võimalusi õppematerjalide kasutamisel. Näiteks mõned riigid toovad oma ametlikus õppekavas küll ära õpieesmärgid, kuid jätavad koolide otsustada, milliseid töömeetodeid ja õppematerjale nende eesmärkide saavutamiseks kasutada. Termin “ametlik õppekava” viitab kooli poolt planeeritud eesmärkide, ainete sisu, õpikogemuste, õpperessursside ja hindamise programmile, kui see on asjakohane. See ei viita juhuslikumat laadi ainetele või seminaridele, mida on koolis võimalik õppida kooli mingi konkreetse poliitika tõttu.

96. Paragrahv 2 laiendab kohustust propageerida naiste ja meeste võrdõiguslikkuse, mittestereotüüpiseeritud soorollide, vastastiku austuse ja inimestevahelistes suhetes esinevate konfliktide mittevägivaldse lahendamise põhimõtteid kõikidele mitteformaalse hariduse kontekstidele, samuti spordi, kultuuri ja vaba aja programmidele ja meediale. Euroopa Nõukogu liikmesriikide lõikes viitab termin “mitteformaalse hariduse kontekstid” väljapoole formaalseid süsteeme jäävale

organiseeritud haridustegevusele, näiteks kogukondlikele või religioossetele haridusasutustele, sotsiaalpedagoogilistele tegevustele, projektidele ja institutsioonidele ja kõikidele muudele haridustegevuse tüüpidele, mida korraldavad kogukonnarühmad ja muud organisatsioonid (näiteks skaudid ja gaidid, suvelaagrid, pärast kooli toimuvad tegevused jms). Väljendiga „spordi, kultuuri ja vaba aja programmid“ viidatakse institutsioonidele, mis pakuvad vaba aja tegevusi spordi, muusika, kunsti ja muudes valdkondades ning annavad sellega panuse kogemuspõhisesse elukestvasse õppimisse.

97. Lisaks näeb käesolev paragrahv ette, et konventsiooni Osapooled kaasaksid ülalmainitud põhimõtete propageerimiseks oma meetmetesse ka meedia. Oluline on siinkohal tähelepanu juhtida koostajate sõnaselgele osutusele, et kõik selles valdkonnas kasutatavad meetmed peavad lähtuma meedia sõltumatuse ja ajakirjandusvabaduse aluspõhimõttest.

Artikkel 15 – Spetsialistide koolitus

98. Spetsialistide koolitamine ja nende märkamisvõime suurendamine kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide rohkete põhjuste, avaldumisvormide ja tagajärgede suhtes on tõhus vahend niisuguse vägivalla ennetamiseks. Koolitamine mitte ainult ei tõsta naistevastase ja perevägivalla spetsialistide teadlikkust, vaid see aitab muuta ka viise, kuidas nad ohvritesse suhtuvad ja neid kohtlevad. Lisaks paranevad sellega ohvritele pakutava toetuse moodused ja kvaliteet.

99. On äärmiselt tähtis, et regulaarselt ohvrite või vägivallatsejatega kokkupuutuvatel spetsialistidel oleks sellist tüüpi vägivallaga seostuvate probleemide vallas asjakohased teadmised. Seetõttu paneb paragrahv 1 Osapooltele kohustuse võimaldada kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallaaktide ohvrite või nende toimepanijatega tegelevatele spetsialistidele koolitusi või senisest süvendatumaid koolitusi, käsitledes neil selliseid teemasid nagu vägivalla ennetamine ja äratundmine, naiste ja meeste võrdõiguslikkus, ohvrite vajadused ja õigused, aga ka teisese ohvrustumise ennetamine. Esmane kutseõpe ja täiendõpe peavad võimaldama spetsialistidel omandada asjakohased oskused vägivallajuhtumite äratundmiseks ja nendesse sekkumiseks varases staadiumis ning sobivate ennetavate meetmete kasutuselevõtuks, edendades spetsialistide märkamisvõimet ning asjakohase ja tõhusa sekkumise võimet. Koostajad leidsid, et parim on jätta Osapooltele endile otsustada, kuidas asjassepuutuvate spetsialistide koolitamist korraldada. Siiski on oluline tagada, et vastav koolitamine oleks pidev ning korraldatud oleksid ka asjakohased täiendkoolitused, kindlustamaks, et omandatud uusi oskusi ka sobival viisil rakendatakse. Lõpuks on oluline ka see, et asjakohast koolitamist toetaksid selged protokollid ja juhised, mis panevad paika standardid, mille järgimist töötajatelt nende valdkonna raames eeldatakse. Selliste protokollide tõhusust tuleb regulaarselt jälgida, neid tuleb regulaarselt uuesti läbi vaadata ja vajadusel uuendada.

100. Asjaomaste spetsialistide hulka võivad kuuluda kohtu, advokatuuri, õiguskaitseinstitutsioonide, tervishoiu-, sotsiaalhoolekande- ja haridusasutuste spetsialistid. Pakkudes koolitust kohtumenetluses osalevatele spetsialistidele (eriti kohtunikele, prokuröridele ja advokaatidele), peavad Osapooled arvestama nõuetega, mis tulenevad kohtuvaldkonna sõltumatusest ja sellele valdkonnale kehtivast autonoomiast töötajatele koolituste korraldamisel. Koostajad soovisid

rõhutada, et käesolev säte ei lähe vastuollu reeglitega, mis sätestavad kohtuvaldkonna autonoomia, vaid see näeb ainult ette, et Osapooled tagaksid koolitusvõimaluste kättesaadavuse spetsialistidele, kes seda soovivad.

101. Paragrahv 2 on kooskõlas konventsiooni laiema eesmärgiga, milleks on laiapõhjalise sekkumismehhanismi loomine kõikide käesoleva konventsiooni raames vaadeldud vägivallavormide ennetamiseks ja tõkestamiseks. See säte kirjutab Osapooltele ette, et paragrahvis 1 kirjeldatud koolitused peaksid hõlmama ka koolitust koordineeritud asutustevahelise koostöö alal, täiendades sel moel kohustusi, mille näeb ette käesoleva konventsiooni artikkel 7. Seega tuleks spetsialistidele ühtlasi õpetada asutustevahelise koostöö oskusi, valmistades nad ette koostööks paljude valdkondade spetsialistidega.

Artikkel 16 – Ennetava iseloomuga sekkumis- ja rehabilitatsiooniprogrammid

102. Välja on töötatud ennetava sekkumise ja rehabilitatsiooni programmid, mis aitavad vägivallatsetel muuta oma hoiakuid ja käitumist, et ära hoida järgmisi perevägivalla ja seksuaalvägivalla akte.

103. Paragrahv 1 paneb konventsiooni Osapooltele kohustuse töötada välja või aidata välja töötada vastavad programmid juhul, kui neid veel ei eksisteeri, või toetada juba olemasolevate perevägivalla toimepanijatele suunatud programmide läbiviimist. On olemas palju erinevaid vägivallatsetega töötamise mudeleid ning viisid, kuidas selliseid programme läbi viia, jäetakse Osapoolte või teenusepakkujate otsustada. Siiski peaksid kõigis mudelites sisalduma järgnevad põhielemendid.

104. Perevägivalla sekkumisprogrammid peavad põhinema headel tavadel ja teadustulemustel selle kohta, millised on vägivallatsetega töötamise kõige tõhusamad viisid. Programmid peavad julgustama vägivallatsejaid oma tegude eest vastutust võtma ja ümber hindama oma naistega seotud hoiakuid ja uskumusi. Sellist tüüpi sekkumine eeldab koolitatud ja kogunud programmi läbiviijate olemasolu. Lisaks väljaõppele psühholoogias ja perevägivalla mehhanismides peavad läbiviijatel olema vajalikud kultuurilised ja keelelised oskused, mis võimaldavad neil töötada väga erinevate sellistes programmides osalevate meestega. Veelgi enam, on äärmiselt oluline, et selliseid programme ei töötataks välja isoleeritult, vaid tihedas koostöös naiste tugiteenuste osutajatega, õiguskaitseinstitutionidega, kohtute, kriminaalhooldusametite ja lastekaitse- või hoolekandeesutustega, kui neid on. Osalemine sellistes programmides võib olla kohtuga määratud või vabatahtlik. Mõlemal juhul võib see mõjutada ohvri otsust jätkata kooselu vägivallatsejaga või tema juurest lahkuda või anda ohvrile eksliku turvatunde. Seetõttu tuleb esmajoones lähtuda ohvrite vajadustest ja turvalisusest, muuhulgas ka nende inimõigustest.

105. Käesoleva artikli teine paragrahv sätestab kohustuse töötada välja seksuaalse rünnaku ja vägistamise toimepanijatele mõeldud rehabilitatsiooniprogrammid või toetada nende läbiviimist. Need programmid on välja töötatud spetsiaalselt nii vanglakaristust kandvatele kui vabaduses elavatele seksuaalkurjategijatele, eesmärgiga minimeerida korduvkuritegevust. Euroopa Nõukogu liikmesriikides on kasutusel palju erinevaid töömudeleid ja lähenemisi. Taas leidsid koostajad, et parim on jätta Osapoolte ja/või teenusepakkujate endi otsustada, kuidas selliseid programme läbi viia. Nende lõppeesmärk peab olema kuritegude kordumise ärahoidmine ja vägivallatsete edukas taasintegreerimine ühiskonda.

Artikkel 17 – Erasektori ja meedia osalemine

106. Paragrahv 1 sisaldab kaks erinevat kohustust. Esiteks näeb see ette, et konventsiooni Osapooled julgustaksid erasektorit, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektorit (edaspidi IKT sektor) ja meediat osalema mitte ainult kohalike, piirkondlike või riiklike tegevuspõhimõtete ja sekkumiste väljatöötamisel naistevastase vägivalda ennetamiseks, vaid ka nende ellurakendamises. Valik, millisel juhul ja millist tüüpi tegevustes osaleda, jäetakse konkreetsele ettevõttele. Eelöeldu on meedia kontekstis oluline selle poolest, et tekstis osutatakse selgelt, et Osapoolte püüdlused peavad austama väljendusvabadust ja meedia sõltumatust, viimane kehtib eriti toimetuste sõltumatuse kohta.

107. Teiseks nähakse ette, et Osapooled julgustaksid erasektorit, IKT sektorit ja meediat kehtestama suuniseid ja eneseregulatsioonistandardeid, et edendada naiste inimväärkuse austamist ja aidata sellega kaasa naistele suunatud vägivalda ennetamisele. Siiski tuleks artiklis 17 paragrahvis 1 leiduvat viidet naistevastase vägivalda ennetamiseks mõeldud tegevuspõhimõtetele, suunistele ja eneseregulatsioonistandarditele mõista kui eraettevõtete innustamist protokollide või suuniste väljatöötamisele näiteks selle kohta, kuidas tegeleda seksuaalse ahistamisega töökohal. Samuti on selle paragrahvi eesmärk innustada IKT sektorit ja meediat kasutusele võtma eneseregulatsioonistandardeid, mis aitavad hoiduda kahjustavatest soostereotüüpidest ja naisi alavääristavate kujutiste või vägivaldseid või seksuaalseid seoseid loovate kujutiste levitamisest. Veelgi enam, nimetatud sektoreid kutsutakse üles välja töötama eetikakoodekseid, mis aitaksid tagada naistevastase vägivalda õigustepõhise, sooliselt tundliku ja mitte sensatsiooni taotleva kajastamise meedias. Kõiki neid meetmeid tarvitades tuleb silmas pidada väljendusvabaduse, ajakirjandusvabaduse ja loomevabaduse alusprintsipe.

108. Euroopa Nõukogu on ministrite komitee ja parlamentaarse assamblee kaudu juba pikka aega kutsunud üles lõpetama soolist stereotüübistamist ning naiste ja meeste vahelist ebavõrdsust, andes välja järgmised soovitused:

- Ministrite komitee soovitus soovitus nr R (84)17 liikmesriikidele naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta meedias;
- Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus 1555 (2002) naiste kujutamise kohta meedias;
- Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus 1799 (2007) naiste kujutamise kohta reklaamis;
- Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioon 1751 (2010) ja soovitus 1931 (2010) seksistlike stereotüüpide tõkestamiseks meedias.

109. Käesoleva artikli eesmärk on anda nendele jõupingutusele uus hoog, et saavutada kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivaldavormide ennetamise ja tõkestamise pikaajaline eesmärk. Nagu massimeedia ja uute kommunikatsiooniteenuste juhtkomitee (CDMC) oma kommentaaris ülalmainitud soovitusel 1931 (2010) sedastas, "aitab tegelemine sooliste stereotüüpidega vähendada ebavõrdsust, sealhulgas soolist vägivalda, mis on nende üks kõige mitteaktsepteeritavamaid väljendusvorme. Arvestades, et selle probleemiga tegelemiseks tõhusal moel on paratamatult vaja arvestada meedia sõltumatuse aluspõhimõttega, ei tarvitse pelgalt regulatoorsed abinõud anda siin rahuldavat tulemust. Seega langeb see ülesanne suures osas meediale endale ja just meedia ise peab kaasama võrdse kajastamise ja erinevate isikute õiglase identiteedipõhise kohtlemise põhimõtte oma kutsealajuhenditesse ja

eneseregulatsioonimehhanismidesse ning muutma tegelemise stereotüüpide tõkestamise oma igapäevatöö osaks. Veelgi tõhusamad võivad olla juhtimismudelite ja -viiside kaudu rakendatavad lahendused”.

Peatükk IV – Kaitse ja toetus

110. Kuna konventsiooni lõppeesmärk on kõikide selle reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamine, vajavad ohvrid asjakohast kaitset vägivalla kordumise eest, toetust ja abi mitmesuguste niisugusest vägivallast tulenevate tagajärgede ületamiseks ja oma elu uueks ülesehitamiseks. See peatükk sisaldab rea kohustusi, mis seostuvad nii spetsiifilisemate kui üldisemate tugiteenuste loomisega vastavalt vägivallaga kokkupuutunud isikute vajadustele.

Artikkel 18 – Üldised kohustused

111. See artikkel toob ära mitmed üldised põhimõtted, mida tuleb kaitse- ja tugiteenuseid pakkudes silmas pidada.

112. Paragrahv 1 sisaldab üldiseid kohustusi, mis näevad ette õiguslike ja teiste meetmete kasutuselevõtmist ohvrite kaitsmiseks nende territooriumil kõigi järgnevate käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallaaktide eest.

113. Kooskõlas üldise mitmeid asutusi kaasava ja laiapõhjalise lähenemisega, mida käesolev konventsioon propageerib, paneb paragrahv 2 Osapooltele ülesandeks tagada vastavuses antud liikmesriigis kehtivate seadustega asjakohaste mehhanismide olemasolu, mis võimaldaksid järgmiste, koostajate silmis oluliste asutuste vahelise tõhusa koostöö: kohtud, prokuratuurid, õiguskaitseorganid, kohalikud ja piirkondlikud ametiasutused ja

MTÜ-d. Lisades täienduse “muud asjakohased asutused” tagasid koostajad, et nimekiri pole lõplik ja seega on hõlmatud ka koostöövõimalus kõigi muude organisatsioonidega, mida antud Osapool peab asjakohaseks. Termin “mehhanism” viitab igasugustele formaalsetele ja mitteformaalsetele struktuuridele, nagu kokkuleppelised protokollid, ümarlauad või muud meetodid, mis võimaldavad mingil hulgal spetsialistidel mingil standardiseeritud moel koostööd teha. See eei eelda vastava ametiasutuse või institutsiooni loomist.

114. Nende institutsioonide koostöö rõhutamine tuleneb veendumusest, et käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvatele vägivallavormidele on kõige parem vastu astuda ühisel ja koordineeritud moel mitme asutuse koostöös. Õiguskaitseasutused on sageli esimene instants, millega ohver kokku puutub, kui nende esindajad kuriteopaigale kutsutakse. Seetõttu peavad need suutma suunata ohvri spetsialiseerunud abiasutustesse, näiteks naiste varjupaika või vägistamisohvrite kriisikeskusesse, mille käigushoidmisega tegelevad sageli MTÜ-d. Need abiteenused pakuvad siis ohvrile toetust, osutades meditsiiniabi, aidates vajadusel koguda kohtuekspertiisiks vajalikke tõendeid ning pakkudes psühholoogilist ja õigusnõustamist. Need aitavad ohvril teha ka järgmisi samme, millega seoses on sageli vajalik kohtusüsteemi poole pöördumine. Oluline on märkida, et see kohustus ei piirdu ainult ohvritega, vaid laieneb ka toimunu pealtnägijatele, eelkõige on silmas peetud pealtnägijatest lapsi.

115. Paragrahvis 3 loetletakse hulk eesmärke ja kriteeriume, mille saavutamist kaitse- ja tugiteenused peaksid taotlema või millel need peaksid põhinema. Esiteks peavad kõik rakendatavad meetmed põhinema soopõhisel arusaamisel

naistevastasest vägivallast ja perevägivallast. See tähendab, et pakutavad teenused peavad lähtuma oma klientide vaatepunktist olulistest lähenemistest, mis teadvustavad selliste vägivallavormide soolist dünaamikat, soolisi mõjusid ja tagajärgi ning tegutsevad soolise võrdõiguslikkuse ja inimõiguste raamistikus.

116. Teiseks näeb see paragrahv ette, et kõikide rakendatavate meetmete puhul tuleb arvesse võtta ohvrite, vägivallatsejate, laste ja nende laiema sotsiaalse keskkonna suhteid, vältimaks ohtu, et kellegi vajadustega tegeletakse isolatsioonis või ilma isiku sotsiaalset reaalsust teadvustamata. Koostajad pidasid oluliseks jälgimist, et ohvrite vajadusi analüüsitaks kõikide asjassepuutuvate olude valguses, kuna see võimaldab spetsialistidel langetada informeeritud ja asjakohaseid otsuseid. Termin "integreeritud lähenemine" viitab inimõigustel põhinevale integreeritud lähenemisele, mida nimetatakse "kolme P lähenemiseks" ja mille eesmärk on integreeritud ennetamine, kaitse ja vastutuselevõtmine.

117. Kolmandaks, meetmed ja teenused, mida rakendatakse küll heade kavatsustega, kuid mis ei võta vajalikul määral arvesse vägivalla laastavaid mõjusid ja taastumisprotsessi pikkust või sisaldavad ohvrite mittetaktitudelist kohtlemist, võivad põhjustada teenusekasutajate teisese ohvristumise.

118. Lisaks näeb paragrahv 3 ette, et kõikide meetmete eesmärgiks oleks niisuguse vägivalla naissoost ohvrite võimestamine ja majanduslik sõltumatus. See tähendab tagamist, et ohvrid või teenusekasutajad oleksid teadlikud oma õigustest ja võimalustest ning saaksid vajalikke otsuseid langetada toetavas õhkkonnas, milles neid koheldatakse väärikuse, austuse ja taktitundega. Samaaegselt peavad teenused tekitama ohvris tunde, et tal on oma elu üle kontroll. Paljudel juhtudel tähendab see jõupingutuste tegemist majandusliku kindlustatuse saavutamiseks, eriti aga majandusliku sõltumatuse saavutamiseks vägivallatsejast.

119. Mõned näited juhtudest, kui erinevad teenused, sealhulgas õiguskaitsesutuste osakonnad asuvad samas majas või üksteise läheduses ja teevad omavahel koostööd, on tõestanud, et sellistel puhkudel suureneb oluliselt pakutavate teenustega rahulolu ja mõningatel juhtudel on suurenenud ka ohvrite valmisolek esitada vägivallatsejale ametlik süüdistus või minna kohtumenetlusega lõpuni. Sellist lähenemist tuntakse nimetuse all "kõik-ühes-kohas". Seda on testitud perevägivalla teenuste puhul, kuid see on hõlpsasti kohandatav ka muudele vägivallavormidele. Sel põhjusel kutsub paragrahv 3 Osapooli üles paigutama teenuseid samasse hoonesse.

120. Lõpuks näeb paragrahv 3 ette, et konventsiooni Osapooled tagaksid tugiteenuste kättesaadavuse haavatavatele isikutele ja võtaksid arvesse nende spetsiifilisi vajadusi.

Termin "haavatavad isikud" viitab samale inimeste loetelule, millest oli juttu artikli 12 kommentaarides. Osapooled peaksid muutma need teenused ohvritele kättesaadavaks sõltumatult nende sotsiaalmajanduslikust staatusest ning pakkuma neid võimalusel tasuta.

121. Paragrahvi 4 eesmärk on osutada tõsisele probleemile, millega abi ja toetust otsivad ohvrid sageli kokku puutuvad. Paljud nii avalikud kui eraviisilised teenused seavad pakutava toetuse tingimuseks selle, et ohver peab olema nõus esitama vägivallatseja vastu süüdistuse või tema vastu tunnistama. Kui ohver ei ole kas hirmu või emotsionaalse segaduse või kiindumuse tõttu valmis vägivallatseja vastu süüdistust esitama või kohtus tema vastu tunnistama, siis talle nõustamist või majutust ei võimaldata. Selline teguviis on vastuolus võimestamise ja inimõiguste põhimõttel põhineva lähenemisega ja seda tuleks vältida. Oluline on märkida, et see

säte puudutab eelkõige üldisi ja spetsialiseerunud tugiteenuseid, millest oli juttu konventsiooni artiklites 20 ja 22 – välja arvatud õigusabiteenused.

122. Mõningatel käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuulvatel vägivallavormidel võib olla rahvusvaheline mõõde. Vägivallaohvrid, näiteks sundabielude või perevägivalda ohvrid, aga ka naised, keda ähvardab suguelundite moonutamine ja kes viibivad väljaspool oma päritoluriiki, vajavad konsulaarkaitset ja võimalusel meditsiinilist ja rahalist abi. Paragrahv 5 näeb ette, et Osapooled võtaksid tarvitusele kohaseid meetmeid, võimaldamaks vajalikku konsulaarabi ja vajadusel ka muud kaitset ja abi, sealhulgas vägivallakuritegude ohvrite aitamine, abi vahistamise või kinnipidamise korral, abi ja kodumaale tagasitoimetamine hättasattumise korral, uute isikuttõendavate dokumentide väljastamine ja muu konsulaarne toetus.

123. See kohustus ei piirdu konventsiooni liikmesriikide kodanikega, vaid laieneb kõikidele ohvritele, kellel on vastavalt rahvusvahelisest seadusest tulenevatele kohustustele õigus saada Osapoolelt riiklikku kaitset, näiteks kodanikele, kes on pärit mõnest Euroopa Liidu liikmesriigist, mis ise ei paku antud riigis alalise esinduse näol (saatkond, üldkonsulaat või konsulaat) kodanikele kaitset, nagu see on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 20 (2) punktis c.

Artikkel 19 – Informatsioon

124. Vahetult pärast vägivallajuhtumit ei ole vägivallaohvrid sageli võimelised langetama täielikult informeeritud ja võimestatud otsuseid ning paljudel puudub selleks toetav keskkond.

See säte paneb eriliselt rõhku vajadusele tagada, et ohvrite käsutuses oleks teave erinevat tüüpi tugiteenuste ja õiguslike meetmete kohta, mida neil on võimalik kasutada. Selleks on vaja anda ohvritele teavet selle kohta, kust on võimalik saada millist tüüpi abi, ning teha seda vajadusel ka muus keeles kui antud riigi riigikeel ning seda kõike vajaliku aja jooksul – viimasega mõeldakse ohvrile sobivat ajavahemikku. Sellega ei kohustata konventsiooni Osapooli siiski pakkuma teavet ükskõik millises keeles, vaid eeldatakse keskendumist antud riigis kõige laiemalt räägitavatele keeltele ja kättesaadaval kujul. Termin „vajalik informatsioon“ viitab teabele, mis rahuldab piisavalt ohvri vajadused teabe järele. Selle alla võib kuuluda näiteks mitte ainult abiorganisatsiooni nime teatamine ohvrile, vaid voldiku andmine, milles on olemas selle kontaktandmed, lahtiolekuajad ja teave konkreetsete teenuste kohta, mida see organisatsioon pakub.

Artikkel 20 – Üldised tugiteenused

125. Ohvritele teenuste pakkumisel eristatakse üldisi ja spetsialiseerunud tugiteenuseid. Üldiste tugiteenuste all mõeldakse abi, mida pakuvad riigiasutused, näiteks sotsiaalhoolekandeteenused, tervishoiuteenused, tööhõiveametid, mis pakuvad pikaajalist abi ja ei ole välja töötatud spetsiaalselt ohvrite abistamiseks, vaid teenindavad laiemat populatsiooni. Seevastu spetsialiseerunud tugiteenused on spetsialiseerunud naistevastase vägivalla või perevägivalda ohvrite – sageli viivitamatutele – vajadustele orienteeritud abi ja toetuse pakkumisele ning ei ole avatud laiemale avalikkusele. Kuigi selliseid teenuseid võivad pakkuda või käivitada riigiasutused, pakuvad enamikku spetsialiseerunud teenuseid MTÜ-d.

126. Artiklis 20 paragrahvis 1 sisalduv nõue kohustab sotsiaalhoolekandeteenuseid, näiteks majutusteenuseid, tööhõiveteenuseid, avalikke haridus- ja koolitusteenuseid,

avalikke psühholoogilise ja õigusnõustamise teenuseid, kuid ka rahalist toetust pakkuvaid teenuseid lähtuma vajadusel selle konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ohvrite spetsiifilistest vajadustest. Kuigi selliste teenuste klientide hulgas leidub palju ohvreid, ei keskenduta alati tingimata piisava süsteemsusega nende eriliselt raskele olukorrale ja traumale ega võeta neid piisavalt arvesse. Konventsiooni Osapooltele pannakse seetõttu kohustus tagada, et ohvritele oleks tagatud sellistele teenustele ligipääs, et neid koheldaks toetaval moel ja et nende vajadustega tegeletaks asjakohasel viisil.

127. Tervishoiu- ja sotsiaalteenused on sageli esimene instants, millega ohvrid kokku puutuvad. Paragrahv 2 püüab tagada, et need teenused oleksid varustatud piisavate ressurssidega, et rahuldada ohvrite pikaajalisi vajadusi. Lisaks sellele paneb see rõhku abiasutuste töötajate koolitamisele sellistel teemadel nagu erinevad vägivallavormid, ohvrite spetsiifilised vajadused ja nende vajadustele reageerimine toetaval viisil.

Artikkel 21 – Abi individuaalsete/kollektiivsete kaebuste esitamisel

128. See säte paneb Osapooltele kohustuse tagada, et ohvrid oleksid teavitatud asjakohastest piirkondlikest ja rahvusvahelistest kaebuste esitamise mehhanismidest ja et neil oleks võimalik neid kasutada. Termin "asjakohane" viitab ainult nendele piirkondlikele ja rahvusvahelistele kaebuste esitamise mehhanismidele, mille antud konventsiooni Osapooled on ratifitseerinud. Euroopa Kohtu liikmesriigid on Osapooltena alla kirjutanud suurele hulgale piirkondlikele ja rahvusvahelistele inimõiguste lepingutele ja enamik neist on kinnitanud vastavate lepingute ning kaebuste esitamise mehhanismide pädevust. Seega juhul, kui riiklikud abinõud peaksid ammenduma, on kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ohvritel võimalus pöörduda terve rea piirkondlike ja rahvusvaheliste kaebuste esitamise mehhanismide poole. Neid on võimalik kasutada isikutel, kes saavad näiteks pöörduda Euroopa Inimõiguste Kohtu või CEDAW-i komitee poole, et saada täiendavat õiguslikku kaitset. Sellised pöördumised võivad olla ka kollektiivsed, mis tähendab, et neid saavad kasutada ka ohvrite rühmad – üheks näiteks on kollektiivsed kaebuste ehitamise mehhanismid Euroopa sotsiaalharta raames.

129. Sedastades vajaduse tagada ohvritele "teave ja ligipääs" nendele mehhanismidele soovivad koostajad rõhutada, et ohvreid tuleb varustada teabega selle kohta, millisel juhul on antud piirkondliku ja rahvusvahelise kaebuste esitamise mehhanismi kasutamine lubatud, ning selle kasutamise protseduuriliste nõuete kohta, samuti sooviti rõhutada, et juhul, kui riiklikud abinõud on ammendunud, ei tohi Osapooled takistada nende mehhanismide kasutamist.

130. Selle sätte eesmärk on edendada tundliku ja läbimõeldud abi kättesaadavust ohvritele selliste kaebuste esitamisel, mille võivad algatada riik, advokatuurid, asjakohased MTÜ-d või muud võimalikud organid. Abi võib koosneda teabe vahendamisest ja õigusnõustamisest. Pakutav abi peab olema valdkonnast hästi informeeritud ja kohandatud ohvri vajadustele, et hõlbustada ohvri ligipääsu vastavale kaebuste ehitamise mehhanismile.

Artikkel 22 – Spetsiaalsed tugiteenused

131. Täiendades artiklis 20 toodud nõuet näevad käesolev ja järgmised sätted ette, et konventsiooni Osapooled rajaksid hästivarustatud spetsialiseerunud toetussektori või korraldaksid selle töö toimumise.

132. Niisuguse spetsialiseerunud toetuse eesmärk on tagada ohvrite võimestamine optimaalse toetuse ja nende spetsiifilistele vajadustele kohandatud abi kaudu. Suurt osa sellest abist suudavad kõige paremini tagada naisorganisatsioonid ja tugiteenused, mida pakuvad näiteks kohalikud omavalitsused, mis määravad ametisse spetsialiseerunud ja kogenud töötajad, kellel on soolisest vägivallast süvitsi teadmised. Oluline on tagada, et need teenused oleksid kogu riigis ühtlaselt jaotunud ja kättesaadavad kõigile ohvritele. Veelgi enam, need teenused ja neid pakuvad töötajad peavad olema pädevad tegelema erinevate käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormidega ja pakkuma toetust kõikidele ohvrite rühmadele, sealhulgas raskesti ligipääsetavatele rühmadele. Toetuse tüübid, mida sellised pühendunud teenusepakkujad peaksid osutama, on varjupaigateenuse ja turvalise majutuse pakkumine, viivitamatu meditsiiniline abi, kohtuekspertiisiks vajalike tõendite kogumine vägistamise ja seksuaalse rünnaku korral, lühi- ja pikaajaline psühholoogiline nõustamine, traumateraapia, õigusnõustamine, advokaaditeenus ja täiendavad tugiteenused, tugitelefoniid otsestele ohvritele ja spetsiifilised teenused lapsohvritele ja -pealtnägijatele.

Artikkel 23 – Varjupaigad

133. See säte näeb ette, et Osapooled rajaksid piisavas koguses asjakohaseid, hõlpsasti ligipääsetavaid varjupaiku, kuna need on oluline vahend selleks, et täita kaitse ja toetuse pakkumise kohustust. Varjupaikade eesmärk on tagada ohvritele, eriti naistele ja lastele viivitamatu, soovitatavalt ööpäevaringne ligipääs turvalisele majutusele juhtudel, kui neil ei ole enam turvaline kodus viibida. Ainult ajutine ööbimisvõimalus või üldvarjupaigad, näiteks kodututele mõeldud varjupaigad, ei ole piisavad ja ei võimalda vajalikku toetust ega võimestamist. Ohvrid seisavad silmitsi arvukate omavahel seostuvate probleemidega, mis puudutavad nende tervist, turvalisust, rahalist olukorda ja nende laste heaolu. Spetsialiseerunud naiste varjupaigad sobivad selliste probleemidega tegelemiseks kõige paremini, kuna nende funktsioonid ulatuvad pelgalt turvalise majutuse pakkumisest kaugemale. Need pakuvad naistele ja lastele toetust, võimaldavad neil oma traumeerivaid kogemusi läbi töötada, vägivallatseja juurest lahkuda, taastada oma eneseaustus ning panna aluse sõltumatule elule, mille nad saavad kujundada oma äranägemise järgi. Lisaks sellele on naiste varjupaikadel oluline roll võrgustikutöös, asutustevahelises koostöös ja teadlikkuse tõstmisel vastavates inimrühmades.

134. Et täita oma peamist ülesannet, milleks on naistele ja lastele turvalisuse ja ohutuse tagamine, on oluline, et kõik varjupaigad järgiksid kindlaid standardeid. Selleks on vaja anda hinnang iga ohvri turvalisuse olukorrale ning koostada selle põhjal ohvri individuaalne turvaplaan. Hoone tehniline turvalisus on varjupaikade puhul teine keskne teema, kuna vägivallatsejate vägivaldsed rünnakud kujutavad endast ohtu mitte ainult naistele ja nende lastele, vaid ka varjupaigatöötajatele ja teistele inimestele ümbruskonnas. Veelgi enam, tõhus koostöö politseiga turvaküsimustes on hädavajalik.

135. See säte kutsub üles looma piisaval arvul varjupaiku, et kõikidel ohvritel oleks võimalus saada asjakohast ajutist oomaja. Iga vägivallatüüp eeldab erinevat laadi toetuse ja kaitse osutamist ning töötajatel peab olema selleks sobiv väljaõpe.

Terminiga “piisaval arvul” on püütud tagada, et kõikide ohvrite vajadused oleksid rahuldatud nii konkreetse varjupaigakoha osas kui ka spetsialiseeritud toetuse osas. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla, sealhulgas perevägivalla tõkestamise ekspertrühma lõplikus tegevusaruandes (EG-TFV (2008)6) soovitatakse, et turvaline majutus spetsialiseerunud naiste varjupaikades oleks saadaval igas piirkonnas proportsiooniga ühele perekonnale iga 10 000 elaniku kohta. Siiski peaks varjupaigakohtade arv sõltuma tegelikust vajadusest. Teiste vägivallavormide puhul kasutatavate varjupaikade puhul sõltub pakutavate kohtade olemasolu samuti tegelikust vajadusest.

Artikkel 24 – Tugitelefoni

136. Tugitelefoni on üks kõige olulisemaid viise, kuidas saab võimaldada ohvritel abi ja toetust leida. Tugitelefoni, millel on laialdaselt reklaamitud avalik number ja mis pakub toetust ja kriisinõustamist ning suunab helistajaid edasi otseste teenusepakkujate juurde, näiteks varjupaikadesse, nõustamiskeskustesse või politseisse, on kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide puhul igasuguse toetuse ja nõustamise nurgakivi. Seetõttu sisaldab see artikkel kohustust luua üleriigilised tugitelefoni, mis on ööpäevaringselt tasuta kättesaadavad. Paljud ohvrid võivad avastada, et nad on jäänud ilma dokumentidest ja rahast, mistõttu neil võib olla raske soetada endale telefonikaarti või leida münte telefoniautomaadi kasutamiseks. Isegi väga väikese rahasumma maksmine võib osutuda paljudele abiotsijatele probleemiks, seetõttu ongi seatud sisse nõue pakkuda tasuta tugitelefoni helistamise võimalust. Pealegi on paljudes telefonisüsteemides tasulised kõned telefoniarve pealt näha ja see võib vägivallatsejale märku anda, et ohver otsib abi, mistõttu tema ohtlikkus ohvriks võib suurened. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla, sealhulgas perevägivalla tõkestamise ekspertrühma lõplikus tegevusaruandes (EG-TFV (2008)6) soovitatakse rajada igasse riiki vähemalt üks üleriigiline tugitelefoni, millele vastajad on pädevad kõikide naistevastase vägivalla vormide alal. Telefoni peab töötama ööpäevaringselt ja 7 päeva nädalas, pakkudes kriisinõustamist kõigis asjakohastes keeltes.

137. Paljudele ohvritele valmistab aktiivne abiotsimine raskusi ning vajaliku telefonikõne tegemine või intiimsete isiklike detailide rääkimine võib nõuda neilt suuri pingutusi. Seetõttu on oluline, et helistajad saaksid jääda anonüümseks, et neid nõustaks personal, kes on saanud sellistes olukordades tegutsemiseks vajaliku väljaõppe, ja et tugitelefoni pakuksid helistajale soovi korral teavet ja toetust konfidentsiaalselt. Mõningates riikides on samavõrra oluline, et teenus oleks kättesaadav mitmes erinevas keeles, kuna see vähendab keelebarjääri, mis võib mõnele helistajale takistuseks olla.

Artikkel 25 – Tugi seksuaalvägivalla ohvritele

138. Seksuaalvägivalla, sealhulgas vägistamise traumeeriv iseloom eeldab eriti taktitundelist sekkumist koolitatud ja spetsialiseerunud personali poolt. Seda tüüpi vägivalla ohvrid vajavad viivitamatut meditsiinilist abi ja toetust kogetud traumaga tegelemisel, sellele lisandub vajadus teha viivitamatult kohtumeditiiniline läbivaatus kohtumenetluseks vajalike tõendite kogumiseks. Lisaks on sageli tõsine vajadus psühholoogilise nõustamise ja teraapia järele – sageli kestab see vajadus veel nädalaid ja kuid pärast teo toimumist.

139. Seetõttu paneb artikkel 25 erilist rõhku sellist tüüpi spetsialiseerunud toetuse pakkumisele, nähes ette, et Osapooled tagaksid piisava hulga kergesti ligipääsetavate vägistamise või seksuaalvägivalla ohvrite suunamiskeskuste rajamise. Oluline on ära märkida, et Osapooltele pakutakse võimalust luua mõlemat tüüpi keskused alternatiivina, mitte kohustusena.

140. Vägistamiskriisikeskused võivad olla mitmesugused. Tavaliselt pakuvad sellised keskused pikaajalist abi, mis keskendub nõustamisele ja teraapiale, osutades näost-näku nõustamist, tugirühmateenust ja aidates kontakti võtta teiste teenusepakkujatega. Samuti toetavad sellised keskused ohvreid kohtumenetluse jooksul, võimaldades kasutada naisadvokaadi teenuseid ja muud praktilist abi.

141. Seksuaalvägivalla ohvrite suunamiskeskused on seevastu spetsialiseerunud viivitamatule meditsiinilisele abile, kõrgekvaliteedilistele kohtumeditiinilistele ekspertiisidele ja kriisisekkumisele. Need võivad töötada näiteks haiglate juures, et tegeleda äsjaste seksuaalsete rünnakute ohvritega, tehes meditsiinilisi läbivaatusi ja suunates ohvri täiendavate teenuste jaoks edasi spetsialiseerunud kogukonnapõhistesse organisatsioonidesse. Nende peaülesandeks võib aga olla ka ohvri viivitamatu ja asjakohane edasisuunamine sobivatesse spetsialiseerunud organisatsioonidesse, mis tagavad artiklis 25 kirjeldatud vajaliku hoolitsuse. Uuringud on näidanud, et hea tava kohaselt tuleks kohtumeditiiniline läbivaatus läbi viia sõltumata sellest, kas juhtunust kavatsetakse politseisse teatada või mitte. Pakkuda tuleb võimalust võtta proovid ja need säilitada, mistõttu kannatanu saab jätta otsustamise, kas ta tahab juhtunust ametivõime teavitada või mitte, hilisemaks.

142. Nõue hoolitseda selliste keskuste rajamise eest näeb ette, et konventsiooni Osapooled tagaksid, et selliseid keskusi oleks piisaval hulgal, et need oleksid hõlpsasti ligipääsetavad ja et nende teenuseid pakutaks sobival viisil. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla, sealhulgas perevägivalla tõkestamise ekspertrühma lõplikus tegevusaruandes

(EG-TFV (2008)6) soovitatakse, et iga 200 000 elaniku kohta peaks olema üks selline keskus ja et nende geograafiline asukoht peaks tegema need hästi ligipääsetavaks nii maa- kui linnapiirkonnast saabuvatele ohvritele. Terminiga “sobiv” püüti tagada, et pakutavad teenused oleksid ohvrite vajadustega vastavuses.

Artikkel 26 – Kaitse ja tugi vägivalla pealtnägijaks olnud lastele

143. Lapsevanemate või muude pereliikmete vahelise füüsilise, seksuaalse või psühholoogilise vägivalla ja kuritarvitamise pealtnägemisel on lastele tõsised tagajärjed. See tekitab lastele hirmu ja traumasid ning mõjub pärssivalt nende arengule.

144. Seetõttu sätestab artikkel 26 kohustuse tagada, et pakkudes teenuseid ja abi ohvritele, kellel on vägivaldalt näinud lapsed, tuleb viimaste õigusi ja vajadusi samuti arvesse võtta. Termin “vägivaldalt näinud lapsed” ei viita mitte ainult lastele, kes on vägivalla toimumise ajal kohal ja näevad seda aktiivselt pealt, vaid ka lapsi, kes kuulevad karjeid või muid vägivallaga kaasnevaid helisid, olles läheduses peidus, või siis lapsi, kes puutuvad kokku niisuguse vägivalla pikaajaliste mõjudega. Kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide puhul on oluline vägivaldalt näinud laste ohvriseisund ära tunda, neid asjakohaselt aidata ja nende õigust toetusele tunnustada. Seetõttu kutsub paragrahv 2 üles kasutama ealiselt ja arenguliselt sobivaid tõenditepõhiseid psühhosotsiaalseid sekkumisviise, mis on spetsiaalselt kohandatud lastele, et aidata neil vajadusel

traumeerivate kogemustega toime tulla. Kõik pakutavad teenused peavad lähtuma esmajoonelise lapse huvidest.

Artikkel 27 – Teavitamine

145. Kutsudes üles julgustama iga inimest, kes on mõnda käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvat vägivallaakti pealt näinud või kellel on piisavalt alust arvata, et mõni selline akt võidakse toime panna, tahtsid koostajad osutada olulisele rollile, mida võivad mängida konkreetsed isikud – sõbrad, naabrid, pereliikmed, kolleegid, õpetajad või teised kogukonnaliikmed – vägivalda nii sageli ümbritseva vaikuse müüri ületamisel. Iga Osapoole kohus on määratleda pädevad asutused, kuhu selliste kahtluste korral tuleks pöörduda. Nendeks võivad olla õiguskaitseasutused, lastekaitseasutused või muud asjakohased sotsiaalhoolekandeadasutused. Termin “piisavalt alust” viitab tõsimeelsele veendumusele, millest heas usus teada antakse.

Artikkel 28 – Teavitamine spetsialistide poolt

146. Käesoleva artikliga kohustuvad konventsiooni Osapooled tagama, et spetsialistidel, keda muidu seob konfidentsiaalsuskohustuse nõue (näiteks arstid ja psühhiaatrid), oleks võimalus teavitada pädevaid organisatsioone või ametiasutusi, kui neil on põhjendatud alust uskuda, et on toimunud mõni tõsine käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivalla väljendus ja et oodata võib veel teisigi tõsiseid sellise vägivalla väljendusi. Niisugused juhtumid on kumulatiivselt teavitamist nõudvad olukorrad, mille alla kuuluvad näiteks tüüpilised perevägivalda juhtumid, kui ohver on juba kogenud tõsiseid vägivallaakte ja tõenäosus, et vägivald kordub, on suur.

147. Oluline on märkida, et see säte ei pane niisugustele spetsialistidele siiski veel teavitamise kohustust. See annab nendele isikutele ainult võimaluse seda teha, ilma et nad peaksid kartma konfidentsiaalsusnõude rikkumist. Konfidentsiaalsusnõue võib tuleneda seadusest, kuid konfidentsiaalsuse mittehoidmise vajadus võib omakorda tuleneda mõne teise elukutse eetikakoodeksitest või kutsestandarditest. Selle sättega püütakse tagada, et kumbagi tüüpi konfidentsiaalsusnõue ei takistaks inimest tõsisest vägivallast teavitamast. Selle sätte peamine eesmärk on kaitsta ohvri elu ja tervist, mitte algatada kriminaaluurimist. Seetõttu on oluline võimaldada tegutsemisvabadus nendele spetsialistidele, kes pärast olukorra hoolikat analüüsimist siiski soovivad vägivallaohvreid kaitsta.

148. Termin “vajalikel tingimustel” tähendab, et Osapooled võivad ise määratleda olukorrad või juhtumid, mille puhul käesolev säte kehtib. Näiteks Osapooled võivad panna artiklis 28 äratoodud nõude sõltuma ohvri eelnevast nõusolekust – erandiks on siin mõned spetsiifilised juhtumid, näiteks juhtumid, kui ohver on alaealine või ei suuda ennast ise oma füüsilise või vaimse puude tõttu kaitsta. Veelgi enam, iga Osapoole kohus on kindlaks määrata spetsialistide kategooriad, kelle kohta see säte kehtib. Terminiga “teatud spetsialistid” püütakse hõlmata ükskõik kui suurt hulka spetsialiste, kelle tegevus sisaldab kokkupuuteid naiste, meeste ja lastega, kes võivad olla mõne käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormi ohvrid. Lisaks ei mõjуста see artikkel – kooskõlas artikliga 6 ECHR – nende inimeste õigusi, keda süüdistatakse käesolevas konventsioonis vaadeldud aktides kas tsiviil- või kriminaalmenetluse käigus.

Peatükk V – Materiaalõigus

149. Nagu teistegi Euroopa Nõukogu vägivalda spetsiifiliste vägivaldavormide, kuritarvitamise või väärkohtlemise tõkestamist käsitlevate konventsioonide puhul, moodustavad materiaalõiguse sätted olulise osa rakendatavatest meetmetest. Hetkel kehtivate riiklike naistevastast vägivalda puudutavate seaduste kohta tehtud uuringud näitavad selgelt, et nendes seadustes on mitmeid lünki. Seetõttu on oluline tugevdada õiguslikku kaitset ja hüvitamist ning võtta kõikide liikmesriikide õigussüsteeme täiendades arvesse olemasolevaid häid tavasid, et neid vägivaldavorme tõhusalt ennetada ja tõkestada. Koostajad uurisid, milliseid kirминаal-, tsiviil- ja halduskohtu meetmeid tuleks juurutada, tagamaks, et konventsioon hõlmaks erinevad asjassepuutuva vägivaldaga seotud olukorrad. Tulemusena sisaldab käesolev peatükk terve hulga ennetavaid, kaitsvaid ja kompenseerivaid meetmeid ohvritele ja pakub välja meetmeid vägivaldlatsejate karistamiseks, kes panevad toime selliseid vägivaldavorme, mis nõuavad kriminaalkohtu sekkumist.

150. See peatükk sätestab kohustuse tagada rea tsiviilkohtu meetmete olemasolu, mis võimaldavad ohvritel taotleda õigusemõistmist ja hüvitamist – enamasti on need mõeldud rakendamiseks vägivaldlatseja puhul, kuid need võivad olla asjakohased ka riigiasutuste puhul, kui need ei ole suutnud täita oma kohust rakendada piisava hoolsusega ennetavaid ja kaitsvaid meetmeid.

151. Peatükk V loetleb üles rea kriminaalkuritegusid. Sellist laadi siseriikliku õiguse ühtlustamine loob mitmel põhjusel eeldused kuritegude tõkestamiseks riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil. Sageli ei rakendata riiklike meetmeid naistevastase vägivalda ja perversivägivalda tõkestamiseks süsteemselt või siis on need seaduselünkade tõttu ebatäiuslikud.

152. Kriminaalõiguse peamine eesmärk on suunata Osapooli juurutama tõhusaid tegevuspõhimõtteid naistevastase vägivalda ja perversivägivalda peatamiseks – need mõlemad on paraku Euroopas ja sellest väljaspool endiselt laialt levinud kuriteod.

153. Koostajad olid ühel meelel, et põhimõtteliselt tuleks kõik konventsiooni kriminaalõigust puudutavad sätted esitada sooneutraalsel moel; ohvri või vägivaldlatseja sugu ei ole seega käsitletav kuriteotunnusena. Siiski ei tohiks see takistada osapooli vastu võtmast soospetsiifilisi sätteid.

154. Koostajad otsustasid, et käesolevas konventsioonis tuleks vältida selliste väärtegade käsitlemist, mida käsitlevad juba teised Euroopa Nõukogu konventsioonid, eriti Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastaste meetmete konventsioon (CETS No. 197) ja Euroopa Nõukogu konventsioon laste kaitse kohta seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest (CETS No. 201).

155. Artiklites 33 kuni 39 sisalduvad kohustused näevad ette, et konventsiooni Osapooled peavad tagama teatavate sihilike käitumisviiside kriminaliseerimise. Koostajad otsustasid selle sõnastuse kasuks, et panna Osapooltele kohustus kõnesolev käitumine kriminaliseerida. Siiski ei kohusta konventsioon Osapooli tingimata konventsioonis kirjeldatud käitumise kriminaliseerimiseks vastu võtma spetsiifilisi sätteid. Mis puutub artiklisse 40 (seksuaalne ahistamine) ja selle käitumise spetsiifilise iseloomu arvesse võtmisse, siis leidsid koostajad, et see võiks kuuluda kriminaalõigusega ettenähtud sanktsioonide või muude õiguslike sanktsioonide haldusalasse. Lõpuks vajab veel märkimist, et käesolevas peatükis loetletud õigusrikkumised esindavad minimaalset konsensust, mis ei välista nende täiendamist või kõrgemate standardite sissetoomist siseriiklikku õigusesse.

156. Vastavuses kriminaalõiguse üldpõhimõtetega võib õiguslikult siduv nõusolek kriminaalvastutusest vabastada. Veelgi enam, muud juriidiliselt õigustavad aktid, näiteks enesekaitseks sooritatud teod, vara kaitsmine või vajalike meditsiiniliste protseduuride sooritamiseks tehtavad teod, ei too käesoleva konventsiooni raames kaasa kriminaalvastutust.

Artikkel 29 – Tsiivilhagid ja õiguskaitsevahendid

157. Selle sätte paragrahviga 1 soovitakse tagada, et ükskõik millise käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivallavormi ohvrid saavad pöörduda riigi kohtusüsteemi poole, et taotleda vägivaltatseja puhul mõne asjakohase tsiviilõigusliku vahendi rakendamist. Ühest küljest hõlmab see tsiviilõiguslikud kaitsevahendid, mis võimaldavad tsiviilkohtul nõuda inimeselt mingit tüüpi käitumise lõpetamist, sellest hoidumist tulevikus või sundida inimest mingil kindlal moel käituma (kohtulikud ettekirjutused). Tsiivilõiguslikku kaitsevahendit saab kasutada näiteks selleks, et aidata tüdrukutel ja poistel, keda sunnitakse nende tahte vastaselt abielluma, oma pass või muud olulised dokumendid neid nende tahte vastaselt enda käes hoidvatelt isikutelt (vanematelt, hooldajatelt või pereliikmetelt) kätte saada. Niisugused kohtulikud ettekirjutused aitavad tagada kaitse vägivallaaktide eest.

158. Teisalt võivad käesoleva sätte all kirjeldatud õiguskaitsevahendid sõltuvalt konkreetse Osapoolte riiklikust õiguskorrast hõlmata ka kohtuotsuseid, mis tegelevad konkreetsemalt käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivalla aktidega, näiteks koju sisenemise keelde, lähenemiskeelde ja ahistamisekeelde, millele viidatakse artiklis 53. Need meetmed on eriti asjakohased perevägivalla juhtumite korral ning täiendavad kohest ja sageli lühiajalist kaitset, mida pakuvad erakorralised lähenemiskeelud, millest on juttu artiklis 52.

159. Lisaks peaks tsiviilõigus pakkuma ka õiguslikke vahendeid teotamise ja laimu vastu, mis toimub ahistava jälitamise ja seksuaalse ahistamise raames – seda juhul, kui need aktid ei kuulu Osapoolte kriminaalõiguse haldusalasse.

160. Kõik tsiviilõiguslikud kaitsemäärused antakse välja ohvri või – sõltuvalt õigussüsteemist – kolmanda osapoolte taotluse põhjal ja neid ei saa välja anda *ex officio*.

161. Kui paragrahvi 1 eesmärgiks on ohvrite kaitsmine tsiviilõiguslike vahenditega vägivallatseja eest, siis paragrahv 2 tagab, et ohvritel oleks võimalik kasutada ka meetmeid, mis kaitsevad neid riigiasutuste eest, mis ei ole suutnud oma kohust täita ja võimaldada piisavaid ennetavaid või kaitsvaid meetmeid.

162. Sellega korratakse taas üle riigiasutuste vastutuse põhimõte, märkides, et neil on vastavuses käesoleva konventsiooni artikliga 5 kohustus järjepidevalt ennetada ja uurida konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvaid vägivallaakte ning inimesi nende aktide eest vastutusele võtta. Suutmatust seda kohustust täita võib kaasa tuua juriidilise vastutuse ning tsiviilõigus peab pakkuma vahendeid, mida saab sellise suutmatuse korral rakendada. Nende vahendite alla kuuluvad muuhulgas tsiviilõiguslikud meetmed, mida saab kasutada hooletusest või raskest hooletusest tingitud kahju korral. Riigiasutuste tsiviilvastutuse määra sätestab Osapoolte siseriiklik õigus, millel on õigus sätestada, milline hoolimatu käitumine täpsemalt toob kaasa vastutuselevõtmise.

163. Paragrahvis 2 esitatud kohustus on vastavuses Euroopa Inimõiguste Kohtu asjaomase kohtupraktikaga juhtumite korral, kui riigiasutused ei suuda täita oma positiivset kohustust, mille sätestab artikkel 2 ECHR (õigus elule). Otsustes, mis tehti

kohtuasjas *Osman versus Ühendkuningriik* ning kohtuasjas *Opuz versus Türgi*, märkis kohus, et "kui on tulnud etteheide, et ametiasutused on rikkunud oma positiivset kohustust kaitsta õigust elule kontekstis, milleks on nende ülalmainitud ülesanne ennetada ja lõpetada isikuvastased õigusrikkumised, siis tuleb tõendada, et ametiasutused teadsid või oleksid pidanud teadma hetkel, kui mingi kolmanda osapoolse kriminaalsete tegude tõttu eksisteeris tegelik ja vahetu oht konkreetse isiku või isikute elule, et nad ei suutnud oma mõjuvõimu ulatuses võtta tarvitusele meetmeid, millega oleks saanud mõistliku analüüsimise korral seda ohtu vältida." Kohus märkis sõnaselgelt, et sellise suutmatuse korral ei piirdu vastutus raske hooletusega või sihiliku eiramisega kontekstis, milles asutuse kohustus on kaitsta elu. 164. Ohvri surma korral peab olema võimalus vastavaid õiguskaitsevahendeid kasutada ohvri järeltulijatel.

Artikkel 30 – Hüvitamine

165. See artikkel näeb ette õiguse hüvitisele kahjude eest, mida on kannatatud ükskõik millise käesolevas konventsioonis sätestatud kuriteo tõttu. Paragrahv 1 sätestab põhimõtte, et esmajoones on kahjude hüvitamise ja heastamise eest vastutav vägivaldseja.

166. Hüvitist saab taotleda ka kindlustusfirmadelt või riigi rahastatavatest tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusskeemidest. Paragrahv 2 paneb riikidele täiendava hüvitamiskohustuse. Tingimused, mille alusel hüvitist taotletakse, võib sätestada siseriiklik õigus, näiteks nõude, et ohver taotleks esmajoones hüvitist vägivaldsejalt. Koostajad rõhutasid, et riiklik hüvitis tuleks võimaldada olukordades, kui ohver on saanud tõsiseid kehavigastusi või tervisekahjustusi. Vajab märkimist, et termin "kehavigastus" hõlmab ühtlasi vigastusi, mis põhjustavad ohvri surma, ja et termin "tervisekahjustus" hõlmab tõsiseid psühholoogilisi kahjustusi, mille on kaasa toonud psühholoogilise vägivalda aktid, millele viidatakse artiklis 33. Kuigi riikliku hüvitamise reguleerimisala piirdub "tõsiste" vigastuste ja tervisekahjustustega, ei välistata sellega, et Osapooled võiksid rajada heldemaid hüvitamismehhanisme või võiksid seada riigi poolt makstavatele hüvitistele suuremaid ja/või väiksemaid piiranguid. Eelkõige ei tohiks käesolev säte piirata Osapoolte kohustusi, mis tulenevad Euroopa konventsioonist vägivaldsete kuritegude ohvrite hüvitiste kohta (ETS nr 116).

167. Riigi täiendav hüvitamiskohustus ei takista Osapooli riigi väljamakstud hüvitist vägivaldsejalt väljanõudmast, kuid tingimusel, et ohvri turvalisusele on piisavalt tähelepanu pööratud. Viide "ohvri turvalisus" paneb Osapooltele kohustuse tagada, et kõik meetmed, mida kasutatakse vägivaldsejalt hüvitise väljanõudmiseks, võtaksid arvesse tagajärgi, mille see võib kaasa tuua ohvri turvalisusele. See kehtib eelkõige selliste olukordade kohta, milles vägivaldseja võib tahta selle eest, et ta peab riigile hüvitist maksma, ohvrile kätte maksta.

168. See säte ei takista riiki ennast ohvrile vahepealsel perioodil hüvitist maksmast. Ohvril, kes vajab hädasti abi, ei tarvitse olla võimalik oodata sageli keerukate ametlike menetluste tulemusi. Niisugustel juhtudel võivad Osapooled otsustada, et riik või selleks pädev asutus võib vägivaldseja asemel ohvrile makstud hüvitise hiljem tagasi nõuda või juhul, kui isik saab hiljem hüvitise mõnest teisest allikast, väljamakstud rahasummad osaliselt või täielikult tagasi nõuda.

169. Juhul, kui riiklikku hüvitist makstakse ohvrile seetõttu, et ohver ei suuda või ei taha seda teha, kuigi vastav kohtulik käsk on välja antud, on riigil õigus esitada vägivaldseja vastu regressihagi.

170. Riigipoolse hüvitamise tagamiseks võivad Osapooled rajada riiklike hüvitamisskeeme, mida täpsustatakse Euroopa konventsioonis vägivaldsete kuritegude ohvrite hüvitiste kohta (artiklites 5 ja 6).

171. Tuleb märkida, et käesoleva artikli paragrahvi 2 puhul on võimalikud reservatsioonid vastavalt käesoleva konventsiooni artiklile 78 (2). Nende reservatsioonide võimalikkus ei piira Osapoolte kohustusi, mis tulenevad teistest antud valdkonna rahvusvahelistest dokumentidest, nagu näiteks eelmainitud Euroopa konventsioonis vägivaldsete kuritegude ohvrite hüvitiste kohta.

172. Kuna paljudel selle konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivalda ohvritel ei tarvitse olla selle Osapoole kodakondsust, mille territooriumil kuritegu toimus, peaks täiendav riiklik hüvitamine laienema nii kodanikele kui mittekodanikele.

173. Paragrahviga 3 soovitakse tagada, et hüvitamine toimuks mõistliku ajaperioodi jooksul, see tähendab asjakohasest ajakavast lähtuvalt.

174. Oluline on tähele panna, et hüvitist võidakse maksta mitte ainult tsiviil- või haldusõiguse raames, vaid ka osana kriminaalõigusest tulenevast sanktsioonist.

Artikkel 31 – Eestkoste, küllastamisõigused ja turvalisus

175. Selle sätte eesmärk on tagada, et justiitsasutused ei määraks kohtumiskordasid võtmata arvesse käesoleva konventsiooni raames vaaadeldud vägivalda juhtumeid. See puudutab kohtukorraldusi, mis reguleerivad laste, nende vanemate ja muude lastega sugulussuhete kaudu seotud isikute vahelisi kontakte. Lisaks muudele asjaoludele tuleb otsuste tegemisel hooldusõiguse ja külustusõiguse määra üle võtta arvesse mittevägivaldse hooldaja ning lapse enda vastu toimepandud vägivalda.

176. Paragrahv 2 reguleerib keerukaid olukordi, milles tuleb tagada ohvrite ja pealtnägijate õigused ja turvalisus, võttes samas arvesse ka vägivaldlatseja vanemlike õigusi. Eriti just perevägivalda korral on ühiste lastega seotud küsimused sageli ainuke ohvrit ja vägivaldlatsejat siduv lüli. Paljudele ohvritele ja nende lastele võib kohtumisi reguleerivatest korraldustest kinnipidamine kujutada endast tõsist turvariski, kuna see tähendab sageli vägivaldlatsejaga näost-näku kohtumist. Seetõttu näeb see paragrahv ette kohustuse tagada ohvrite ja nende laste kaitstus uute kahjustuste eest.

Artikkel 32 – Sundabielude tsiviilõiguslikud tagajärjed

177. See artikkel tegeleb sundabielude õiguslike tagajärgedega ja tagab, et selliseid abielusid saaks "kehtetuks tunnistada, tühistada või lõpetada". Antud sätte raames mõistetakse

"kehtetuks tunnistatava" abielu all abielu, mida peetakse kehtivaks, kuid mida on võimalik kehtetuks tunnistada, kui üks osapooltest selle vaidlustab; "tühistatud" abielu on abielu, mis ei ole õiguslikult siduv, sõltumatult sellest, kas kumbki osapool on selle vaidlustanud või mitte. "Lõpetatud" abielu puhul, näiteks lahutuse korral lakkab õiguslike tagajärgede kehtivus alles abielu lõppemise hetkest. Koostajad pidasid silmas, et käesoleva artikli konkreetne rakendamine kasutatud terminite osas (kehtetuks tunnistamine, tühistamine või lõpetamine) võib varieeruda sõltuvalt terminitest, mis on kasutusel Osapoolte tsiviilõiguses.

178. Oluline on, et käesoleva sätte raames ette nähtud õiguslik sekkumine oleks hõlpsasti korraldatav ning ei paneks ohvri õlgadele liigseid rahalisi ja halduslikke kohustusi. See tähendab, et ükski sundabielu tühistamiseks või lõpetamiseks vajalik

protseduur ei tooks endaga ohvrile kaasa ületamatuid raskusi ega põhjustaks kaudselt rahalisi raskusi. Lisaks sellele ei tohiks abielu lõpetamise vorm mõjutada sundabielu ohvri õigusi.

Artikkel 33 – Psühholoogiline vägivald

179. See artikkel määratleb psühholoogilise vägivalda kuriteo. Koostajad nõustasid, et õiguslikud sanktsioonid tuleb ette näha igasuguse tahtliku käitumise korral, mis tõsiselt kahjustab teise isiku psühholoogilist terviklikkust sundimise või ähvardamise kaudu. Sõna “tahtlik” tõlgendamine jäetakse siseriiklikule õigusele, kuid määratletud tahtliku käitumisena kehtib kõigi selle õigusrikkumise elementide puhul.

180. Selle õigusrikkumise määr piirdub tahtliku käitumisega, mis **tõsiselt** kahjustab ja rikub isiku psühholoogilist terviklikkust, kasutades selleks erinevaid vahendeid ja meetodeid. Konventsioon ei defineeri, mida mõeldakse tõsise kahjustamise all. Selleks, et mingi käitumine kuuluks käesoleva sätte alla, peab see sisaldama sunni või ähvarduste kasutamist.

181. See säte viitab teatavale pikemale tegevusele, mitte üksikjuhtumile. Sellega soovitakse viidata pikka aega kas perekonnas või sellest väljaspool toimuva kuritarvitava käitumismudeli kriminaalsele iseloomule. Psühholoogiline vägivald eelneb sageli füüsilisele ja seksuaalsele vägivaldale lähisuhetes (perevägivald) või kaasneb nendega. Ent see võib avalduda ka igasugustes muudes kontekstides, näiteks töökohal või koolikeskkonnas. Oluline on rõhutada, et kooskõlas käesoleva konventsiooni artikli 78 paragrahvi 3 võib ükskõik milline liikmesriik või Euroopa Liit deklareerida, et jätab endale õiguse näha psühholoogilise vägivalda korral kriminaalkaristuse asemel ette mittekriminaalseid sanktsioone. Koostajate eesmärk oli tuua konventsiooni sisse psühholoogilise vägivalda kriminaliseerimise põhimõte, võimaldades samas paindlikku lähenemist juhul, kui Osapoolle õigussüsteem pakub võimalust rakendada sellise käitumise korral ainult mittekriminaalkaristust. Sellegipoolest peaksid sanktsioonid olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad sõltumata sellest, kas Osapooled otsustavad kriminaal- või mittekriminaalkaristuse kasuks.

Artikkel 34 – Ahistav jälitamine

182. See artikkel määratleb kuriteona ahistava jälitamise. Ahistavat jälitamist defineeritakse kui tahtlikku tegevust, mis hõlmab teisele isikule suunatud korduvat ähvardavat käitumist, millega tekitatakse temas hirmu oma turvalisuse pärast. Siia kuulub igasugune konkreetsele isikule suunatud korduv ähvardava iseloomuga käitumine, mis tekitab antud isikus hirmu. Ähvardav käitumine võib sisaldada korduvat teise inimese jälitamist, temaga soovimatut suhtlemist või talle teadaandmist, et teda jälgitakse. Siia alla kuulub füüsiline ohvrile järgnemine, tema töökohta, spordi- või haridusasutusse ilmumine, aga ka ohvri jälgimine virtuaalmaailmas (vestlusruumides, sotsiaalmeedias jms). Soovimatu suhtlemise aktid hõlmavad igasugused ohvriga aktiivse kontakti loomise katsed käepärast olevate kommunikatsioonivahendite kaudu, sealhulgas moodsate meedia- ja infotehnoloogiaseadmete kaudu.

183. Lisaks sellele võib ähvardav käitumine hõlmata nii erinevaid käitumisviise, nagu seda on teise isiku varaga vandaalitsemine, teise isiku isiklikele esemetele märkide

jätmine, viitamaks, et ahistaja on kohal olnud, isiku lemmikloomale suunatud tegevused või valeidentiteedi kasutamine või väärteabe levitamine internetis.

184. Et mahtuda selle sätte reguleerimisalasse, peavad sellise ähvardava käitumise aktid olema toime pandud tahtlikult ning sooviga tekitada ohvris hirmu.

185. See säte viitab pikemaajalisele tegevusele, mis koosneb korduvatest asjakohastest intsidentidest. Sellega üritatakse osutada sellise käitumismustri kriminaalsele iseloomule, mis üksikute elementidena vaadelduna ei anna alati välja kriminaalse käitumise mõõtu. Siinkohal mõeldakse otseselt ohvrile suunatud käitumist. Siiski võivad Osapooled laiendada selle definitsiooni käitumisele, mis on suunatud ükskõik millisele ohvri sotsiaalsesse ümbruskonda kuuluvale isikule, sealhulgal pereliikmetele, sõpradele ja kolleegidele. Ahistava jälitamise ohvrite kogemused on näidanud, et paljud jälitajad ei piirdu konkreetse ohvriga, vaid suunavad oma tegevuse sageli ükskõik kui suurele hulgale ohvrile lähedastele isikutele. Tihti suurendab selline teguviis ohvri hirmu ja tunnet, et tal puudub olukorra üle kontroll, mistõttu seda võib vaadelda käesoleva sätte alla kuuluvana.

186. Samamoodi nagu psühholoogilise vägivalla puhul, võimaldab artikli 78 paragrahv 3 ka siin võimaluse, et ükskõik milline liikmesriik või Euroopa Liit deklareerib, et jätab endale õiguse näha kriminaalkaristuse asemel ette mittekriminaalseid sanktsioone, tingimusel et need on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Lähenediskeelu väljaandmine on vaadeldav selle reservatsiooni poolt pakutavate võimaluste raames mittekriminaalkaristusena. Taas kord oli koostajate eesmärk tuua konventsiooni sisse ahistava jälitamise kriminaliseerimise põhimõte, võimaldades samas paindlikku lähenemist juhul, kui Osapoolle õigussüsteem pakub võimalust rakendada ahistava jälitamise korral ainult mittekriminaalkaristust.

Artikkel 35 – Füüsiline vägivald

187. Selle artikliga kriminaliseeritakse igasugune tahtlik teisele inimesele suunatud füüsilise vägivalla akt sõltumatult kontekstist, milles see toime pannakse.

188. Termin “füüsiline vägivald” viitab kehalistele kahjustustele, mis tulenevad vahetu ja seadusega lubamatu füüsilise jõu tarvitamisest. See hõlmab ka ohvri surmaga lõppeva vägivalla.

Artikkel 36 – Seksuaalvägivald, sealhulgas vägistamine

189. See artikkel määratleb kuriteona seksuaalvägivalla, sealhulgas vägistamise. Paragrahv

1 hõlmab kõik seksuaalsete tegevuste vormid, mis pannakse teise inimese kallal toime ilma tema vabatahtliku nõusolekuta ning tahtlikul moel. Sõna “tahtlik” tõlgendamine jäetakse siseriiklikule õigusele, kuid määratletus tahtliku käitumisena kehtib kõigi selle õigusrikkumise elementide puhul.

190. Punkt a viitab vaginaalsele, anaalsele või oraalsele teise isiku kehasse sisenemisele, ilma et see isik oleks andnud selleks nõusoleku. Sisenemiseks võidakse kasutada mõnda kehaosa või eset. Nõudega, et tegemist peab olema seksuaalse iseloomuga sisenemisega, tahtsid koostajad rõhutada selle sätte ulatust ja vältida tõlgendamisprobleeme. Termin “seksuaalse iseloomuga” kirjeldab tegevust, millel on seksuaalne värving. See ei kehti tegevuste kohta, millel puudub seksuaalne värving või alatoon. Punkt b hõlmab kõik sellised seksuaalse iseloomuga tegevused, mis toimuvad ilma ühe asjassepuutuva osapoolte vabatahtliku nõusolekuta, kuid mis

ei liigitu kehasse sisenemiseks. Punkt c hõlmab olukorrad, milles ohver sunnitakse ilma temapoolse nõusolekuta sooritama seksuaalse iseloomuga tegevusi või neis osalema koos mõne teise isikuga peale vägivallatseja. Väärkohtlevates lähisuhetes sunnitakse ohveid sageli astuma seksuaaltegevustesse vägivallatseja poolt valitud isikuga. Punkti c eesmärk on hõlmata olukorrad, milles vägivallatseja ei ole seksuaalse tegevuse sooritaja, vaid sunnib ohvrit osalema seksuaalses tegevuses koos kolmanda isikuga – tingimusel, et sellel tegevusel on mingi seos tahtliku käitumisega, mille kriminaliseerimine toimub vastavuses käesoleva konventsiooni artikliga 36.

191. Andes hinnanguid õigusrikkumiste koostiselementide kohta, peavad Osapooled võtma arvesse Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikat. Selles kontekstis soovisid koostajad meenutada tõlgendamisnäitena kohtuasja *M.C. versus Bulgaaria* puudutavat otsust 4. detsembrist 2003. aastast, kui kohus sedastas, et ta “veendus, et igasugune jäik lähenemine seksuaalkuritegude menetlemisel, näiteks igal juhul tõendite nõudmine füüsilise vastupanu kohta, toob kaasa ohu, et teatud tüüpi vägistamine jääb karistamata ning sellega seatakse ohtu inimese seksuaalse sõltumatuse tõhus kaitsmine. Kooskõlas tänapäevaste standardite ja trendidega selles valdkonnas tuleb liikmesriikide positiivseid kohustusi, mille sätestavad käesoleva konventsiooni artiklid 3 ja 8, käsitada kui vajadust muuta igasugused ilma nõusolekuta sooritatud seksuaalsed tegevused karistatavaks ja neid kohtulikult tõhusalt menetleda ning seda ka juhul, kui ohver ei sooritanud selle akti käigus füüsilist vastupanu” (§ 166). Samuti märkis kohus järgmist: “Sõltumatult seaduseandjate kasutatavast konkreetsest sõnastusest toimub paljudes riikides ilma nõusolekuta sooritatud seksuaalsete tegevuste kohtulik menetlemine praktikapõhiselt, kui küsimuse all on asjakohaste õiguslike terminite tõlgendamine (“sundimine”, “vägivald”, “surve avaldamine”, “ähvardamine”, “kavaldamine”, “üllatus” vms), ning tõendusmaterjali kontekstitundliku hindamise abil” (§ 161).

192. Selle kuriteo menetlemine nõuab tõendusmaterjali kontekstitundlikku hindamist, et konkreetse juhtumi kontekstis välja selgitada, kas ohver andis seksuaalseks tegevuseks vabatahtliku nõusoleku. Niisuguse hindamise juures tuleb endale teadvustada mitmesuguseid käitumuslikke reaktsioone seksuaalsele vägivallale ja vägistamisele, mida ohvritel võib esineda, ning see ei tohi põhineda niisuguses olukorras tüüpiliseks peetava käitumise eeldamisel. Samavõrra oluline on tagada, et vägistamist puudutavate seaduste tõlgendamist ja vägistamisjuhtumite kohtulikku menetlemist ei mõjutaks soolised stereotüübid ja müüdid meeste ja naiste seksuaalsuse kohta.

193. Konventsiooni Osapooltelt nõutakse, et nad tagaksid seda sätet rakendades varustatuse kriminaalõigusaktidega, mis sisaldaksid seoses kõikide punktides a kuni c loetletud seksuaalsete aktidega lisaks ka osunduse vabatahtliku nõusoleku puudumisele. Siiski jäetakse Osapoolte otsustada, millist konkreetset sõnastust õigusaktides kasutada ja millised on tingimused, mida peetakse vabatahtliku nõusoleku andmist välistavaks. Paragrahv 2 täpsustab vaid, et nõusolek peab olema antud vabatahtlikult isiku vaba tahte tulemusena, nii nagu seda saab hinnata ümbritsevate olude kontekstis.

194. Paragrahv 3 toob välja konventsiooni osapoolte kohustuse tagada, et seksuaalvägivald ja vägistamine, mis on vastavalt käesolevale konventsioonile määratletud kriminaalkuriteona, kehtiksid kõikide ilma isiku nõusolekuta sooritatud seksuaalsete tegevuste kohta sõltumatult ohvri ja vägivallatseja vahelistest suhetest. Seksuaalvägivald ja vägistamine on väärkohtlevates suhetes levinud võimu ja

kontrolli väljendamise viisid ning neil on tõenäosus ilmned ka lahkumineku ajal ja järel. On äärmiselt oluline tagada, et niisuguste aktide menetlemisel ja kriminaliseerimisel ei tehtaks erandeid juhtudel, kui need aktid on sooritatud praeguse või endise abikaasa või partneri suhtes, nagu neid kirjeldab siseriiklik õigus.

Artikkel 37 – Sundabielu

195. See artikkel määratleb kuriteona sundabielu. Kuigi mõningaid sundabielude ohvreid sunnitakse astuma abiellu riigis, kus nad elavad (paragrahv 1), viiakse paljud sellised isikud esmalt teistesse riikidesse, milleks on sageli nende esivanemate maa, ja sunnitakse abielluma mõne selle riigi kodanikuga (paragrahv 2). Seetõttu pidasid koostajad oluliseks mainida selles sättes ära kahte tüüpi tegevuse: inimese sundimine abielluma ja inimese meelitamine välismaale, eesmärgiga sundida ta seal abielluma.

196. Paragrahviga 1 kriminaliseeritud tegevus hõlmab täiskasvanu või lapse sundimist abiellu astuma. Termin “sundimine” viitab füüsilise või psühholoogilise jõu kasutamisele olukorras, kus sundi või surveavaldamist rakendatakse. See kuritegu on toime pandud siis, kui vähemalt üks osapool ei ole ülaltoodud olude tõttu sellega vabatahtlikult nõustunud.

197. Paragrahviga 2 kriminaliseeritud tegevuse alla kuulub teise inimese välismaale meelitamine, eesmärgiga sundida teda vastu tema tahtmist abielluma. Sellele ei pea tingimata järgnema abiellu sõlmimine. Termin “meelitamine” viitab igasugusele tegevusele, millega kurjategija ahvatleb ohvrit teisele maale sõitma, kasutades näiteks mingit ettekäänat või mõeldes välja mingi põhjuse, näiteks vajaduse külastada põdurat pereliiget. Kavatsus peab hõlmama nii isiku välismaale meelitamist kui ka eesmärki sundida seda isikut välismaal abielluma. Koostajad leidsid, et see tegu peaks kuuluma Osapoolte kriminaalõiguse reguleerimisalasse, võttes arvesse ka muudes õiguslikult siduvates rahvusvahelistes dokumentides sätestatud standardeid.

Artikkel 38 – Naiste suguelundite moonutamine

198. Naiste suguelundite moonutamine (NGM) on oma iseloomu tõttu üks selliseid kriminaalkuritegusid, mis eemalduvad käesoleva konventsiooni kriminaalõigust puudutava osa sooneutraalsuse põhimõttest. See artikkel määratleb kriminaalkuriteona naiste suguelundite moonutamise, mille ohvrid on kindlasti naised või tüdrukud. Selle eesmärk on kriminaliseerida traditsiooniline komme lõigata ära naiste suguelundite teatud osad – see on tegu, mida mõningates kogukondades pannakse toime naissoost kogukonnaliikmete kallal. Koostajad pidasid oluliseks määratleda naiste suguelundite moonutamise käesolevas konventsioonis kriminaalkuriteona, kuna see tegevus põhjustab parandamatuid ja eluaegseid kahjustusi ja viiakse enamasti läbi ilma ohvri nõusolekuta.

199. Punkt a kriminaliseerib kliitori ja suurte häbememokkade eemaldamise (*excising*), infibulatsiooni ja igasuguse muu suurte häbememokkade, väikeste häbememokkade või kliitori täieliku või osalise moonutamise ka juhtudel, kui seda viivad läbi meditsiinispetsialistid, nagu seda sätestab WHO Maailma Terviseassamblee resolutsioon 61.16 naiste suguelundite moonutamise lõpetamiseks vajalike tegevuste kiirendamise kohta. Termin “excising” viitab kliitori ja

suurte häbememokkade osalisele või täielikule eemaldamisele. “Infibulatsioon” aga tähendab suurte häbememokkade sulgemist nende osalise kokkuõmblemise teel, eesmärgiga muuta vaginaalne ava kitsamaks. Termin “igasugune muu moonutamine” viitab kõikidele muudele naiste suguelundite füüsilistele muutmistele.

200. Punkt b aga hõlmab abiosutamist kurjategijale punktis a loetletud tegevuste sooritamisel, mille raames kas sunnitakse või kupeldatakse naist eesmärgiga, et ta laseks läbi viia oma kliitori ja suurte häbememokkade eemaldamise, infibulatsiooni või muu suurte häbememokkade, väikeste häbememokkade või kliitori moonutamise. Sätte see osa puudutab ainult täiskasvanud ohvreid.

201. Punkt c kriminaliseerib abiosutamise kurjategijale punktis a loetletud tegevuste sooritamisel, mille raames kas sunnitakse või kupeldatakse tüdrukut eesmärgiga, et ta laskeks läbi viia oma kliitori ja suurte häbememokkade eemaldamise, infibulatsiooni või muu suurte häbememokkade, väikeste häbememokkade või kliitori moonutamise. Sätte see osa puudutab ainult tüdrukutest ohvreid ja hõlmab olukordi, milles ükskõik kes, eriti aga vanemad, vanavanemad või teised sugulased sunnivad oma tütart või sugulast vastavat protseduuri läbima. Koostajad pidasid oluliseks eristada täiskasvanud ohvreid ja lapsohvreid, kuna nad ei tahtnud kriminaliseerida naiste õhutamist ükskõik millisele punktis a loetletud teole.

202. Rakendades punkte b ja c, ei tohiks pelgalt selle põhjal, et sundimisest, õhutamist või meelitamisest tulenev kuritegu oli prognoositav, eeldada, et inimene on juba tahtlikult sooritanud antud kuriteo. Inimese teod peavad lisaks ka põhjustama punktis a loetletud moonutuste toimepanemise.

Artikkel 39 – Sundabort ja sundsteriliseerimine

203. See artikkel muudab teatud tahtlikud aktid, mis on seotud naise loomuliku soojätkamisvõimega, kriminaalkuriteoks. See on taas üks säte, mis eemaldub käesoleva konventsiooni kriminaalõigust puudutava osa sooneutraalsuse põhimõttest.

204. Punkt a sätestab naise või lapse kallal sooritatud sundabordi kriminaalkuriteona. Selle all mõeldakse tahtlikku raseduse katkestamist ilme ohvri eelneva või teadliku nõusolekuta. Raseduse katkestamine hõlmab ükskõik millist protseduuri, mille tulemuseks on kõikide viljastumise tulemuseks olevate saaduste väljutamine. Selleks et tegu liigituks käesoleva sätte alla, peab abort olema sooritatud ilma ohvri eelneva või teadliku nõusolekuta. See hõlmab kõik abordid, mis on tehtud ilma ohvipoolse täielikult informeeritud otsuseta.

205. Punkt b aga sätestab kriminaalkuriteona naiste ja laste sundsteriliseerimise. See kuritegu pannakse toime juhtudel, kui toimub kirurgiline sekkumine, mille eesmärk või tulemus on naise või tüdruku loomuliku soojätkamisvõime kadumine, tingimusel, et seda tehakse ilma ohvri eelneva või teadliku nõusolekuta. Termin steriliseerimine viitab ükskõik millisele protseduurile, mis toob kaasa loomuliku soojätkamisvõime kaotuse. Nagu punkti a korral, peab steriliseerimine toimuma ilma ohvri eelneva ja teadliku nõusolekuta. Siia alla kuulub igasugune stereeliseerimine, mis on tehtud ilma ohvipoolse täielikult informeeritud otsuseta vastavalt standarditele, mis on sätestatud konventsioonis inimõiguste ja inimväärkuse kaitse kohta seoses bioloogia ja meditsiini rakendamisega: inimõiguste ja biomeditsiini konventsioon (ETS nr 164).

206. Käesoleva konventsiooni eesmärk ei ole kriminaaliseerida ühtegi sellist meditsiinilist sekkumist või kirurgilist protseduuri, mis võetakse ette näiteks eesmärgiga aidata päästa naise elu või aidata naist, kes ei ole suuteline oma

nõusolekut andma. Pigem on selle sätte eesmärk rõhutada, kui oluline on austada naiste soojätkamisega seotud õigusi, võimaldades naistel vabalt otsustada, kui palju lapsi ja kui pika ajavahemiku tagant nad soovivad ning tagades neile ligipääsu asjakohasele teabele loomuliku soojätkamise ja pereplaneerimise kohta.

Artikkel 40 – Seksuaalne ahistamine

207. See artikkel sätestab põhimõtte, et seksuaalse ahistamise eest peaks olema ette nähtud kriminaalkaristus või “muu” õiguslik sanktsioon, mis tähendab, et koostajad otsustasid jätta Osapooltele otsustada, millist tüüpi õiguslikud tagajärjed peaksid sellise kuriteo toimepanijale osaks saama. Kuigi koostajad eelistasid üldiselt paigutada selles artiklis vaadeldud teod kriminaalõiguse alla, mõõnsid nad, et paljud riiklikud õigussüsteemid menetlevad seksuaalset ahistamist tsiviil- või tööõiguse raames. Seega võivad Osapooled valida, kas nad tegelevad seksuaalse ahistamise juhtumitega kriminaalõiguse või haldusõiguse või mingite muude õiguslike sanktsioonide raames, kuid igal juhul tuleb tagada, et seksuaalne ahistamine oleks mingi seaduse raames menetletav.

208. Käesoleva sätte raames vaadeldud käitumine on väga mitmetahuline. Selle alla kuuluvad kolm peamist käitumisviisi: seksuaalse iseloomuga verbaalne, mitteverbaalne või füüsiline käitumine, mis on ohvri vaatepunktist soovimatu. Verbaalne vorm viitab sõnadele või hääliksustele, mida teo toimepanija väljendab või edastab, näiteks naljad, küsimused, märkused, kusjuures neid võidakse väljendada nii suuliselt kui kirjalikult. Mitteverbaalne vorm hõlmab ükskõik milliseid teo toimepanija väljendusi või suhtlemisviise, millega ei kaasne sõnad või hääliksused, näiteks mõeldakse siin näoilmeid, käteülgutusi või sümboleid. Füüsiline vorm hõlmab teo toimepanija ükskõik millise seksuaalse käitumise ja võib sisaldada olukordi, mille juurde kuulub kontakt ohvri kehaga. Nagu artikli 36 puhul, peab ükskõik millisel käitumisel selleks, et kuuluda antud sätte reguleerimisalasse, olema seksuaalne iseloom. Lisaks peab ülalnimetatud käitumine olema ohvri poolt mittesooitud ehk siis teo toimepanija poolt pealesurutud. Veelgi enam, ülalnimetatud tegevustega peab kaasnema eesmärk kahjustada ohvri eneseväarikust. Sellega on tegemist siis, kui kõnealune käitumine tekitab hirmutava, vaenuliku, alandava või solvava õhkkonna. Seega üritatakse hõlmata pikemaajalist käitumismustrit, mis üksikute elementidena vaadelduna ei tarvitse tingimata tuua kaasa vastutuselevõtmist.

209. Tüüpilisel juhul pannakse ülalnimetatud aktid toime võimu kuritarvitamise, tasu lootuse või kättemaksuähvarduse kontekstis. Enamikul juhtudel on ohver ja teo toimepanija üksteisele tuttavad ja nende suhtele on sageli omane staatuse ja võimu ebavõrdne jaotumine. Selle artikli reguleerimisala ei piirdu töökeskkonnaga. Ent siiski tuleb märkida, et vastutuselevõtmise vajadus võib sõltuda konkreetsest olukorrast, milles selline käitumine aset leiab.

Artikkel 41 – Kuriteole kaasaaitamine, sellele õhutamine ja kuriteokatse

210. Selle artikli eesmärk on määratleda täiendavad õigusrikkumised, mis seostuvad konventsiooni raames vaadeldud kuritegudele kaasaaitamise või õhutamisega ja mõningatel juhtudel ka katsetega neid sooritada.

211. Paragrahv 1 näeb ette, et konventsiooni Osapooled määratleksid kuritegudena ükskõik millisele käesoleva konventsiooni raames sätestatud allnimetatud kuriteole kaasaaitamise ja õhutamise: psühholoogiline vägivald (artikkel 33), ahistav jälitamine

(artikkel 34), füüsiline vägivald (artikkel 35), seksuaalvägivald, sealhulgas vägistamine (artikkel 36), sundabielu (artikkel 37), naiste suguelundite moonutamine (artikkel 38 punkt a) ning sundabort ja sundsteriliseerimine (artikkel 39).

212. Koostajad soovisid rõhutada, et terminid "kaasaaitamine või õhutamine" viitavad mitte ainult Osapoolle kriminaalõiguses sätestatud kuritegudele, vaid võivad viidata ka kuritegudele, mida vaadeldakse haldus- või tsiviilõiguses. See on eriti oluline, kuna vastavuses artikli 78 paragrahvi 3 võivad Osapooled rakendada psühholoogilise vägivald (artikkel 33) ja ahistava jälitamise (artikkel 34) korral mitterkiminaalkaristust.

213. Mis puutub paragrahvi 2, siis leidsid koostajad, et teatud kuritegude käsitlemine kuriteokatsetena võib tekitada kontseptuaalseid raskusi. Pealegi on mõningates õigussüsteemides nende kuritegude hulk, mille puhul üldse räägitakse kuriteokatsetest, piiratud. Sellest tulenevalt tuleb Osapooltel sätestada kuriteokatsetena ainult katsed sooritada järgmisi kuritegusid: tõsised füüsilise vägivald juhtumid (artikkel 35), seksuaalvägivald, sealhulgas vägistamine (artikkel 36), sundabielu (artikkel 37), naiste suguelundite moonutamine (artikkel 38 punkt a) ning sundabort ja sundsteriliseerimine (artikkel 39).

214. Füüsilise vägivaldaga seoses (Artikkel 35) teadvustasid koostajad endale, et käesolevas konventsioonis sätestatud moel hõlmab see väga laia tegude spektri. Selle alla kuuluvad ka lihtsad rünnakud, mille puhul on katsefaasi raske konstrueerida. Seetõttu jäetakse Osapooltele vabadus määratleda mingi tegu katsena sooritada füüsilist vägivalda ainult tõsiste füüsilise vägivald juhtumite korral. Konventsioon ei välista võimalust, et Osapooled käsitlevad ka muid kuriteokatseid kuritegudena.

215. Nagu kõikide käesoleva konventsiooni raames sätestatud kuritegude puhul, peavad ka kaasaaitamine ja õhutamine olema tahtlikud.

Artikkel 42 – Kuritegude, sealhulgas nn “au” nimel sooritatud kuritegude vastuvõetamatud õigustused

216. Koostajad sätestavad käesolevas konventsioonis olulise üldpõhimõtte: mitte ühelgi selle konventsiooni Osapoolte kohtualluvuses oleval isikul ei lubata õigustada tegusid, mis moodustavad mõne kriminaalkuriteo elemendi (näiteks naistevastane vägivald), väitega, et tema arvates on tegemist elemendiga tema kultuurist või religioonist või muu isikliku põhjusega. Et võidelda nn “au” nimel sooritatud kuritegudega, tahtsid koostajad tagada, et kuritegusid, mis sooritatakse ohvri karistamiseks tema käitumise eest, ei saaks õigustada. Seetõttu näeb käesolev artikkel Osapooltele paragrahvi 1 ette kohustuse tagada, et kultuuri, kombeid, religiooni, traditsiooni või nn “au” ei tohi pidada õigustuseks ühegi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivaldakti sooritamisele. See tähendab, et Osapooled kohustuvad tagama, et kriminaalõigus ja kriminaalmenetlusõigus ei võtaks õigustusena arvesse süüdistatavate püüdeid õigustada oma tegusid kui vajadust vältida ohvri väidetavat, arvatavat või tegelikku kultuurilistest, religioossetest, sotsiaalsetest või traditsioonilistest normidest või kombekohaseks peetud käitumisviisidest üleastumist või kui vajadust selle eest karistada.

217. Lisaks näeb see säte ette, et Osapooled peavad tagama, et kohtuvõimu esindajate isiklikud tõekspidamised või individuaalsed uskumused ei tooks kaasa seaduse tõlgendamist viisil, mis toob kaasa ükskõik millisel ülalnimetatud alusel põhineva õigustamise. Seetõttu rõhutab paragrahv 1 veel konkreetsemalt

kriminaalõiguse kontekstis konventsiooni artiklis 12 paragrahvis 5 sätestatud kohustust.

218. Kriminaalvastutuse vältimise eesmärgil on selliste tegude toimepanijaks sageli mõni laps, keda ei saa tema nooruse tõttu veel kriminaalvastutusele võtta ja kes tegutseb mõne täiskasvanud pere- või kogukonnaliikme õhutusel. Seetõttu pidasid koostajad oluliseks sätestada paragrahvis 2 niisugustele kuritegudele õhutajatele kriminaalvastutus, et vältida lünki kriminaalvastutuse valdkonnas. Paragrahv 2 kehtib käesolevas konventsioonis sätestatuga vastavuses olevalt tegude kohta, mille puhul laps on peamine toimepanija, seega ei kehti see kuritegude kohta, mis on sätestatud vastavalt artiklitele 38 (b), 38 (c) ja 41.

Artikkel 43 – Kriminaalkuriteo kohaldamine

219. Suur osa käesoleva konventsiooni raames sätestatud kuritegudest on kuriteod, mille toimepanijaks on tüüpiliselt pereliikmed, lähisuhtepartnerid või muud ohvri vahetusse sotsiaalsesse keskkonda kuuluvad isikud. Euroopa Nõukogu liikmesriikidest on varasematest aegadest teada mitmeid näiteid selle kohta, kui vägivallajuhtumite kohtulik menetlemisel tehti kas seaduse tasandil või praktikas erandeid juhtudel, kui ohver ja teo toimepanija olid näiteks abielus või olid olnud lähisuhtes. Kõige ilmekam näide on siin abielusisene vägistamine, mida ohvri ja teo toimepanija vahelise suhte tõttu ei peetud pikka aega üldse vägistamiseks.

220. Seetõttu pidasid koostajad vajalikuks sätestada põhimõtte, et ohvri ja teo toimepanija vaheline suhe ei välista sooritatud kuriteo määratlemist käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegudena.

Artikkel 44 – Jurisdiktsioon

221. See artikkel paneb paika mitmesugused nõuded, millele vastavalt Osapooled peavad käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvaid kuritegusid menetlema.

222. Paragrahvi 1 punkt (a) lähtub territoriaalsuse põhimõttest. Osapooled on kohustatud karistama konventsioonis sätestatud kuritegude eest, kui need sooritatakse nende territooriumil.

223. Paragrahvi 1 punktid (b) ja (c) lähtuvad territoriaalsuse põhimõtte teatud variatsioonist. Need alaparagrahvid näevad ette, et Osapooled määraksid kindlaks jurisdiktsiooni kuritegude puhul, mis toimuvad nende lipu all seilavatel laevadel või nende seaduste järgi registreeritud lennukitel. See kohustus on juba sätestatud paljude riikide seadustes ning laevad ja lennukid kuuluvad sageli selle riigi jurisdiktsiooni alla, milles need on registreeritud. Sellist tüüpi jurisdiktsioon on äärmiselt otstarbekas juhtudel, kui laev või lennuk ei asu kuriteo toimepanemise hetkel antud riigi territooriumil, mistõttu siin ei saa jurisdiktsiooni määramisel kasutada paragrahvi 1 punkti a. Juhul, kui kuritegu pannakse toime laeval või lennukil, mis asub väljaspool Osapoolt, mille lipu all see seilab või milles see on registreeritud, võiks juhtuda, et ilma selle reeglita ei oleks ühelgi riigil võimalik selle üle kohtualluvust teostada. Lisaks sellele võiks juhul, kui kuritegu pannakse toime laeva või lennuki pardal, mis pelgalt läbib teise riigi vee- või õhuruumi, ilmned viimatinimetatu kohtualluvuse teostamisel tõsiseid praktilisi takistusi ning seetõttu on otstarbekas, et registreerimisriigil oleks samuti niisugustel juhtudel õigus kohaldada kohtualluvust.

224. Paragrahv 1 (d) lähtub kodakondsuse põhimõttest. Kodakondsuse teooriat rakendatakse kõige sagedamini riikides, milles on tsiviilõiguse traditsioon. Selle põhimõtte kohaselt on riigi kodanikud kohustatud alluma enda riigi õigusele isegi siis, kui nad viibivad väljaspool selle territooriumi. Alaparagrahv (d) kohaselt peab Osapool enda kodaniku üle kohut mõistma ka siis, kui viimane paneb oma kuriteo toime välismaal. Koostajad pidasid seda sätet eriti oluliseks teatud naistevastase vägivalda vormide vastu võitlemisel. On tõsi, et mõningatel riikidel, milles naised ja tüdrukud langevad vägistamise või seksuaalvägivalla, sundabielu, naiste suguelundite moonutamise, nn “au” nimel toime pandud kuritegude, sundabordi ja sundsteriliseerimise ohvriks, pole tahtmist ega vajalikke ressursse, et kohtu-uurimist edukalt läbi viia või siis puudub seal lisaks asjakohane õiguslik raamistik. Paragrahv 2 annab võimaluse, et selliseid juhtumeid menetletakse isegi siis, kui need ei ole nende toimepanemise riigis kriminaliseeritud.

225. Paragrahv 1 (e) kehtib isikute kohta, kelle alaline elukoht asub Osapoole territooriumil. See näeb ette, et Osapooled kehtestaksid jurisdiktsiooni selliste tegude menetlemiseks, mille panevad välismaal toime isikud, kelle alaline elukoht asub nende territooriumil, seega aitab see paragrahv kaasa välismaal toimepandud vägivallaaktide eest vastutuselevõtmisele. Artikli 78 paragrahv 2 reservatsioonide kohta võimaldab Osapooltel jätta see jurisdiktsioon kehtestamata või kehtestada see ainult spetsiifiliste juhtumite või tingimuste korral.

226. Paragrahv 2 puudutab ohvri kodakondsust või residentsuse seisukorda. See põhineb eeldusel, et kodakondsetest ohvrite konkreetsete huvid kattuvad riigi üldise huviga menetleda kuritegusid, mis on toime pandud selle kodanike või elanike kallal. Seega kui riigi kodanik või elanik satub välismaal kuriteo ohvriks, siis teeb Osapool jõupingutusi selle nimel, et määrata jurisdiktsioon, mille baasilt menetlust alustada. Siiski ei panda Osapooltele selleks kohustust, millele viitab ka väljendi “jõupingutus” kasutamine.

227. Paragrahv 3 väljendab olulist lisandväärtuse elementi selles konventsioonis ning kujutab endast olulist sammu ohvrite kaitsmisel. Säte heidab seoses konventsiooni kõige tõsisemate kuritegudega kõrvale tavapärase mõlemapoolselt süüteoaks tunnistamise põhimõtte, mille järgi toimepandud teod peavad olema nende toimepanemise riigis sätestatud kriminaalkuritegudena. Selle eesmärk on eelkõige võidelda teatud naistevastase vägivalda tüüpidega, mis võidakse toime panna – ja kõige sagedamini ka pannakse – väljaspool konventsiooni kehtivuspiirkonda, nagu näiteks sundabielu, naiste suguelundite moonutamine, sundabort ja sundsteriliseerimine. Seetõttu kehtib see paragrahv ainult järgmistes artiklites sätestatud kuritegude kohta: artikkel 36 (seksuaalvägivald, sealhulgas vägistamine), artikkel 37 (sundabielu), artikkel 38 (naiste suguelundite moonutamine) ja artikkel 39 (sundabort ja

sundsteriliseerimine) ning juhtudel, kui nende toimepanijaks on vastava Osapoole kodanikud. Artikli 78 paragrahv 2 reservatsioonide kohta võimaldab jätta Osapooltel selle jurisdiktsiooni kehtestamata või kehtestada selle ainult spetsiifilistel juhtudel või tingimustel.

228. Paragrahviga 4 soovisid koostajad välistada võimaluse, et kõige raskemate kuritegude menetlemise algatamine kodakondsusjärgses riigis või alalise elukoha riigis on allutatud tingimusele, mille kohaselt tavaliselt on nõutav ohvri esitatud kaebus või kuriteo toimepanemise riigi ametiasutuste esildis. Selle sätte eesmärk on välismaal toimepandud kuritegude menetlemise korraldamine. Kuna mõningatel riikidel ei ole vajalikku tahet või ressursse selleks, et teatavate naistevastase

vägivalla ja perversivalla vormide uurimist läbi viia, osutub nõue, mille järgi ohver peab esitama kaebuse või asjakohased ametiasutused peavad algatama kohtuasja, sageli menetlemist takistavaks. See paragrahv kehtib ainult kuritegude kohta, mis on defineeritud artiklis 36 (seksuaalvägivald, sealhulgas vägistamine), artikkel 37 (sundabielu), artikkel 38 (naiste suguelundite moonutamine) ja artikkel 39 (sundabort ja sundsteriliseerimine), juhtudel, kui need on toime pandud asjassepuutuva Osapoolte kodanike poolt. Artikli 78 paragrahv 2 reservatsioonide kohta võimaldab Osapooltel jätta selle jurisdiktsiooni kehtestamata või kehtestada see ainult spetsiifilistel juhtudel või tingimustel.

229. Paragrahv 5 käib põhimõtte *aut dedere aut judicare* (anna kurjategija välja või menetle) kohta. Paragrahvi 5 põhjal sätestatud kohtualluvus on vajalik selleks, et tagada, et Osapooled, mis keelduvad mõnda isikut välja andmast, on õiguslikult kohustatud uurimise ja menetlemise läbi viima riigisiselt, kui seda palub Osapool, mis nõudis kurjategija väljaandmist asjakohastes rahvusvahelistes dokumentides sätestatud tingimustel. Paragrahv 4 ei takista Osapooli jurisdiktsiooni kehtestamast ainult siis, kui kuritegu on selle toimepanemise territooriumil karistatav või kui see pandi toime kõikide riikide territoriaalsest kohtualluvusest väljaspool.

230. Võib juhtuda, et mõningatel käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivalla juhtudel kuuluvad mõned või kõik kuriteoga seotud isikud rohkem kui ühe kohtualluvuse alla. Näiteks võidakse naine meelitada teise riigi territooriumile ja sundida teda seal tema tahte vastaselt abielluma. Et vältida protseduuride dubleerimist ning ohvritele ja pealtnägijatele asjatu ebamugavuse tekitamist või selleks, et muul moel tagada menetluse tõhusus või õiglus, peavad asjassepuutuvad Osapooled vastavuses paragrahvi 6 omavahel konsulteerima, et välja selgitada kuriteo menetlemiseks sobivaim koht. Mõningatel juhtudel võib olla kõige tõhusam valida menetlemiseks välja ainult üks koht, teistel juhtudel võib olla parim, kui üks riik tegeleb ühtede süüdistatavate vastutusele võtmisega, aga teine või mitu teist riiki tegelevad teiste süüdistatavate vastutusele võtmisega. Mõlemad meetodid on selle paragrahvi kohaselt lubatud. Kokkuvõttes pole aga kohustus konsulteerida absoluutne, konsulteerimine peab toimuma "vajaduse korral". Seega kui üks Osapooltest teab, et konsulteerimine ei ole vajalik (näiteks ta on saanud kinnituse, et teine Osapool ei kavatse meetmeid tarvitusele võtta) või kui üks Osapool on veendunud, et konsulteerimine võib uurimist ja menetlemist takistada, võib ta konsulteerimise edasi lükata või sellest loobuda.

231. Käesoleva artikli paragrahvis 1 sätestatud jurisdiktsiooni alused ei ole absoluutsed.

Paragrahv 7 võimaldab Osapooltel rakendada vastavuses oma siseriikliku õigusega ka muud tüüpi kriminaalkohtualluvust.

Artikkel 45 – Sanktsioonid ja meetmed

232. See artikkel on tihedalt seotud artiklitega 33 kuni 41, milles defineeritakse erinevad kuriteod, mis peaksid kriminaalõiguse kohaselt olema karistatavad. Siiski rakendub see kõiki tüüpi sanktsioonidele – sõltumatult sellest, kas need on kriminaalse iseloomuga või mitte. Vastavuses nendes artiklites sätestatud kohustustega näeb artikkel 45 ette, et Osapoolte tegevus peab olema kooskõlas kuriteo tõsidusega ning et kasutada tuleb sanktsioone, mis on "tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad". Siia kuulub vajaduse korral ka vanglakaristuse

määramine, mis võib kaasa tuua isiku väljaandmise. Koostajad otsustasid jätta Osapoolte otsustada, millist käesoleva konventsiooni kohaselt sätestatud kuriteotüüpi peetakse vanglakaristust väärivaks. Tuleb märkida, et väljaandmist käsitleva Euroopa konventsiooni (ETS nr 24) artikli 2 järgi tuleb väljaandmine tagada juhtudel, kui on tegemist kuritegudega, mis on selle Osapoolte õiguse järgi, kes väljaandmist nõuab või kellelt väljaandmist nõutakse, karistatavad vabaduse võtmisega või eelvangistusega maksimaalselt vähemalt üheks aastaks või tõsisema sanktsiooniga.

233. Lisaks sätestab paragrahv 2 muud vahendid, mida on võimalik kurjategijate puhul kohaldada. Sättes märgitakse ära kaks näidet: süüdimõistetud isikute jälgimine või nende üle järelevalve teostamine ning vanemlikest õigustest ilmajätmine juhul, kui lapse parimaid huve, mille alla võib kuuluda ka ohvri turvalisuse kaitsmine, ei ole muul moel võimalik kaitsta. Viide "lapse parimatele huvidele" viimases näites on kooskõlas Euroopa Inimõiguste Kohtu otsusega juhtumi *Zaunegger* versus *Saksamaa* kohta, mis tehti 3. detsembril 2009. aastal. Otsuses sedastati, et enamikus liikmesriikides peavad "otsused hooldusõiguse määramise kohta põhinema lapse parimatel huvidel" (§60). Täpsemalt öeldes ei tohiks vanemlike õigustega seotud meetmed kunagi põhjustada lapse ohtuseadmist või kahjustamist. Kuigi vanemlike õiguste tagamine ja kontakti võimaldamine lapsega on teemad, mis on sageli omavahel seotud, pidasid koostajad vajalikuks rõhutada, et mõned Osapooled võivad nende teemade vahel oma siseriiklikus õiguses vahet teha ning seega võimaldada lapsevanemale lapsega kontakti jätkamist, ilma et talle jäetaks vanemlike õigusi. Teatud perevägivalda juhtumite korral, kui ohvriks on üks lapsevanem ja laps on olnud vägivalda pealtnägija, ei tarvitse kontakti jätkamine vägivaldse vanemaga olla lapse parimates huvides. Lisaks sellele, et kontakti jätkamine vägivaldse vanemaga võib avaldada lapsele negatiivset mõju, võib see kujutada endast ka tõsist ohtu ohvri turvalisusele, kuna see annab vägivallatsejale sageli põhjust ohvriga kontakti võtta või temaga kohtuda ja ei tarvitse olla kooskõlas kehtiva lähenemiskeeluga või koju sisenemist keelava määrusega. Oluline on tagada, et kõik ohvri kaitsmiseks rakendatavad õiguslikud meetmed oleksid järjekindlad ja et neid ei takistaks muudes kontekstides kohaldatavad õiguslikud meetmed.

Artikkel 46 – Raskendavad asjaolud

234. Artikkel 46 kohustab Osapooli tagama, et alaparagrahvides a – i mainitud asjaolusid saaks käesoleva konventsiooni raames sätestatud kuritegude eest karistuse määramisel võtta arvesse raskendavate asjaoludena. Need asjaolud ei tarvitse veel tingimata moodustada kuriteo koosseisu elementi. Ent see põhimõte kehtib juhtudel, kui raskendavad asjaolud juba moodustavad Osapoolte riikliku õiguse kohaselt kuriteo koosseisu elemendi.

235. Kasutades fraasi "saaks võtta arvesse", soovisid koostajad osutada, et konventsioon paneb Osapooltele kohustuse tagada, et kohtunikud saaksid kurjategijatele karistuse määramisel nendest raskendavatest asjaoludest lähtuda, kuigi kohtunikel pole kohustust seda teha. Lisaks tahetakse viitega "vastavuses siseriikliku õigusega" peegeldada tõsiasja, et erinevates Euroopa õigussüsteemides on raskendavatele asjaoludele erinevad lähenemised ja seetõttu lubatakse Osapooltel säilitada mõningad nende endi õiguses olemasolevad kontseptsioonid. See võimaldab Osapooltele selle sätte rakendamisel paindlikkuse, eeldamata

sõnaselgelt, et need peaksid oma kriminaalõigussüsteemis kehtivaid karistuste rakendamise põhimõtteid muutma.

236. Esimene, punktis a mainitud raskendav asjaolu on see, kui kuritegu pandi toime endise või praeguse abikaasa või partneri vastu, nii nagu seda sätestab siseriiklik õigus, mõne pereliikme, ohvriga vabaabielus elava isiku või enda võimu kuritarvitanud isiku poolt. Sellega hõlmatakse erinevad olukorrad, kui teo toimepanijaks on endine või praegune abikaasa või ohvriga koos elav isik, nii nagu seda sätestab siseriiklik õigus. Samuti hõlmab see ohvri pereliikmed, näiteks vanemad, vanavanemad, lapsed või isikud, kellel on ohvriga mingi perekonnaga seotud sõltuv suhe. Ohvriga koos elav isik viitab isikutele, kes elavad samas majapidamises, kuid ei ole pereliikmed. Võimu omav isik viitab isikutele, kes on ohvri suhtes võimupositsioonil, sealhulgas näiteks õpetaja või tööandja. Nende juhtude ühiseks elemendiks on usalduspositsioon, mis tavaliselt selliste suhetega kaasneb, ning spetsiifiline emotsionaalne kahju, mis võib tuleneda selle usalduse kuritarvitamisest, kui kõnealune kuritegu niisuguses suhtes toime pannakse. Selles paragrahvis mõeldakse fraasi all "partnerid, nii nagu seda sätestab siseriiklik õigus", et minimaalselt peavad olema vastavuses siseriiklikus õiguses sätestatud tingimustega hõlmatud endised või praegused partnerid, pidades silmas, et just suhtega seostuv lähedus ja usaldus on need, mille tõttu saab siinkohal rääkida raskendavatest asjaoludest.

237. Punktis b toodud teine raskendav asjaolu puudutab korduvalt toime pandud kuritegusid. See puudutab kõiki käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegusid, kuid ka kõiki sama isiku poolt rohkem kui ühel korral toime pandud seotud kuritegusid teatud perioodi jooksul. Koostajad otsustasid seetõttu rõhutada eriti laastavat mõju, mis saab osaks korduvalt sama tüüpi kriminaalse akti ohvriks langevale inimesele. Seda juhtub sageli perevägivalla olukordades, mistõttu koostajad pidasid õigustatuks sellistel juhtudel kõrgendatud kohtulike karistuste nõudmist. Oluline on märkida, et kui sama kurjategija on varem sarnase iseloomuga kuriteo eest vastutusele võetud, siis ei tarvitseta seda käsitleda punkti b all mainitud korduva aktina, vaid omaette raskendava asjaoluna, mida kirjeldab punkt i.

238. Punktis c toodud kolmas raskendav asjaolu viitab kuritegudele, mis on toime pandud isiku vastu, kes on sattunud haavatavasse seisundisse konkreetsete asjaolude tõttu (vt nimekirja võimalike haavatavate isikute kohta paragrahvis 87).

239. Punktis d toodud neljas raskendav asjaolu hõlmab kuriteod, mis on toime pandud lapse vastu või lapse juuresolekul, kuna viimased kujutavad endast teatavat lapse ohvristamise vormi. Koostajad soovisid osutada eriliselt rasket süüd kätkevale käitumisele juhtudel, kui mõni käesoleva konventsiooni raames sätestatud kuritegu pannakse toime lapse vastu.

240. Punktis e toodud viies raskendav asjaolu puudutab juhtumeid, kui kuritegu pandi toime ühiselt kahe või rohkema isiku poolt. See viitab kahe või rohkema isiku toime pandud kollektiivsele aktile.

241. Punktis f toodud kuues raskendav asjaolu viitab kuritegudele, millele eelnes või millega kaasnes äärmuslik vägivald. See viitab füüsilise vägivalla aktidele, mis on eriti jõulised ja kujutavad endast tõsist ohtu ohvri elule.

242. Punktis g toodud seitsmes raskendav asjaolu puudutab relva kasutamist või sellega ähvardamist. Seda punkti kaasates soovisid koostajad rõhutada eriliselt rasket süüd kätkevate käitumist, mis seostub relva kaasamisega, kuna see võib põhjustada tõsist vägivalda, sealhulgas ohvri surma.

243. Punktis h toodud kaheksanda raskendava asjaoluga on tegemist siis, kui kuritegu tekitab ohvrile tõsist füüsilist või psühholoogilist kahju. See viitab kuritegudele, mis põhjustavad eriti tõsiseid füüsilist või psühholoogilisi kannatusi, täpsemalt pikaajalisi mõjusid ohvri tervisele.

244. Punktis i toodud viimane raskendav asjaolu ilmneb juhtudel, kui kurjategijat on varem sarnastes kuritegudes süüdi mõistetud. Seda punkti kaasates osutavad koostajad tähelepanu eriliselt suurele retsidivismi ohule paljude käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate kuritegude puhul, eriti perevägivalla puhul.

Artikkel 47 – Teiste osapoolte tehtud kohtuotsused

245. Mõningatel käesoleva konventsiooni raames sätestatud kuritegudel võib olla riikideülene mõõde või siis võivad neid toime panna kurjategijad, kelle tegusid on menetletud ja keda on süüdi mõistetud teises riigis või rohkem kui ühes riigis. Siseriiklikul tasandil on paljudes õigussüsteemides varasemate süüdimõistmiste korral ette nähtud teistsugused, sageli tõsisemad karistused. Üldjuhul tunnistatakse ainult siseriikliku kohtu määratud süüdimõistmisi varasemate süüdimõistmistena. Traditsiooniliselt ei ole teiste riikide kohtute poolt langetatud süüdimõistvaid otsuseid sageli arvestatud põhjusel, et kriminaalõigust peetakse siseriiklikuks valdkonnaks ja samuti võib erinevate riikide õiguses olla erinevusi, lisaks sellele võidakse suhtuda teiste riikide kohtute otsustesse teatava kahtlusega.

246. Niisuguste argumentide mõjujõud on tänapäeval vähenenud, kuna kriminaalõiguse standardite rahvusvahelistumistamisega – mis on tingitud kuritegevuse rahvusvahelistumisest – püütakse erinevate riikide õigusi ühtlustada. Lisaks sellele on riigid viimase mõnekümne aasta jooksul vastu võtnud selliseid dokumente nagu ECHR, mille rakendamine on aidanud rajada kindla aluse ühistelemisele garantiidele, mis toovad kaasa suurema usalduse kõikide osalevate riikide õigussüsteemide suhtes.

247. Rahvusvaheline korduskuritegevuse menetlemise põhimõte on sätestatud mitmes rahvusvahelises õigusdokumendis. Näiteks New Yorgi konventsioon narkootiliste ainete kohta 30. märtsist 1961. aastast sisaldab artiklit 36(2)(iii), mille kohaselt teiste riikide süüdimõistvaid otsuseid tuleb arvesse võtta, et välja selgitada kuritegude korduvus lähtuvalt iga Osapoolte konstitutsioonilistest sätetest, õigussüsteemist ja siseriiklikust õigusest. Nõukogu 6. märtsi 2001. aasta raamotsus, mis täiendas raamotsust 2000/383/JHA, sisaldab artiklit 1 kaitse suurendamise kohta kriminaalkaristuste ja muude sanktsioonide abil, et võidelda seoses eurovääringu sisseviimisega kaasnevate võltsimisjuhtumite vastu. Nimetatud artikli kohaselt peavad Euroopa Liidu liikmesriigid pidama teises liikmesriigis tavapärasel kriminaalkorras tehtud lõppotsuseid rahavõltsimise kohta kehtivateks.

248. Endiselt on fakt see, et rahvusvahelisel tasandil puudub korduvkuritegevuse standardkontseptsioon ning mõningate riikide õiguses ei ole üldse sellist mõistet. Fakt, et karistuste määramisel ei juhita sugugi alati kohtute tähelepanu teistes riikides tehtud süüdimõistvatele otsustele, kujutab endast täiendavat praktilist puudujääki. Siiski märgitakse nõukogu raamotsuse 2008/675/JHA artiklis 3, mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikide vahelist varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste arvesse võtmist uue kriminaalmenetluse korral, üldises mõttes – ilma spetsiifilisi kuritegusid piiritlemata – nõuet võtta arvesse varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid, mis on tehtud teises (liikmes)riigis.

249. Seetõttu tagab artikkel 47 võimaluse võtta karistuse määramisel arvesse teise Osapoolle määratud lõplikke karistusi. Et seda sätet täita, võivad Osapooled kaasata oma siseriiklikku õigusesse punkti, mille järgi varasemad teistes riikides langetatud süüdimõistvad otsused peavad kaasa tooma rangema karistuse, kui pädev asutus on nendest teadlik. Samuti võivad Osapooled sätestada, et kohtud peavad oma üldiste volituste raames karistuse määramisel isikuga seotud asjaolusid hinnates selliseid süüdimõistvaid otsuseid arvesse võtma. See võimalus peaks sisaldama ka põhimõtet, mille järgi kurjategijat ei kohelda vähem soodsalt, kui teda oleks koheldud siis, kui tema varasem süüdimõistev otsus oleks olnud siseriiklik süüdimõistev otsus.

250. Selle sättega ei panda kohtutele või prokuratuuridele positiivset kohustust astuda samme väljaselgitamiseks, kas kohtualustele isikutele on varem teiste Osapoolte kohtute poolt lõplikke karistusi määratud. Sellegipoolest tuleks tähele panna, et kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni (ETS nr 30) artikli 13 järgi võivad Osapoolte õigusasutused nõuda teiselt Osapoolelt kriminaaljuhtumite korral vajadusel väljavõtteid kohtudokumentidest ja teavet nende kohta.

Artikkel 48 – Kohustusliku alternatiivse vaidluste lahendamise või karistuse määramise keelustamine

251. Paljude Euroopa Nõukogu liikmesriikide siseriiklik õigus näeb ette alternatiivsed vaidluste lahendamise protsessid ja karistusmeetmed – nii kriminaalõiguses kui tsiviilõiguses. Eelkõige perekonnaõiguses arvatakse, et alternatiivsed vaidluste lahendamise meetodid on peresuhete seisukohalt otstarbekamad ning toovad kaasa kestvamad lahendused. Mõningates õigussüsteemides kasutatakse alternatiivseid vaidluste lahendamise protsesse või karistusmeetmeid, näiteks vahendamist või lepitamist, ka kriminaalõiguses.

252. Koostajad ei sea kahtluse alla eeliseid, mida need alternatiivsed meetodid endaga paljude kriminaal- ja tsiviilõiguse juhtumite korral kaasa toovad, kuid nad soovivad rõhutada negatiivseid mõjusid, mis võivad kaasneda sellise sekkumisega käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivalla juhtudel, eriti juhul, kui osalemine sellistes alternatiivsetes vaidluste lahendamise meetodites on kohustuslik ja asendab võistlevat kohtumenetlust. Niisuguse vägivalla ohvrid ei saa kunagi siseneda sellisesse alternatiivsesse vaidluste lahendamise protsessi kurjategijaga võrdsel tasandil. Selliste kuritegude iseloomust tulenevalt seisavad kõnealused ohvrid alati silmitsi häbi, abituse ja haavatavustundega, seevastu teo toimepanijatest õhkub võimutunnet ja domineerimist. Et vältida perevägivalla ja naistevastase vägivalla põlistamist ning võimaldada ohvril õigust nõuda, on riik kohustatud võimaldama talle ligipääsu võistlevale kohtumenetlusele, mille viib läbi neutraalne kohtunik ja mille aluseks on kehtivad siseriiklikud seadused. Seetõttu näeb paragrahv 1 ette, et Osapooled keelaksid oma siseriiklikus kriminaal- ja tsiviilõiguses kohustusliku osalemise alternatiivsetes vaidluste lahendamise protsessides.

253. Käesoleva artikli paragrahvi 2 eesmärk on teise potentsiaalse õiguslike meetmetega kaasneva soovimatu tagajärje vältimine. Paljud käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegude toimepanijad on ohvri pereliikmed. Veelgi enam, nad on sageli pere ainukesed rahateenijad ning seetõttu ainuke perekonna sageli piiratud/väikese sissetuleku allikas. Teo toimepanijalt rahatrahvi nõudmine mõjub laastavalt perekonna sissetulekule või tema suutlikkusele elatist maksta ning võib kaasa tuua ohvri sattumise majanduslikesse raskustesse. Seetõttu võib

niisugune karistusabinõu osutada kaudseks ohvri karistamiseks. Seetõttu näeb käesolev säte ette, et Osapooled tagaksid, et teo toimepanijale määratav trahv ei tooks kaudselt kaasa ohvrile majanduslikke raskusi. Oluline on märkida, et see ei ohusta kohtulikku sõltumatust ja individuaalset lähenemist karistuse määramisele.

Peatükk VI – Uurimine, vastutuselevõtmine, menetlusõigus ja kaitsemeetmed

254. See peatükk sisaldab hulga sätteid, mis puudutavad mitmesuguseid uurimise, õigusemõistmise, menetlusõiguse ja kaitsega seotud küsimusi kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide puhul, täpsustamaks õigusi ja kohustusi, millest oli juttu konventsiooni eelnevates peatükkides.

Artikkel 49 – Üldised kohustused

255. Koostajad tahtsid vältida võimalust, et naistevastase vägivalla ja perevägivalla juhtumite uurimist ja kohtulikku menetlemist peetakse väheprioriteetseks, kuna selline suhtumine aitaks kaasa vägivallatsejate karistamatuse tundele ja põlistaks niisuguse vägivalla aktsepteerimist. Selle eesmärgi saavutamiseks näeb paragrahv 1 ette kohustuse tagada, et uurimine ja kohtulik menetlemine viidaks kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide puhul läbi ilma liigsete viivitusteta. Sellega aidatakse tagada oluliste tõendite hankimise võimalikkus, suurendada süüdimõistmiste määra ja teha lõpp karistamatusele. Oluline on veel märkida, et sujuva uurimise ja menetlemise tagamine on kahtlemata vajalik, kuid samavõrra oluline on austada kõigis nendes etappides ka ohvrite õigusi. Seetõttu näeb paragrahv 1 ette, et Osapooled peavad vältima ohvri poolt kogetud kahju suurendamist uurimise ja kohtuliku menetlemise ajal ning pakkuma ohvrile kriminaalmenetluse ajal toetust.

256. Paragrahv 2 täiendab nimetatud kohustust, nähes ette kohustuse tagada, et kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormidega seotud juhtumite uurimine ja kohtulik menetlemine toimuks tõhusal moel. See tähendab näiteks asjakohaste faktide väljaselgitamist, tunnistajate ülekuulamist ja kohtumeditsiiniliste ekspertiiside läbiviimist lähtuvalt erinevaid valdkondi hõlmavast lähenemisest ning üldtunnustatud kriminaaluurimise metodoloogia kasutamist, et tagada juhtumi kõikehõlmav uurimine. Koostajad pidasid oluliseks rõhutada osana nimetatud kohustusest vajadust tagada, et kõik uurimised ja protseduurid viidaks läbi kooskõlas inimõigusi puudutavate õigusaktide alluspõhimõtetega ja lähtuvalt vägivalla mõistmisest soolise nähtusena. See tähendab täpsemalt, et ühegi selle sätte rakendamisel kasutatava meetmega ei tohi kahjustada kaitseõigusi ning õiglase ja erapooletu kohtumõistmise nõuet vastavalt ACHR-i artiklile 6.

Artikkel 50 – Viivitamatu reageerimine, ennetus ja kaitse

257. Paragrahv 1 näeb ette, et õiguskaitsorganid reageeriksid viivitamatult ja asjakohaselt, pakkudes ohvritele adekvaatset ja kohest kaitset. Seevastu paragrahv 2 näeb ette, et nad asuksid koheselt ja asjakohaselt tegelema kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamise ja nende eest kaitsmisega, kusjuures see hõlmab ka ennetavate operatiivsete meetmete rakendamise ja tõendusmaterjali kogumise.

258. Selle kohustuse alla kuuluvad näiteks järgmised punktid:

- asjaomaste õiguskaitseorganite õigus siseneda paika, kus viibib ohus olev inimene;
- ohvrile abi ja nõustamise pakkumine asjaomaste õiguskaitseorganite poolt asjakohasel moel;
- ohvrite viivitamatu ülekuulamine spetsiaalselt koolitatud, võimalusel naissoost töötajate poolt ruumides, mis on kohandatud selliselt, et need võimaldavad usaldusliku suhte tekkimise ohvri ja õiguskaitsetöötajate vahel; ning
- adekvaatse hulga naissoost õiguskaitsetöötajate, sealhulgas kõrgel vastutaval positsioonil olevate töötajate olemasolu tagamine.

259. Rakendada tuleb tõhusaid meetmeid kõige julmemate vägivallavormide, see tähendab mõrvade ja mõrvakatsete ennetamiseks. Iga juhtumit tuleb hoolikalt analüüsida, et välja selgitada võimalikud olukorrad, milles pole suudetud kaitsekohustust täita, et ennetavaid meetmeid parandada ja täiendavalt välja töötada.

Artikkel 51 – Riskide hindamine ja riskide juhtimine

260. Kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide puhul peab igasuguse sekkumise aluseks olema ohvri turvalisus. Seetõttu näeb see artikkel ette kohustuse tagada, et mitte ainult politsei, vaid kõik asjakohased ametiasutused hindaksid iga ohvriga seoses ja igast konkreetsest juhtumist lähtuvalt turvariske ning koostaksid plaani nende maandamiseks, tuginedes standardiseeritud protseduurile ja tehes sealjuures vastastikku koordineeritud koostööd. Paljud vägivallatsejad ähvardavad oma ohvreid tõsise vägivallaga, sealhulgas surmaga ning on kasutanud juba varem ohvrite vastu tõsist vägivalda. Seetõttu on äärmiselt oluline, et iga riskihindamise ja riskijuhtimise puhul võetaks arvesse vägivalla, eelkõige surmaga lõppeda võiva vägivalla kordumise võimalust ja hinnataks adekvaatselt olukorra tõsidust.

261. Käesoleva sätte eesmärk on tagada, et kõrge riskiga ohvrite kaitsmiseks moodustataks tõhus paljudest asutustest koosnev spetsialistide võrgustik. Riskihindamise läbiviimisel tuleb seega keskenduda tuvastatud ohtudega toimetulemisele, koostades kõnesolevale ohvrile turvaplaani, et tagada talle vajaduse korral koordineeritud moel turvalisus ja toetus.

262. Siiski on oluline tagada, et kõikide riskide hindamiseks ja uue vägivallaohu maandamiseks kasutatavate meetmete juures võetaks alati arvesse ka süüdistatavate õigusi. Samas on ülimalt oluline, et niisugused meetmed ei suurendaks ohvri kannatavat kahju ning et uurimine ja kohtumenetlus ei tooks endaga kaasa teisest ohvristamist.

263. Paragrahv 2 laiendab seda kohustust, tagamaks, et riskide hindamisel, millele viidatakse käesoleva artikli esimeses paragrahvis, võetaks nõuetekohaselt arvesse usaldusväärset teavet selle kohta, kas teo toimepanija valduses on tulirelvi. Kui teo toimepanija omab tulirelvi, siis on see võimas vahend ohvri kontrollile allutamiseks, kuid ühtlasi suureneb sellega ka mõrvaohu. See kehtib eriti konfliktijärgsete olukordade kohta või riikides, milles on tulirelvade kodushoidmise traditsioon, mis võib teo toimepanijale võimaldada hõlpsama ligipääsu nendele relvadele. Samas kasutatakse ka kõikides teistes riikides kõige tõsisemate naistevastase ja perevägivalla toimepanemisel just tulirelvi. Seetõttu pidasid koostajad oluliseks panna Osapooltele kohustus tagada, et igasugusel ohvriga seostuvate riskide hindamisel võetaks kõikides uurimise ja kaitsemeetmete rakendamise etappides süsteemselt arvesse, kas kurjategija valduses on kas legaalselt või illegaalselt tulirelvi või omab ta neile ligipääsu; see on vajalik ohvrite turvalisuse

garanteerimiseks. Näiteks erakordsete koju sisenemise keeldude, lähenemiskeeldude või kaitsemääruste väljaandmisel ja kriminaalkaristuste määramisel ükskõik millise käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivallavormi kasutamise eest võivad Osapooled rakendada riigisiseste õigussüsteemide raamides meetmeid, mis on vajalikud selleks, et võimaldada viivitamatut tulirelvade ja laskemoona konfiskeerimist. Et hõlmatud oleksid kõik relvad, mida võidakse kasutada tõsistel vägivallajuhtudel, eriti pussnoad, julgustatakse Osapooli lisaks võtma võimalusel arvesse, kas kurjategija valduses võib olla selliseid relvi või omab ta neile ligipääsu.

Artikkel 52 – Erakorralised viibimiskeelud

264. Vahetu ohu olukordades on kõige tõhusam moodus perevägivalla ohvri turvalisuse saavutamiseks füüsilise distantsi loomine ohvri ja vägivallatseja vahel. Paljudel juhtudel on selleks vajalik, et üks osapool lahkuks teatud ajaperioodiks osapoolte ühisest kodust või et vägivallatseja lahkuks ohvri kodust. Selle asemel, et koormata ohvrit, kellega on sageli kaasas temast sõltuvad lapsed, vajadusega otsida kiiruga turvalist pelgupaika varjupaigas või mujal, kuhu ta saab kaasa võtta vaid väheseid isiklike asju ja kus ta peab viibima määramatu pikkusega aja, pidasid koostajad oluliseks eemaldada hoopis vägivallatseja, et võimaldada ohvril koju jääda. Seetõttu näeb see sätte ette kohustuse anda pädevatele asutustele volitused nõuda perevägivalla toimepanijalt ohvri asukohast lahkumist ning keelata tal sinn tagasipöördumine või ohvriga kontakti võtmine. Vahetu ohu kohta peavad hinnangu andma asjakohased ametiasutused. Koostajad otsustasid jätta Osapoolte otsustada, kui pika perioodi jooksul selline keeld kehtib, kuid see periood peab olema piisava pikkusega, et tagada ohvri tõhus kaitse. Olemasolevad näited sellistest keeldudest Euroopa Nõukogu liikmesriikides ulatuvad kümnest päevast nelja nädalani ning need võivad olla nii pikendatavad kui mittepikendatavad. Samuti otsustasid koostajad jätta Osapoolte otsustada, millise asutuse need kooskõlas oma siseriiklike õigus- ja konstitutsiooniliste süsteemidega volitavad pädevaks selliseid keelde väljastama ja vastavat protseduuri läbi viima.

265. Termin "vahetu oht" viitab ükskõik millisele perevägivalla olukorrale, milles esineb vahetu vigasaamise oht või on see oht juba materialiseerunud ning on tõenäosus selle kordumiseks.

266. Lõpuks näeb see sätte ette, et Osapooled tagaksid, et kõikide selle sätte rakendamiseks kohaldatavate meetmete puhul võetaks piisavalt arvesse ohvri või ohus oleva isiku turvalisust. Sellele osutab kõnesoleva meetme kaitsev iseloom.

Artikkel 53 – Lähenemiskeelud või kaitsemäärused

267. See sätte näeb ette kohustuse tagada, et riiklik seadusandlus võimaldaks määrata kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ohvrite kaitsmiseks lähenemiskeelde ja/või kaitsemäärusi. Sellega sätestatakse mitmed sellistele keeldudele kehtivad kriteeriumid, tagamaks, et need täidavad oma eesmärgi, milleks on kaitse pakkumine uute vägivallaaktide eest.

268. Kuigi see sätte viitab lähenemiskeeldudele "või" kaitsemäärustele, pidasid koostajad silmas, et vastava Osapoolse seadusandlus võib võimaldada ka lähenemiskeeldude ja kaitsemääruste kombineeritud kasutamist. Lähenemiskeeldu võidakse kasutada täiendusena lühiajalisele erakorralisele koju sisenemise keelule.

Selle eesmärk on pakkuda kiiret õiguslikku abinõu ohvritele, keda ähvardab ükskõik milline käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluv vägivallavorm, ja võimaldada vägivallatseja teatud käitumise keelamine, piiramine või nõudmine. Niisuguste keeldudega kaetav meetmete lai spekter tingib, et neid tuntakse erinevate nimede all, nagu lähenemiskeeld, koju sisenemise keeld, väljatõstmismäärus, kaitsemäärus või tõkend. Vaatamata nime-erinevusele teenivad need kõik sama eesmärki, milleks on vägivalda toimepanemise ennetamine ja ohvri kaitsmine. Käesoleva konventsiooni raames otsustasid koostajad kasutada katuskategoriana termineid lähenemiskeeld või kaitsemäärus.

269. Koostajad otsustasid jätta Osapoolte otsustada, millise õigusliku režiimi raamides selliseid keelde välja antakse. See, kas lähenemiskeelud põhinevad tsiviilõigusel, kriminaalmenetlusõigusel või haldusõigusel või neil kõigil, sõltub riigi õigussüsteemist ning eelkõige ohvrite tõhusa kaitsmise vajadusest.

270. Paragrahv 2 sisaldab rea täpsustusi lähenemiskeeldude kohta. Esimese lõikega nõutakse, et need keelud peavad pakkuma viivitamatut kaitset ja olema kättesaadavad, ilma et sellega kaasneks ohvrile liigseid haldus- või rahalisi kohustusi. See tähendab, et iga keeld peaks jõustuma koheselt pärast selle väljaandmist ning peaks olema kättesaadav ilma pika kohtumenetluseta. Taotlejalt, suurima tõenäosusega ohvrit, nõutavad kohtulõivud ei tohiks tekitada liigset rahalist kulu, kuna vastasel juhul võiks ohver jätta keelu taotlemata. Ühtlasi ei tohiks ükski lähenemiskeelu taotlemiseks vajalik protseduur valmistada ohvritele ületamatuid raskusi.

271. Teise lõikega nähakse ette, et lähenemiskeeld antaks välja spetsiifiliseks või kindlaks ajaperioodiks või kehtiks kuni selle muutmise või tühistamiseni. See tuleneb õiguskinduse põhimõttest, mis näeb ette, et iga õigusliku meetme kestus oleks selgelt määratletud. Teisalt lõpeb selle kehtivus, kui kohtunik või muu pädev ametnik seda muudab või selle tühistab.

272. Kolmanda lõike kohaselt peavad Osapooled tagama, et teatud juhtudel antaks neid keelde vajadusel *ex parte* alusel ja need jõustuksid koheselt. See tähendab, et kohtunikul või muul pädeval ametnikul on volitused pelgalt ühe osapoolte palve põhjal välja anda ajutine lähenemiskeeld. Vajab märkimist, et vastavuses käesoleva konventsiooni artiklis 49 (2) toodud üldiste kohustustega ei tohi kõnesolevate keeldude väljaandmisel eirata kaitseõigusi ning õiglase ja erapooletu kohtumõistmise nõuet vastavuses ECHR-i artikliga 6. See tähendab eelkõige, et isikul, kelle vastu selline keeld on välja antud, peaks olema õigus seda pädevates asutustes vastavalt ettenähtud protseduurile vaidlustada.

273. Neljanda lõikega püütakse tagada ohvritele võimalus taotleda lähenemiskeeldu sõltumatult sellest, kas nad kavatsevad algatada lisaks veel mingeid muid õiguslikke menetlusi. Näiteks on uuringud näidanud, et juhtudel, kui sellised keelud eksisteerivad, võivad ohvrid, kes soovivad taotleda lähenemiskeeldu, mitte olla valmis algatama vägivallatseja suhtes kriminaalsüüdistust (viimane tooks kaasa kriminaaluurimise ja võimaliku kriminaalmenetluse). Võimalus taotleda lähenemiskeeldu ei ole seega muudetud sõltuvaks vägivallatseja suhtes kriminaalmenetlust läbiviivast institutsioonist. Samuti ei tohi need olla muudetud sõltuvaks lahutusmenetlust korraldavast institutsioonist. Ühtlasi ei tohi asjaolu, et sama vägivallatseja suhtes on samade faktide põhjal algatatud kriminaal- või tsiviilmenetlus, takistada taotlemast tema vastu lähenemiskeelu väljaandmist. Sellega ei välistata siiski Osapoolte õigust näha riigi seadusandluses ette, et pärast seda, kui on esitatud lähenemiskeelu taotlus, võidakse algatada ka kriminaalmenetlus.

274. Viienda lõikega pannakse Osapooltele kohustus võtta tarvitusele meetmed tagamaks, et lähenemiskeelu olemasolu on lubatud kasutada muudes õiguslikes menetlustes sama vägivallatseja vastu. Selle sätte eesmärk on võimaldada, et teavet fakti kohta, et niisugune keeld on vägivallatseja vastu välja antud, tohib edastada ka ükskõik millisele teisele kohtunikule, kes viib läbi sama isikut puudutavaid õiguslikke menetlusi.

275. Paragrahv 3 eesmärk on tagada lähenemiskeelust kinnipidamine, nõudes "tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid" sanktsioone iga selliste keeldude rikkumise korral. Need sanktsioonid võivad lähtuda kriminaalõigusest või mõnest muust õiguslikust mehhanismist ja nende hulka võivad kuuluda ka vanglakaristus, rahvatrahvid või muud õiguslikud sanktsioonid, mis on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

276. Lõpuks, kuna tõe väljaselgitamine võib perevägivalla juhtudel olla vahel keeruline, võivad Osapooled kaaluda võimalust piirata vägivallatseja advokaadi/vägivallatseja katseid takistada ohvrit kaitset taotlemast, nähes ette, et perevägivalla juhtumite korral ei antaks paragrahvis 1 sätestatud lähenemiskeelde välja vastastikuselt nii ohvri kui vägivallatseja vastu. Samuti peaksid Osapooled kaaluma võimalust keelata oma siseriiklikus õiguses seoses lähenemiskeeldude taotlemise õigusega kõik provotseerivale käitumisele viitamised. Niisugused viitamised võimaldavad väärkohtlevaid tõlgendusi, mille eesmärk on ohvri vastu usaldamatuse tekitamine, ja tuleks seetõttu siseriiklikust vägivallajuhtumeid puudutavast õigusest kõrvaldada. Osapooled võivad kokkuvõttes kaaluda meetmete tarvitusele võtmist tagamaks, et paragrahvis 1 kirjeldatud lähenemiskeeldude taotlemise õigus ei piirduks ainult ohvritega. Sellised meetmed on eriti olulised õiguslikult võimetute ohvrite puhul, aga ka seoses haavatavate ohvritega, kes ei tarvitse olla valmis taotlema lähenemiskeelde hirmu või emotsionaalse segaduse või kiindumuse tõttu.

Artikkel 54 – Uurimine ja tõendusmaterjalid

277. Õiguslikes menetlustes kasutatakse mõnikord tõendeid ohvri varasema seksuaalse käitumise või enda seksuaalse ülalpidamise kohta ära selleks, et õõnestada ohvri esitatud tõendite usutavust. Mõnikord kasutab kaitsja tõendeid ohvri varasema seksuaalse käitumise kohta selleks, et seada kahtluse alla ohvri maine, usutavus või väited tema nõusoleku puudumise kohta. See kehtib eriti seksuaalvägivalla, sealhulgas vägistamise juhtumite puhul. Niisuguse tõendusmaterjali esitamine võib põlistada ohvritega seostuvaid kahjustavaid stereotüüpe, mille kohaselt ohvrid on kergemeelsed, koguni ebamoraalsed ning ei vääri tsiviil- ja kriminaalõigusest tulenevat kaitset. Sellest võib tuleneda *de facto* ebavõrdsus, kuna ohvritele, kes on valdavalt naised, võimaldatakse sellist kaitset suurema tõenäosusega siis, kui nende mainet peetakse korralikuks.

278. Koostajad pidasid äärmiselt oluliseks rõhutada, et ohvri varasemat seksuaalset käitumist ei tohiks võtta naistevastase vägivalla ja perevägivalla juhtudel vabandava asjaoluna, kuna see võimaldaks teo toimepanija süüd pisendada ja tema vastutust vähendada. Siiski teadvustasid koostajad endale tõsiasja, et mõnes konventsiooniga liitunud riigis on tõendite lubatavus ja arvessevõtmine kohtuniku otsustada, teistes aga määravad selle rangelt kriminaalmenetlusõiguses fikseeritud reeglid. Artikkel 54 paneb Osapooltele kohustuse võtta tarvitusele vajalikud õiguslikud ja muud meetmed selleks, et tõendeid ohvri varasema seksuaalse käitumise ja tema seksuaalse

ülalpidamise kohta võetaks arvesse ainult juhul, kui see on vajalik ja asjakohane. See tähendab, et selle sättega piiratakse nii tsiviil- kui kriminaalmenetluses selliste tõendite lubatavust, lubades neid kaasata ainult juhtudel, kui see on konkreetse menetletava juhtumi seisukohalt asjakohane ja kui neil on oluline tõendusjõud. Seega ei välista see säte niisuguste tõendite kasutamist. Kui kohtunikud lubavad kaasata varasemat seksuaalset käitumist puudutavad tõendid, tuleb seda teha viisil, mis ei tekita teisest ohvristamist. Ohvritel peab olema ligipääs õiguskaitsevahenditele, ilma et neile tekitataks traumasid nende varasema seksuaalse käitumise või nende seksuaalse ülalpidamise pärast.

Artikkel 55 – *Ex parte* (ühepoolsed) ja *ex officio* (ametikohtustuslikud) rakendused

279. Teadvustades endale käesolevas artiklis vaadeldud kuritegude eriliselt traumeerivat iseloomu, tahtsid koostajad kergendada koormat, mille panevad ohvritele pikaldased kriminaaluurimised ja menetlused, kuid samaaegselt kindlustada õigusemõistmise kurjategijate üle. Selle sätte eesmärk on seega võimaldada kriminaaluurimise ja menetluse läbiviimine ilma nõudeta, et menetluse algatamine ja selle lõpuleviimise tagamine sõltuks ohvrist.

280. Paragrahviga 1 pannakse Osapooltele kohustus tagada, et mitme kuriteokategooria menetlemine "ei sõltuks täielikult" ohvri poolt kuriteost teavitamisest ega kaebuse esitamisest ning et algatatud menetlus saaks jätkuda isegi juhul, kui ohver võtab oma avalduse või kaebuse tagasi. Koostajad otsustasid kasutada väljendit "ei sõltuks täielikult", et võtta arvesse õigussüsteemide protseduurilisi erinevusi, pidades silmas, et käesolevas artiklis loetletud kuritegude uurimine ja menetlemine kuulub riigi ja selle ametiasutuste vastutusalasse. Eelkõige olid koostajad seisukohal, et aktid, mis toovad kaasa tõsised kehavigastused või eluvõtmise peavad saama pädevate asutuste poolt operatiivselt menetletud. On fakt, et paljud käesolevas konventsioonis vaadeldud kuriteod pannakse toime pereliikmete, lähisuhtepartnerite või ohvri lähimasse sotsiaalsesse ümbrusesse kuuluvate isikute poolt ning et selliste tegudega kaasnev häbi, hirm ja abituse tingivad selle, et neist teatatakse vaid harva ametiasutustele, mistõttu need saavad ka harva karistatud. Seetõttu peaksid õiguskaitseorganid kasutama uurimisel vähemalt tõsiste kuritegude, näiteks tõsiseid kehavigastusi tekitava või surmaga lõppeva vägivalda, uurimisel ennetavat lähenemisviisi, tagamaks tõendite, näiteks kaalukate tõendite, tunnistajate ütluste, meditsiiniliste ekspertiiside jms kogumise, millega kindlustatakse, et menetlus saab jätkuda isegi juhul, kui ohver võtab oma avalduse või kaebuse tagasi.

281. Käesoleva artikli paragrahv 1 avatud reservatsioonidele artiklis 35 toodud kergemate süütegude puhul vastavalt käesoleva konventsiooni artikli 78 paragrahvile 2. Koostajad soovisid teha selget vahet tõsiste kuritegude vahel, mille all mõeldakse tõsiseid kehavigastusi tekitavat või surmaga lõppevat vägivalda ja mille puhul reservatsioonide võimalus tuleks välistada, ning teisi, kergemaid füüsilise vägivalda kuritegusid, mille puhul selliseid tagajärgi ei kaasne. Siiski jäetakse Osapooltele otsustada, mida täpsemalt mõeldakse füüsilise vägivalda puhul "kergemate" kuritegude all.

282. Eesmärgiga võimestada ohvreid ja julgustada neid kriminaalmenetlust lõpuni viima paneb paragrahv 2 Osapooltele kohustuse tagada, et ohvriabiorganisatsioonid, täpsemalt koolitatud perevägivalda nõustajad või muud tüüpi tugiteenuste pakkujad

saaksid aidata ja toetada ohvrit kohtu-uurimise ja õigusliku menetlemise ajal. Mõned näited heade tavade kasutamise kohta on näidanud, et ohvrid, keda spetsialiseerunud abiasutused on kohtu-uurimise ja menetlemise jooksul aidanud ja toetanud, esitavad suurema tõenäosusega kaebuse ja annavad tunnistusi ja on julgemalt valmis läbima emotsionaalselt kurnava protsessi, mis kaasneb aktiivse menetlusele kaasaaitamisega. Selles paragrahvis mainitud abi ei ole õiguslikku laadi, vaid pigem praktilist/psühholoogilist laadi. Selle alla kuulub ohvri psühholoogiline/emotsionaalne ettevalmistamine, et ta suudaks süüdistatava juuresolekul tunnistusi anda, ohvri saatmine kohtus ja/või tema abistamine muul praktilisel ja emotsionaalsel moel.

Artikkel 56 – Kaitsemeetmed

283. See säte on inspireeritud konventsioonis laste kaitse kohta seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest (CETS nr 201) sisalduva artikli 31 paragrahvist 1. Paragrahv 1 sisaldab mittelõplikku loetelu protseduuridest, mis on välja töötatud kaitsmaks kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ohvreid kohtumenetluse ajal. Need kaitsemeetmed kehtivad kõikide menetluse etappide puhul – nii uurimise faasis, sõltumatult sellest, kas seda viivad läbi õiguskaitseorganid või kohtuinstantsid, kui ka kohtumenetluse ajal. Kuigi selleks pole õiguslikku vajadust, kuna Osapooltel on, nagu alati, vabadus rakendada lisaks meetmeid, mis on otstarbekamad kui konventsiooni ükskõik millises osas toodud meetmed, soovisid koostajad siiski üheselt mõistetavalt viidata, et kirjeldatud kaitsemeetmed on soovituslikud. Seega on Osapooltel vabadus rakendada lisaks täiendavaid kaitsemeetmeid. Oluline on rõhutada, et kogu artikli 56 paragrahvi 1 ulatuses jäetakse kõikidel juhtudel, mille puhul mainitakse, et meetmeid tuleb rakendada kooskõlas siseriikliku õigusega või “võimalusel”, Osapooltele vabadus kaasata ükskõik milliseid meetmeid, mida nad peavad selle sätte eesmärkide saavutamiseks otstarbekaks. See kehtib punktide c, d, g ja i kohta.

284. Kõigepealt toob punkt a ära Osapoolte kohustuse võtta tarvitusele vajalikud õiguslikud ja muud meetmed, e tagada kaitse ohvritele ning nende peredele ja tunnistajatele. Osapooled peavad tagama, et ohvrid oleksid kaitstud ähvardamise, kättemaksu ja korduva ohvristamise eest.

285. Seoses punktiga b pidasid koostajad vajalikuks rõhutada kohustust teavitada ohvrit, kui ohver kas ajutiselt või lõplikult vabastatakse või põgeneb – seda vähemalt nendel juhtudel, kui ohvrid ja pere võivad ohtu sattuda. See ei takista Osapooli teavitamast ohvreid ka muudes olukordades, kus seda peetakse vajalikuks (näiteks juhul, kui esineb kättemaksu- või ähvardamise oht, või juhul, kui ohver ja kurjategija elavad lähestikku ja võivad juhuslikult kohtuda). Mõned õigussüsteemid nõuavad, et ohver peab sellise teabe saamiseks esitama esmalt avalduse. Sellistel juhtudel peavad Osapooled ohvrit sellest võimalusest teavitama.

286. Punkt c sätestab ohvrite (ja nende pereliikmete või lapsohvrite korral nende õiguslike esindajate) õiguse saada teavitatud neid puudutava uurimise ja kohtumenetluse arengutest. See säte näeb ette, et ohvreid tuleb teavitada nende õigustest ja neile suunatud teenustest ning nende kaebuse suhtes rakendatavatest järelmeetmetest, süüdistustest, uurimise või menetluse üldisest kulgemisest ning nende etendatavast rollist selles ning kaasuse tulemustest. Kuigi käesolev säte seda ei nõua, peaksid Osapooled tagama, et see teave esitataks keeles, millest asjassepuutuvad isikud aru saavad (vt kommentaare artikli 19 kohta).

287. Selle sätte punktiga d soovitakse tagada see, et ohver ära kuulatakse, et ta saaks tõendeid tuua ja valida vahendid, kuidas oma nägemust, vajadusi ja probleeme esitada, ning et neid arvesse võetakse. Osapooled peavad võtma kasutusele vajalikud meetmed selleks, et ohvri nägemus, vajadused ja probleemid saaks esitada kas otse või vahendaja kaudu.

288. Punkt e puudutab konkreetsemalt ohvritele abi pakkumist, tagamaks, et nende õigused ja huvid oleks kõikides uurimise ja menetlemise etappides adekvaatselt esindatud ja et neid võetaks arvesse.

289. Punktis f sisalduv kohustus näeb ette vajalike meetmete tarvitusele võtmise, et tagada ohvri privaatsuse kaitse. Selle alla kuulub vajaduse korral ja kooskõlas siseriikliku õigusega meetmete rakendamine tagamaks, et hoidutakse igasuguse sellise teabe avalikust levitamisest, mis võiks võimaldada ohvri äratundmise. Koostajad soovisid siiski rõhutada, et ohvri maine ja privaatsuse kaitsmine puudutab eelkõige avalikustamist ja et need nõuded ei tohiks takistada vajaliku informatsiooni esitamist tegeliku menetlemise kontekstis, et järgida põhimõtet, mille kohaselt mõlemad menetluse osapooled tuleb ära kuulata, ning menetlusesiseseid kaitseõigusi.

290. Punkti g eesmärk on ohvrite kaitsmine, eelkõige uute traumade vältimine, mille võiks kaasa tuua kokkupuude kuriteo toimepanemises süüdistatava isikuga uurimisasutuse ja kohtu territooriumil. See säte kehtib kõikide kriminaalmenetluse (sealhulgas uurimise) etappide kohta, kuid teatud eranditega: uurimisasutustel ja kohtuvõimudel peab olema õigus see nõue tühistada näiteks juhul, kui ohver soovib ülekuulamisel osaleda või kui kontakt ohvri ja kurjategija vahel on vajalik või otstarbekas, tagamaks menetluse korrektne läbiviimine (näiteks juhtudel, kui on vajalik vastastamine).

291. Punktis h sätestatakse kohustus tagada ohvritele vajadusel sõltumatute ja pädevate tõlkide olemasolu. Mõned õigussüsteemid nõuavad sõltumatuse tagamiseks vannutatud tõlkide kasutamist. Ohvrite erineva staatuse tõttu erinevates õigussüsteemides pidasid koostajad oluliseks osutada konventsiooni tekstis selgelt, et see punkt kehtib juhtudel, kui ohvid osalevad menetluses ühe osapoolena või kui nad annavad tunnistusi. Paljud ohvid ei räägi või räägivad väga halvasti selle riigi keelt, milles nad langesid naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvriks. Keeleoskamatus suurendab nende isoleeritust ja on üks faktoreid, mis takistab neid oma õiguste eest seismast. Niisugustel juhtudel on vajalik tõlkide abi kasutamine uurimise ja menetlemise faasis. See on vältimatult vajalik meede selleks, et tagada ohvritele võimalus kasutada oma õigusi, mis omakorda on õiguse mõistmise eelduseks ja Osapooled peaksid ette nägema võimaluse pakkuda ohvritele tõlgiteenuseid tasuta.

292. Punkt i näeb ette Osapoolte kohustuse tagada, et ohvritel oleks võimalik kohtus tunnistusi anda ilma füüsiliselt kohal viibimata või vähemalt ilma süüdistatava juuresolekuta. Mõningate riikide õigus näeb ette ohvrite ülekuulamise audiovisuaalse salvestamise ja tagab selliste ülekuulamiste puhul järgmise: ülekuulamisel tohib osaleda ja selle salvestusega tohib tutvuda ainult piiratud hulk inimesi; ohvril lubatakse salvestamine ükskõik millal katkestada ja vajadusel tuleb teha ülekuulamisest täielik, sõna-sõnalt salvestist järgiv transkriptsioon. Selliseid salvestusi ja kirjalikke transkriptsioone on seejärel võimalik kasutada kohtus füüsiliselt kohalviibiva ohvri tunnistuste asemel. Mõned õigussüsteemid võimaldavad ohvril ilmuda kohtu ette videokonverentsi vahendusel. Ohver kuulatakse üles eraldi ruumis, võimaluse korral mõne eksperdi või tehnikute juuresolekul. Et viia ohvri

viibimine samas ruumis kurjategijaga või temaga kontaktis olemine videokonverentsi kaudu miinimumini, võidakse mõlema vaateulatust piirata, nii et ohver ei näe kurjategijat ja/või vastupidi, Kui näiteks ohver peab ilmuma ütlusi andma, võib ta esitada tõendid sirmi tagant või teha seda ajal, kui kurjategija ei viibi kohtusaalis. Osapooled peavad seega tagama käesolevas sättes toodud kohustuse täitmise asjakohaste kommunikatsioonitehnoloogia vahendite kaudu, kui need on olemas.

293. Lapsohvrite ja lapspealtnägijate korral näeb paragrahv 2 ette, et Osapooled võtaksid eriliselt arvesse nende vajadusi ja tagaksid nende õiguse spetsiaalsetele kaitsemeetmetele, kuna lapsed on tavaliselt haavatavamad kui täiskasvanud ja neid on kergem hirmutada. Seega tuleb võimaldada erilisi kaitsemeetmeid lähtuvalt lapse parimatest huvidest, näiteks võidakse last mitte kohustada kurjategija juuresolekul tunnistusi andma. Termini kohta "lapspealtnägija" vt ka kommentaare artiklile 26.

Artikkel 57 – Õigusabi

294. Vahetult pärast vägivalla toimimist võivad naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrid olla sunnitud ühe hetkega kõik oma isiklikud esemed ja oma töökoha maha jätma. Õiguslikud ja haldusprotseduurid on sageli äärmiselt keerulised ja ohvrid vajavad õigusalast nõustamist, et piisavalt oma õiguste eest seista. Sellistel juhtudel võib ohvritel olla raskusi ligipääsemisega õiguslikele vahenditele suurte rahaliste kulude pärast, mis võivad õigusemõistmisega kaasas käia. Seetõttu pidasid koostajad vältimatuks panna Osapooltele kohustus tagada ohvritele siseriikliku õigusega sätestatud tingimuste kohaselt õigus õigunõustamisele ja tasuta õigusabile. See säte on inspireeritud Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastaste meetmete konventsiooni (CETS nr 197) artikli 15 paragrahvist 2.

295. Artikkel 57 ei anna ohvrile automaatset õigust tasuta õigusabile. Iga Osapool peab määrama kindlaks nõuded, mis peavad olema täidetud, et niisugust abi saada. Lisaks sellele sättele peavad Osapooled võtma arvesse ECHR-i artiklit 6. Isegi kui ECHR-i artikli 6 paragrahv 3 (c) näeb ette tasuta õigusabi ametlikult määratud juristi poolt ainult kriminaalmenetluse korral, on Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikas (*Airey versus Iirimaa* kohtuotsus 9. oktoobrist 1979) sedastatud, et teatud tingimustel on õigus saada ECHR-i artikli 6 paragrahvi 1 kohaselt tasuta õigusabi ka tsiviilasjades, kui seda käsitletakse moodusena tagada kohtussepöördumise õigus tsiviilõiguste ja -kohustuste väljaselgitamiseks (vt *Golder versus Ühendkuningriik* kohtuotsus 21. veebruarist 1975). Kohtu seisukoht on, et tõhusa ligipääsu tagamiseks kohtupidamisele võib olla vajalik tasuta õigusabi. Kohus leiab, et esmalt tuleb välja selgitada, kas isiku kohtu ette ilmumine ilma juristi abita oleks tõhus selles mõttes, et antud isik oleks võimeline oma kaasust adekvaatselt ja asjakohaselt esitama. Langetades otsuseid selle üle, kas mõni isik on võimeline oma kaasust kohtus tõhusalt esitama, on Kohus arvesse võtnud protseduuride keerukust ja olukorra emotsionaalset mõõdet – mille puhul saab küll vaid harva tagada kooskõla kohtulikult õiguskaitset muidu nõutava objektiivsuse määraga. Juhul, kui isik selleks võimeline ei ole, tuleb talle anda tasuta õigusabi. Seega isegi juhul, kui puudub seadusandlus, mis tagaks tasuta õigusabi andmise tsiviilkohtuasjades, tuleb siiski õigluse huvides hinnata, kas kaebajale, kellel puuduvad rahalised vahendid, tuleb tagada õigusabi, kui ta ei suuda ise juristi palgata.

Artikkel 58 – Aegumine

296. Selle sättega nähakse ette, et õiguslike menetluste algatamiseks määratud tähtaeg oleks piisavalt kaugel, võimaldamaks menetluse tõhusat algatamist pärast seda, kui ohver on saanud täisealiseks. See kohustus kehtib seega ainult lapsohvrite puhul, kes on erinevatel põhjustel sageli võimetud nende vastu toimepandud kuriteost ametiasutustele teatama, enne kui nad saavad täisealiseks. Väljend "tähtaeg oleks piisavalt kaugel, võimaldamaks menetluse tõhusat algatamist" tähendab esiteks, et nendel lastel peab olema pärast täiskasvanuks saamist piisavalt aega kogetud traumast ülesaamiseks, misjärel nad on võimelised kaebuse esitama, ja teiseks, et ka menetlusasutustel peab olema võimalik kõnealuste kuritegude menetlemist läbi viia.

297. Et täita kriminaalmenetluste puhul nõutavat proportsionaalsuse nõuet, piirdusid koostajad selle põhimõtte kasutamise nõudega siiski ainult selliste kuritegude puhul, mis on loetletud artiklites 36, 37, 38 ja 39 ja mille puhul on aegumisega seotud tähtaja pikendamine õigustatud. Ent sellegipoolest võimaldab artikli 78 paragrahv 2 reservatsioonide kohta tulevastel Osapooltel deklareerida, et nad jätavad endale õiguse seda põhimõtet mitte rakendada või rakendada seda ainult spetsiifilistel juhtudel või tingimustel kooskõlas artiklitega 37, 38 ja 39.

Peatükk VII – Ränne ja asüül (varjupaik)

298. Sisserännanud naised, sealhulgas dokumentideta sisserännanud naised ja naissoost varjupaigataotlejad moodustavad kaks sellist naiste alakategooriat, mis on soolise vägivalla suhtes eriliselt haavatavad. Kuigi nendel kahel rühmal on erinev õiguslik staatus ning erinevad koduriigist lahkumise põhjused ja elutingimused, on mõlemad rühmad ühelt poolt tõsisem naistevastase vägivalla riskirühm ja teiselt poolt puutuvad need kokku ühesuguste raskuste ja struktuuriliste barjääridega vägivalla ületamisel.

299. See peatükk sisaldab hulga kohustusi, mille eesmärk on tagada sisserännanud naistele ja naissoost varjupaigataotlejatele osakssaava vägivalla sootundlik mõistmine. Näiteks osutab see peatükk võimalusele tagada soolise vägivalla ohvritest sisserännanud naistele sõltumatu elamisloa. Lisaks sätestab see peatükk kohustuse kuulutada sooline naistevastane vägivald teatavaks tagakiusamise vormiks ning näeb ette kohustuse tagada, et pagulasestaatus määratakse lähtutaks sootundlikust tõlgendamisest. Lisaks näeb see peatükk ette kohustuse juurutada varjupaigataotlemise protsessis sootundlikud protseduurid, juhised ja tugiteenused. Ja lõpuks sisaldab see sätteid, mis nõuavad naistevastase vägivalla ohvrite puhul *non-refoulement* põhimõtte austamist.

300. Konventsiooni artiklites 60 ja 61 esitatud sätteid tuleks mõista kooskõlas 1951. aasta konventsiooniga pagulasestaatus koostaja ja Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 3, nii nagu seda tõlgendab Euroopa Inimõiguste Kohus. Sealjuures ei ületa need sätted nimetatud dokumentide reguleerimisala, vaid annavad neile lihtsalt praktilise mõõtmel.

Artikkel 59 – Elamisõiguslik staatus

301. Uuringud on näidanud, et hirm väljasaatmise või elamisloast ilmajäämise ees on väga võimas vahend, mida vägivaldlatsejad kasutavad selleks, et takistada naistevastase ja perevägivalla ohvreid ametiasutustest abi otsimast või vägivaldlatseja juurest lahkumast. Enamik Euroopa Nõukogu liikmesriike näeb ette, et selleks, et

sisserännanust abikaasale või partnerile antaks iseseisev elamisluba, peavad abikaasad või partnerid olema abielus või lähisuhtes perioodi jooksul, mis ulatub ühest kuni kolme aastani. Tulemuseks on see, et paljud ohvrid, kelle elamisõiguslik staatus sõltub vägivallatseja omast, jätkavad lähisuhet, milles nad on sunnitud pika aja jooksul taluma väärkohtlemist ja vägivalda.

302. Koostajad pidasid vajalikuks tagada, et ohvrite elamisõiguslik staatus ei peaks kujutama endale ohvrile takistust väärkohtlevast või vägivaldsest abielust lahkumiseks. Paragrahvis 1 sisalduva kohustuse kohaselt peavad konventsiooni Osapooled võtma tarvitusele õiguslikke või muid meetmeid, et tagada, et sisserännanud ohvritele, kelle elamisõiguslik staatus sõltub abielust või suhte jätkamisest, antaks abielu või suhte lõppemise korral piiratud kehtivusega iseseisev elamisluba.

303. Paragrahv 1 täpsustab, et iseseisev elamisluba tuleks tagada eriti raskete asjaolude korral. Osapooled peaksid pidama käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivalda ohvriks olemist, mille on põhjendanud abikaasa või partneri vägivald või vägivalda toimumise lubamine, eriti raskeks asjaoluks. Koostajad leidsid, et kõige parem on lasta Osapooltel endil määratleda kooskõlas siseriikliku õigusega ohvri esitatud taotluse põhjal antava iseseisva elamisloa väljastamise ja kestuse tingimused. Selle alla kuulub ka määratlemine, millised ametiasutused on pädevad otsustama, kas suhe on lõpetatud ohvri poolt kogetud vägivalda tõttu ja millist tõendusmaterjali ohver selleks peab esitama. Tõendusmaterjalina võib arvestada näiteks politseidokumente, kohtuotsust, koju sisenemise keeldu või lähenemiskeeldu, meditsiinilist tõendit, lahusmäärust, sotsiaalhoolekandeteenuste pakkuja esildist või naiste MTÜ koostatud esildist, kui üles lugeda vaid mõned võimalused.

304. Peale selle osutab paragrahv 1 vajadusele, et iseseisvad/sõltumatud elamisload tuleks anda sõltumatult abielu või suhte kestusest. See sisaldab kohustust tagada, et kõigi käesoleva konventsiooni reguleerimissalasse kuuluvate vägivallavormide ohvritele antaks iseseisvad elamisload ja seda isegi juhul, kui abielu või suhe lõpeb enne katseaja lõppu. See võimaldab ohvritel taotleda ametiasutustelt vajalikku kaitset, ilma et nad peaksid kartma, et vägivallatseja maksab neile kätte sellega, et ta tühistab või ähvardab tühistada elamisõigusliku staatusega kaasnevad hüved, mille üle tal on kontroll. See on samuti eriliselt oluline sundabielude korral, kui ohvreid sunnitakse katseaja vältel abielu jätkama või siis olema valmis lahutuse korral maalt väljasaatmiseks.

305. Sealjuures kehtib paragrahv 1 abikaasade või partnerite kohta, keda tunnistab abikaasade või partneritena siseriiklik õigus. Mitteabielus partnerid on hõlmatud selle sättega selles osas, mil määral Euroopa Nõukogu liikmesriikides antakse elamislubasid partneritele, kes on võimelised siseriiklikust õigusest johtuvatel tingimustel tõestama, et nad on elanud abieluga või muu püsisuhtega võrreldavas suhtes.

306. Paragrahv 2 viitab juhtudele, kui ohvrid, kes on liitunud oma abikaasa või partneriga perekondade taasühinemise skeemi alusel, seisavad silmitsi maalt väljasaatmisega oma vägivaldse ja väärkohtleva abikaasa või partneri vastu algatatud väljasaatmismenetluse tõttu. Enamikus Euroopa Nõukogu liikmesriikides on abikaasade või partnerite elamisõiguslik staatus seotud taasühinemist taotleva abikaasa või partneri omaga. See tähendab, et ohver on sunnitud jätkama vägivalda talumist ka oma päritolumaal. Seetõttu võib ohver sisuliselt kaitsevõimalustest ilma jääda. See kehtib eriti juhtudel, kui päritolumaal on naistevastase vägivalda ja

perevägivaldalla valdkonnas kehvemad ennetamise, kaitse ja menetlemise standardid kui vastuvõtjamaal. Lisaks sellele, et selliste ohvrite väljasaatmisel on negatiivne mõju nende endi elule, võivad need olla probleemiks ka õiguskaitseasutustele, mis pingutavad selle nimel, et naistevastast vägivalda ja perevägivalda tõkestada. Seetõttu näeb paragrahv 2 ette, et Osapooled võtaksid tarvitusele asjakohaseid meetmeid tagamaks, et sellistesse olukordadesse sattunud ohvritele antaks võimalus taotleda väljasaatmise peatamist ja elamisõigusliku staatuse määramist humanitaarsetel alustel. Paragrahv 2 on kohaldatav sellistel juhtudel, kui taasühinemist taotleb abikaasa või partner on perevägivaldalla toimepanija – niisugustel juhtudel saadetakse ka tema abikaasa või partner ehk ohver koos temaga maalt välja. Selle paragrahvi eesmärk on tagada kaitse väljasaatmise eest, kuid see ei kujuta endast iseenesest veel elamisloa andmist.

307. Paragrahv 3 on inspireeritud Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastaste meetmete konventsiooni (CETS nr 197) artiklist 14 (1). See paragrahv paneb Osapooltele kohustuse anda perevägivaldalla ohvritele siseriiklikus õiguses sätestatud tingimustel välja pikendatavad elamisload. See sätestab elamislubade väljaandmiseks kaks tingimust. Esiteks hõlmab see olukorrad, mille puhul ohvri isiklik olukord on selline, et tema sundimine riigi territooriumilt ei oleks mõistlik (punkt a). Otsus selle kohta, kas tema isiklik olukord on selle punktiga vastavuses, tehakse näiteks niisuguste asjaolude põhjal nagu ohvri turvalisus, tervislik seisund, perekondlik olukord või olukord päritoluriigis. Teiseks sätestab see nõude teha koostööd pädevate organitega juhtudel, kui vägivaldlatseja suhtes on algatatud uurimine või kriminaalmenetlus (punkt b). See tähendab, et ohvrile võidakse anda elamisluba, kui koostöö ohvriga ja ohvri antud tunnistus on vajalikud uurimise ja kriminaalmenetluse seisukohalt. Elamisloa kestuse üle otsustavad Osapooled, kuigi määratud pikkus peaks igal juhul olema kõnesoleva sätte eesmärgiga kooskõlas. Lisaks sellele peavad konventsiooni Osapoolte väljaantud elamisload olema pikendatavad. Elamisloa mittepikendamine või tühistamine lähtub tingimustest, mis on sätestatud Osapoolte siseriiklikus õiguses.

308. Paragrahv 4 hõlmab olukorrad, kui konventsiooni Osapoolte elamisluba omav sundabielu ohver tuuakse teise riiki, mille tagajärjel ta kaotab elamisõigusliku staatuse riigis, kus ta alaliselt elas. Enamikus Euroopa Nõukogu liikmesriikides muutub elamisluba kehtetuks, kui selle omanik lahkub riigist kauemaks kui kindlaksmääratud hulgaks järjestikusteks kuudeks. Siiski kehtib see tingimus ainult juhul, kui isik lahkub riigist vabatahtlikult. Kui sundabielude ohvrid viiakse riigist välja vastu nende tahtmist ja nad ei saabu ettenähtud perioodi jooksul tagasi riiki, milles nad alaliselt elasid, muutub nende elamisõiguslik staatus kehtetuks. Seetõttu kohustab see paragrahv konventsiooni Osapooli tagama võimaluse, et kõnesolevatele ohvritele antakse nende elamisõiguslik staatus tagasi, kuna nad on olnud sunnitud lahkuma oma alaliselt elukohamaalt mittevabatahtlikult, seda eriti juhul, kui nende abielu on lahutatud või tühistatud.

309. Lõpuks tuleb osutada, et artikli 78 paragrahv 2 reservatsioonide kohta lubab konventsiooni Osapooltel jätta endale õiguse artiklis 59 toodud sätteid mitte rakendada või rakendada neid ainult spetsiifilistel juhtudel või tingimustel.

Artikkel 60 – Soopõhised varjupaigataotlused

310. Varjupaigataotlemist käsitlev õigus pole pikka aega suutnud pöörata tähelepanu meeste ja naistele osakssaava tagakiusamise viiside ja põhjuste erinevustele.

Selline sooline eiramine pagulasestaatuse ja rahvusvahelise kaitse määratlemisel on toonud kaasa olukorrad, milles soolise vägivalla eest põgenevate naiste taotlused on jäänud vajaliku tähelepanuta. Viimasel kümnendil on arengud rahvusvahelise inimõiguste teemalise õiguse ja standardite vallas ning kohtupraktika vallas viinud selleni, et üha kasvav hulk Euroopa Nõukogu liikmesriike tunnustab mõningaid naistevastase vägivalla vorme soolise tagakiusamisena tähenduses, mille määratleb artikkel 1 A(2) 1951. aasta konventsioonis pagulasestaatuse kohta. Pole kahtlust, et vägistamine ja teised soolise vägivalla vormid, nagu naiste suguelundite moonutamine, pruudi kaasavaraga seotud vägivald, tõsine perevägivald või inimkaubandus, on teod, mida on kasutatud tagakiusamise vormidena, ükskõik, kas nende põlistamise taga on riiklikud või mitteriiklikud toimijad.

311. Kuigi paragrahv 1 toonitab üle seda, mis praktikas juba niigi toimub, pidasid koostajad oluliseks kaasata siia ka Osapoolte kohustuse võtta tarvitusele vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et naistevastast soolist vägivalda saaks käsitleda 1951. aasta pagulasestaatuse konventsiooni artikli 1 A(2) tähenduses tagakiusamise vormina ja tõsise kahju tekitamise vormina. Ehk teisisõnu, konventsiooni Osapooltelt eeldatakse, et nad tunnistaksid, et soospetsiifiline vägivald võib välja anda tagakiusamise mõõtmed, mistõttu seda võidakse võtta aluseks pagulasestaatuse andmisel. Soolise vägivalla tunnistamine üheks tagakiusamise vormiks artikli 1 A(2) tähenduses tähendab tunnistamist, et naise võidakse taga kiusata nende soo, see tähendab nende naise identiteedi ja staatuses tõttu. Osapooltel lasub samuti kohustus tagada, et soolist naistevastane vägivald tunnistataks tõsiseks kahju tekitamiseks, mis annab aluse täiendavaks/lisakaitseks. See ei tähenda, et igasugust soolist vägivalda saaks automaatselt pidada "tõsiseks kahjutekitamiseks". See tähendab seda, et rahvusvahelist kaitset on võimalik pakkuda naistele, kes on kolmandate riikide kodanikud või kodakondsuseta isikud ja ei kvalifitseeru pagulasteks, kuid kes päritoluriiki või varasemasse elukohariiki tagasisaadetuna satuksid soolise vägivalla ohvriks, mis võib jõuda välja ebainimliku või alandava kohtlemiseni või seada isiku elu tõsiselt ohtu. Seetõttu ei ole õigus rahvusvahelisele kaitsele piiratud kaitsega 1951. aasta konventsiooni sätete raamides, vaid võib tuleneda ka väljakujunenud rahvusvahelistest ja piirkondlikest standarditest, nagu seda on ECHR või Euroopa Liidu miinimumnõuete direktiiv. Samas ei ole käesoleva paragrahvi eesmärk 1951. aasta konventsiooni sätete tühistamine, eriti mis puudutab pagulasestaatuse andmise tingimusi, mille sätestab selle konventsiooni artikkel 1.

312. Paragrahv 2 täiendab paragrahvis 1 sätestatud kohustust. Selle sättega ette nähtud kohustus on kahetine. Ühelt poolt nõuab see Osapooltelt tagamist, et kõiki 1951. aasta konventsioonis toodud põhjuseid tõlgendataks sootundlikul viisil. Põhjendatud arvamus, et tegemist on tagakiusamisega, tuleb siduda ühe või enamate 1951. aasta konventsioonis toodud põhjustega. Tagakiusamise põhjuste uurimisel liigitatakse soopõhine vägivald sageli "teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumisest" tingitud põhjuste alla, jättes muud põhjused tähelepanuta. Sootundliku tõlgendamise tagamine eeldab mõistmist, kuidas sugu võib mõjutada põhjuseid, mis kogetava tagakiusamise või kahju tingivad. Teisalt nõuab paragrahv 2, et Osapooled tagaksid võimaluse anda inimesele pagulasestaatus juhul, kui leiab tõendamist, et väidetav tagakiusamine johtub ühest või mitmest nimetatud põhjusest. Oluline on märkida, et sootundlikust tõlgendusest lähtumine ei tähenda, et kõikidele naistele tuleks anda automaatselt pagulasestaatus. See, millistel juhtudel on alust rääkida tõendatud tagakiusamisest, sõltub iga juhtumi puhul konkreetsetest asjaoludest. Eriti

oluline on tähele panna, et pagulasestaatus tuleks tagada vastavalt “vastavalt kohaldatavatele meetmetele”, see tähendab, vastavalt tingimustele, mis vastavates dokumentides sõnaselgelt ära tuuakse, nagu näiteks 1951. aasta konventsiooni artiklis 1.

313. Mis puudutab tagakiusamist rassi või rahvuse alusel, siis kogevad naised teatud tagakiusamise tüüpe, mis on suunatud nimelt neile. Siia kuulub näiteks seksuaalvägivald ja soojätkamise kontrollimine rassilise või etnilise “puhastamise” juhtudel. Mis puutub tagakiusamist religiooni alusel, siis võidakse naisi taga kiusata selle eest, et nad ei allu religioossetele normidele või sobivaks peetava käitumise tavadele. See kehtib eriti nn „au“ nimel toime pandud kuritegude puhul, mille ohvriteks on ebaproportsionaalselt sageli naised.

Tagakiusamist teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumisest tingitud põhjustel on sooga seotud kaebuste puhul üha sagedamini hakatud välja tooma ning selliseid juhtumeid on hakatud vähehaaval rahvusvaheliselt tunnistama. Kui otsuseid tehakse naiste üle, kes „teatud sotsiaalse rühmana“ põgenevad soopõhise tagakiusamise eest, näiteks naiste suguelundite moonutamise, sundabielu või isegi tõsise perevägivald eest, võidakse nende varjupaigataotlus rahuldada. Seega on mõningaid naisi võimalik määratleda kui teatud rühma, millel on lisaks ühisele tagakiusamise eest põgenemise kogemusele veel mingi teine ühine kaasasündinud, muutmatu või muu olemuslik tunnus. Tagakiusamine poliitilise arvamuse alusel võib hõlmata tagakiusamist soorollide kohta avaldatud arvamuse alusel. Mõningaid naisi võidakse näiteks taga kiusata selle eest, et nad ei allu ühiskonnas ettenähtud rollidele ja sobivaks peetava käitumise normidele või võtavad sõna traditsiooniliste soorollide vastu. Võttes tarvitusele vajalikke meetmeid selleks, et tagada pagulasestaatuses sootundlik defineerimine, võivad Osapooled viidata UNHCR dokumendile Rahvusvahelise kaitse juhised: sooline tagakiusamine (mai 2002), asetades selle 1951. aasta konventsiooni artikli 1A(2) ja/või selle 1967. aasta pagulaste staatus puudutava protokolliga konteksti. Lisaks sellele võivad Osapooled põhjuste sootundliku tõlgendamise tagamise käigus soovi korral laiendada tõlgendamist isikutele, kes on geid, lesbid, biseksuaalid või transseksuaalid ja võivad samuti sattuda soolise tagakiusamise ja vägivald ohvriks.

314. Paragrahv 3 sisaldab mitut kohustust. Esimene Osapooltele pandud kohustus näeb ette sootundlike vastuvõtuprotseduuride väljatöötamise, mis võtavad arvesse meeste ja naiste erinevusi nende isiklike kogemuste ja spetsiifiliste kaitsevajaduste osas, et tagada varjupaigataotlejate vastuvõtmisel kohaldatavate standardite sätestamisel inimeste õigus turvalisusele. Sootundlike vastuvõtuprotseduuride alla võivad kuuluda muuhulgas järgmised: naistevastase vägivald ohvrite võimalikult varajane tuvastamine; vallaliste meeste ja naiste eraldi majutamine; eraldi WC-d ja vannitoad või vähemalt naistele ja meestele erinevate kasutamisaegade määramine ja nende kinnipidamise jälgimine; ruumid, mida nende kasutajatel on võimalik lukustada; piisav valgustus kogu vastuvõtukeskuses; turvatöötajate, sealhulgas elanike soospetsiifiliste vajaduste suhtes koolitatud naisturvatöötajate pakutav kaitse; vastuvõtukeskuse töötajate koolitamine; tegevusjuhendid, mis kehtivad ka teenuseid pakkuvale erasektori; ametlik kord, millest lähtuvalt korraldatakse sekkumine ja kaitse soolise vägivald juhtumite korral; ja teabejagamine naistele ja tüdrukutele soopõhise vägivald kohta ja saadaolevate tugiteenuste kohta.

315. Paragrahv 3 sätestab samuti kohustuse töötada varjupaigataotlejatele välja tugiteenused, mis pakuvad abi sootundlikul moel ja võtavad arvesse nende spetsiifilisi vajadusi. Siia võivad kuuluda näiteks täiendava psühhosotsiaalse ja

kriisinõustamise pakkumine ning meditsiiniline abi traumaohvritele, kuna näiteks paljud naised on kogenud seksuaalset väärkohtlemist ja muid väärkohtlemise vorme ning on seetõttu eriliselt haavatavad. Tugiteenuste eesmärk peab olema ka naiste võimestamine ja neile abi pakkumine oma elu uuel ülesehitamisel.

316. Sooliste juhiste väljatöötamine ja rakendamine on asjakohastele toimijatele oluline selleks, et mõista, kuidas nad saaksid kaasata sootundlikke elemente oma tegevuspõhimõttesse ja praktikasse. Sellised juhised pakuvad olulise viitealuse, millest lähtuvalt suurendada teadlikkust soolist vägivalda kogenud või selle ohus olevate naissoost varjupaigataotlejate spetsiifilistest kaitsevajadustest. Osapooled peavad siiski endale teadvustama, et vajaliku edu saavutamiseks tuleb tarvitusele võtta spetsiifilised meetmed, tagamaks, et selliseid juhiseid ka rakendatakse. Juhised peaksid hõlmama ka teadlikkuse tõstmise viise ning viise, kuidas reageerida kultuuriliselt ja religioosselt tundlike teemade või isiklike faktorite korral, samuti mooduseid trauma äratundmiseks.

317. Selleks et soolise vägivalda ohvriks olnud naiste ja tüdrukute varjupaigataotlusi asjakohaselt hinnata, toob paragrahv 3 välja kohustuse töötada välja taotlemisprotseduurid, mille hulka kuuluvad protseduurid pagulasestaatuse määramiseks ja rahvusvahelise kaitse rakendamiseks (vt ka paragrahv 312 *in fine*). See hõlmab muuhulgas järgmist: naistele infoandmise varjupaigataotlemise protseduuride kohta; võimaluse pakkumise, et perekonnast sõltuvaid naisi küsitakse individuaalselt ja ilma pereliikmete kohaoluta; naistele võimaluse andmise tõstatada vajadus sõltumatu kaitse järele ja tõstatada soospetsiifilised põhjused, millest tulenevalt tekib õigus eraldi rahvusvahelise kaitse rakendamisele; sooliste juhiste väljatöötamise varjupaigataotluste analüüsimiseks ning koolitamise. Selle alla kuuluvad lisaks sootundlik küsitamine, mis toimub vastava küsitaja juhtumisel ja vajadusel tõlgi abiga; taotlejale pakutav võimalus valida, millisest soost küsitajat ja tõlki ta eelistab, ning Osapoolte vastutulek nendele soovidele, kui need on mõistlikud; ning küsitamise käigus saadud teabe konfidentsiaalsuse austamine. Täiendavate juhiste saamiseks võivad Osapooled lähtuda parlamentaarse assamblee selles valdkonnas tehtud tööst, konkreetsemalt resolutsioonist 1765 (2010) ja soovituselt 1940 (2010) sooga seotud varjupaigataotluste kohta.

318. Selle sektsiooni neljas eelnevas paragrahvis on toodud üksikasjalik nimekiri võimalikest meetmetest, mida Osapooled võivad paragrahvis 3 esitatud sätete rakendamisel kasutada. Nendele osutamise põhjus seisneb selles, et koostajad soovisid kaasata seletuskirja mõned näited headest tavadest, mis on mõningates riikides juba välja töötatud. Siiski tuleb märkida, et paragrahv 3 jätab iga Osapoole otsustada, millised sootundlikud protseduurid, juhised ja tugiteenused tuleb välja töötada.

Artikkel 61 – Mittetagasisaatmine

319. Olles lahti seletatud 1951. aasta pagulasestaatuse konventsiooni artiklis 33, moodustab mittetagasisaatmise põhimõtte asüüli ja rahvusvahelise pagulasekaitse alustala ning on omandanud rahvusvahelise tavaõiguse staatuse. See tähendab, et see põhimõtte kehtib kõikide riikide puhul, sõltumatult sellest, kas need on 1951. aasta konventsiooniga seotud või mitte.

320. Mittetagasisaatmise põhimõtte on eriti oluline varjupaigataotlejate ja pagulaste puhul. Vastavalt sellele põhimõttele, millele kehtivad küll 1951. aasta konventsiooni kohaselt mõningad erandid ja piirangud, ei tohi riigid välja või tagasi saata ükskõik

millise riigi varjupaigataotlejaid või pagulasi juhul, kui nende elu või vabadus on ohustatud. ECHR-i artikkel 3 ei luba samuti saata isikuid tagasi kohta, kus neid võidakse piinata või ebainimlikult või inimväärikust alandavalt kohelda või karistada. Isiku väljasaatmine või tagasisaatmine kohta, kus teda võidakse taga kiusata, läheb vastuollu rahvusvahelise kogukonna lubadusega tagada kõikide isikute ligipääs inimõigustele. Mittetagasisaatmise põhimõtte alla kuulub nõue mitte keelata konkreetse riigi piirile saabunud varjupaigataotlejatele ja varjupaigataotlejatele, kellel ei võimaldata selle riigi piire ületada, ligipääsu selle riigi territooriumile.

321. Tagasisaatmise vastane kaitse kehtib iga isiku puhul, kes on vastavalt 1951. aasta konventsiooni kohaselt pagulane. Samuti kehtib see varjupaigataotlejate puhul, kelle formaalset staatust ei ole veel määratletud ja keda võib tagasisaatmisel päritoluriiki või alalise elukoha riiki tabada tagakiusamine. Paragrahv 1 sisaldab rahvusvahelise õigusega riikidele pandud kohustust austada mittetagasisaatmise põhimõtet seoses soopõhise vägivalla ohvritega, keda tagasisaatmisel võib tabada tagakiusamine.

322. Paragrahv 2 kinnitab üle, et kohustus austada mittetagasisaatmise põhimõtet kehtib samavõrra ka kaitset vajavate naistevastase vägivalla ohvrite puhul, kujutades seega täiendust esimesele paragrahvile. Täpsemalt öeldes kordab paragrahv 2 Osapooltele pandud kohustust rakendada vajalikke õiguslikke või muid meetmeid tagamaks, et kaitset vajavaid naistevastase vägivalla ohvreid ei saadeta ühelgi tingimusel tagasi, kui tagasisaatmisest tulenevalt tekib tegelik oht nende elule või tekib oht, et neid võidakse piinata või ebainimlikult või inimväärikust alandavalt kohelda või karistada. Oluline on tagada, et neid kohustusi täidetaks sõltumatult nende naiste staatusest või elukohast. See tähendab, et kaitse tagasisaatmise vastu kehtib kõikide naistevastase vägivalla ohvrite puhul, kelle varjupaigataotlusele pole veel vastatud pagulasestaatuse andmisega vastavalt 1951. aasta konventsioonile ja seda sõltumatult nende päritoluriigist või elamisõiguslikust staatusest ning keda võiks väljasaatmise korral ähvardada sooline vägivald, mis võiks kaasa tuua ülalkirjeldatud väärkohtlemise. Isegi kui nende varjupaigataotlus tagasi lükatakse, peaksid riigid tagama, et neid inimesi ei saadeta välja riiki, kus on tegelik oht, et neile võib osaks saada piinamine või ebainimlik kohtlemine või inimväärikust alandav kohtlemine või karistus. Siiski ei tohiks seda paragrahvi pidada vastuollu minevaks 1951. aasta konventsiooni asjakohaste sätetega ning täpsemalt ei välista see nimetatud konventsiooni artikli 33 paragrahvi 2 rakendamist.

Peatükk VIII – Rahvusvaheline koostöö

323. Peatükk VIII toob ära sätted konventsiooni Osapoolte vahelise rahvusvahelise koostöö kohta. Sätted ei piirdu õiguslase koostöö tegemisega kriminaal- või tsiviilasjades, vaid puudutavad ka koostööd kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamise ja vägivallaohvrite aitamise alal.

324. Mis puudutab üldisemat ja spetsiifilisemat õiguslast koostööd kriminaalvaldkonnas, siis on Euroopa Nõukogul siin juba olemas arvestatav hulk standardeidloovaid dokumente. Mainida tasub väljaandmise Euroopa konventsiooni (ETS nr 24), kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsioon (ETS nr 30), nende lisaprotokollid (ETS nr 86, 98, 99 ja 182), kohtuotsuste rahvusvahelise kehtivuse Euroopa konventsioon (ETS nr 70), rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise Euroopa konventsioon (ETS nr 141) ja

Euroopa Nõukogu konventsioon rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise ja terrorismi finantseerimise kohta (CETS nr 198). Need kokkulepped on valdkondadeüleised dokumendid, mis kehtivad väga paljude kuritegude puhul ning neid on võimalik rakendada, tagamaks õigusosalast koostööd kriminaalasjade juures selles konventsioonis sätestatud kuritegude menetlemisel kasutatavate protseduuride raamistikus. Kuna kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid on osapooled väljaandmise Euroopa konventsioonis ja vastastikuse kriminaalasjades abistamise konventsioonis, siis soovitati koostajatel üldiselt mitte dubleerida vastastikuse õigusliku abistamise ja väljaandmise alaseid sätteid, mis leiduvad spetsialiseerunud dokumentides, kuid kaasata siiski ülalmainitud üldised sätted ning muul moel viidata koostatava konventsiooniga kaasaskäivas selgitavas memorandumis horisontaalsetele õigusaktidele.

325. Seetõttu otsustasid koostajad käesolevas konventsioonis mitte reprodutseerida ülaltoodud ja muudes sarnastes sektoriteülestes dokumentides sisalduvaid sätteid. Näiteks ei tahtnud nad sisse tuua eraldi vastastikuse abistamise nõudeid, mis asendaksid muud kehtivad dokumendid ja korraldused, kuna üldjuhul on tõhusam tugineda olemasolevates vastastikuse abistamise ja väljasaatmise alastes kokkulepetes sisalduvatele korraldustele, millega valdkonnas töötavad isikud on juba kursis. Seetõttu sisaldab käesolev peatükk ainult sätteid, mis lisavad olemasolevatele konventsioonidele midagi uut.

Artikkel 62 – Üldpõhimõtted

326. Artikkel 62 toob ära üldpõhimõtted, millest tuleks rahvusvahelises koostöös juhinduda.

327. Eelkõige kohustab see Osapooli tegema üksteisega laiaulatuslikku koostööd, et vähendada nii palju kui võimalik operatiivset teabe ja tõendite vahetamist takistavaid asjaolusid.

328. Artikkel 62 osundab selgelt, et kohustus koostööd teha on üleüldine: see hõlmab kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormide ennetamise, tõkestamise ja menetlemise (punkt a), ohvrite kaitsmise ja abistamise (punkt b), konventsioonis sätestatud kriminaalkuritegude uurimise ja menetlemise (punkt c) ja Osapoolte väljaantud asjakohaste tsiviil- ja kriminaalkohtulike otsuste täideviimise (punkt d).

329. Paragrahv 2 põhineb Euroopa Nõukogu 15. märtsil 2001. aastal tehtud raamotsuse artikli 11 paragrahvidel 2 ja 3 ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses. See on koostatud eesmärgiga lihtsustada ohvritel kaebust esitada, kuna see annab neile võimaluse anda see sisse elukohariigi pädevate organite juures.

330. Need organid võivad seejärel algatada menetluse, kui nende õigus seda võimaldab, või edastada kaebuse selle riigi organitele, milles kuritegu toime pandi – vastavuses kõnesolevatele riikidele rakendatavate koostöödokumentide sätetega.

331. Paragrahv 3 volitab Osapoolt, mis teeb kriminaalasjades antava vastastikuse abi või väljasaatmise või tsiviil- ja kriminaalasjade tehtud otsuste rakendamise sõltuvaks lepingu olemasolust, võtma õigusalasest koostöös Osapoolega, millega tal pole sellist lepingut sõlmitud, aluseks käesolevat konventsiooni. See säte, millel ei ole Euroopa Nõukogu liikmesriikide kriminaalasjades ja väljasaatmisküsimustes antava vastastikuse abi puhul funktsiooni, kuna on olemas väljaandmise Euroopa konventsioon aastast 1957 vastastikuse kriminaalasjades abistamise konventsioon

1959 aastast ning nende juurde kuuluvad protokollid, on asjakohane, kuna see annab kolmandatele riikidele võimaluse konventsiooniga ühineda.

332. Paragrahviga 4 nähakse ette, et Osapooled püüaksid integreerida naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise kolmandatele riikidele antava arenguabi programmidesse. Paljud Euroopa Nõukogu liikmesriigid tegelevad programmide läbiviimisega, mis hõlmavad selliseid valdkondi nagu õigusriigi taastamine või arendamine, õigusinstitutsioone arendamine, kuritegevusega võitlemine ning tehniline abi rahvusvaheliste konventsioonide jõustamisel. Mõningaid neist programmidest võidakse läbi viia riikides, milles esineb märkimisväärsel hulgal naistevastast vägivalda ja perevägivalda. Antud kontekstis tundub asjakohane, et tegevusprogrammid võtaksid arvesse ja kaasaksid vajalikul määral valdavalt nende kuritegevusevormide ennetamisega seotud valdkondi, sealhulgas ohvrite mooduseid ohvrite kaitse korraldamiseks vastavuses artikli 18 paragrahviga 5.

Artikkel 63 – Ohustatud isikuid puudutavad meetmed

333. Selle sätte peamine eesmärk on taas julgustada käesoleva konventsiooni Osapooli edendama teabevahetust ning antud konkreetset juhul lisaks ennetada teatud käesolevas konventsioonis sätestatud naistevastase vägivalda ja perevägivaldaga seotud kuritegude toimumist. Mõningatel käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvatel kuritegudel võib olla rahvusvaheline mõõde. Seetõttu töid koostajad esile mõned selles konventsioonis sätestatud kuriteod, näiteks sundabieliu või naiste suguelundite moonutamine, ning viisid sisse põhimõtte, mille kohaselt Osapool, kellel on tõendavat teavet selle kohta, et mõnda isikut ähvardab oht langeda kõnealuse vägivalda ohvriks, peab teavitama sellest viivitamatult Osapoolt, mille territooriumil need vägivaldaaktid võivad toimuda. Teave peab põhinema „piisaval alusel“, et selline oht eksisteerib. Koostajad ei pidanud vajalikuks seletada konventsioonis lahti kriteeriume, mille järgi määratleda, millal on tegemist piisava alusega. Seetõttu jäetakse Osapooltele võimalus iga konkreetse juhtumi puhul otsustada, millal on niisuguse teabe edastamine kõnesolevate vägivaldaaktide ennetamiseks vajalik. Teave sisaldab üksikasju ohustatud isikut puudutavate meetmete kohta.

Artikkel 64 – Informatsioon

334. Artikkel 64 kinnitab üle põhimõtte, mis on rahvusvahelise koostöö valdkonnas ja eriti kriminaaljuhtumite osas juba kasutuses ja mis näeb ette tõhusat ja kiiret riikidevahelist teabevahetust, tagamaks võimalike käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegude vältimine, niisuguste kuritegude uurimine või kurjategijate vastutuselevõtmine. Eelkõige näeb paragrahv 1 ette, et taotluse saanud Osapool informeerib taotluse esitanud Osapoolt rakendatud meetmete tulemustest. Paragrahv 2 jätab igale Osapoolle võimaluse valida (sõna „võib“ osutab selgelt, et see ei ole kohustuslik), kas edastada teisele Osapoolle enda poolt läbiviidud uurimisega seotud teavet või ei. Seda võidakse teha ilma teise Osapoolle „eelneva taotluseta“.

335. Sarnaselt sätestab paragrahv 3 põhimõtte, mille kohaselt teavet saanud Osapool (see puudutab üldiselt kesksel haldusorganil, mis tegeleb rahvusvahelise koostööga kriminaalasjade valdkonnas) kohustub edastama selle teabe pädevatele organitele, mis on vastavalt siseriiklikule õigusele pädevad selle teabega tegelema. Üldiselt on sellisteks pädevateks organiteks näiteks politsei, prokuratuurid või kohus.

Asjaomased organid selgitavad seejärel välja, kas see teave on nende uurimise või kohtumenetluse seisukohalt asjakohane. Oluline on tähele panna, et selle sätte raames taotletav teave ei piirdu kriminaaluurimise või -menetlemisega, vaid laieneb tsiviilõigusega seotud valdkonnale, sealhulgas kaitsemäärustele.

Artikkel 65 – Andmekaitse

336. See sätte puudutab kõikide käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluvate vägivallavormidega seostuvate isikuandmete küsimust. Kuna isikuid, eriti ohvreid puudutava teabe levitamine ilma turvameetmete või kontrollita võiks seada vastavad isikud ohtu, viitab artikkel 65 seoses andmete säilitamise ja kasutamisega konkreetsetl konventsioonile, mis sätestab isikute kaitse isikuandmete automatiseeritud töötlemisel (ETS nr 108). Artiklis osutatakse, et see sätte kehtib seoses kohustustega, mille Osapooled on nimetatud konventsiooni raames võtnud. Siiski ei takista see ka Osapooli, kes veel ei ole konventsiooni nr 108 osapooled, seda konventsiooni ratifitseerimast. Konventsioon nr 108 näeb eelkõige ette, et isikuandmeid tuleb säilitada ainult täpselt määratletud õiguslastel eesmärkidel ning neid ei tohi kasutada moel, mis ei ole kooskõlas nimetatud eesmärgiga. See näeb samuti ette, et selliseid andmeid ei tohi säilitada ühelgi moel, mis võimaldab andmesubjekti tuvastamist, ega kauem, kui see on vajalik eesmärkide täitmiseks, milleks andmed said kogutud ja säilitatud. Konventsioon nr 108 kohustab samuti võtma kasutusele asjakohaseid turvameetmeid, et välistada mittevõlgitatud ligipääs sellistele andmetele ning andmete muutmise või avalikustamine.

Peatükk IX – Järelevalvemehhanism

337. Konventsiooni peatükk IX sisaldab sätteid, mille eesmärgiks on konventsiooni tõhus rakendamine Osapoolte poolt. CAHVIO sedastas oma vahearuandes, et “ekspertrühm on seisukohal, et tugeva ja sõltumatu järelevalvemehhanismi olemasolu on ülimalt oluline, tagamaks, et kõik konventsiooni osapooled kõnesolevale probleemile asjakohaselt reageeriks.” Seetõttu leidsid koostajad, et konventsiooni raames ette nähtud järelevalvesüsteem peaks olema üks selle tugevusi. Järelevalvemehhanism on välja töötatud nii, et see hõlmab kogu konventsiooni reguleerimisala. Konventsioon näeb ette naistevastase vägivalla ja perevägivalla ekspertrühma (edaspidi “GREVIO”) olemasolu, mille liikmeteks on sõltumatud ja kõrgelt kvalifitseeritud eksperdid inimõiguste, soolise võrdõiguslikkuse, naistevastase vägivalla ja perevägivalla, kriminaalõiguse ning naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite aitamise ja kaitse valdkonnas. Ekspertrühma ülesanne on “jälgida käesoleva konventsiooni rakendamist konventsiooni Osapoolte poolt”. Konventsioon näeb samuti ette Osapoolte komitee loomise, mis koosneb konventsiooni Osapoolte esindajatest.

Artikkel 66 – Naistevastase vägivallaga ja perevägivallaga võitlemise ekspertgrupp (GREVIO)

338. Nagu eespool märgitud, on GREVIO ülesanne jälgida, et konventsiooni Osapooled konventsiooni rakendaksid. Sellesse ekspertrühma kuulub minimaalselt 10 ja maksimaalselt 15 liiget.

339. Selle artikli paragrahv 2 rõhutab vajadust tagada GREVIO liikmete valimisel geograafiline ja sooline tasakaal ning multidistsiplinaarsed ekspertteadmised. Ekspertühma liikmed on konventsiooni Osapoolte kodanikud. GREVIO liikmekandidaadid määravad Osapooled ja need valitakse Osapoolte komitee poolt.

340. Paragrahv 3 sätestab GREVIO liikmete valimise kriteeriumid sõltuvalt konventsiooni ratifitseerimiste arvust.

341. Paragrahv 4 toob välja GREVIO ekspertidelt eeldatava pädevuse, samuti nende valimise peamised kriteeriumid, mis on võimalik kokku võtta järgmiste sõnadega: "sõltumatus ja ekspertteadmised". Täpsemalt peavad GREVIO liikmed esindama asjakohaseid toimijaid ja asutusi, mis töötavad naistevastase vägivalla ja perevägivalla valdkonnas. Juhul, kui Osapooled nomineerivad näiteks MTÜ-de esindajaid, võivad ka nemad eksperühma kuuluda.

342. Paragrahv 5 osutab, et GREVIO liikmete valimise protseduur (kuid mitte liikmete valimine ise) pannakse paika ministrite komitee poolt. See on mõistetav, kuna valimise protseduur on konventsiooni rakendamise oluline osa. Kuna tegemist on Euroopa Nõukogu konventsiooniga, leidsid koostajad, et sellist funktsiooni peaks täitma ministrite nõukogu ning Osapooled ise vastutavad seejärel GREVIO liikmete valimise eest. Enne valimise protseduuri paikapanemist kohustub ministrite komitee konsulteerima kõikide Osapooltega ja saama neilt üksmeelse nõusoleku. Selle nõudega osutatakse, et kõik konventsiooni Osapooled peavad olema suutelised sellist protseduuri määratlema ning teevad seda võrdsetel alustel.

343. Paragrahv 6 näeb ette, et GREVIO paneks paika iseenda protseduureeglid.

344. Paragrahvi 7 eesmärk on võimaldada kõikidel riike külastavate delegatsioonide liikmetel, nii nagu see on sätestatud artikli 68 paragrahvides 9 ja 14, tegutseda võrdsetel alustel ning osa saada samadest privileegidest ja immunitetidest. Euroopa nõukogu üldine kokkulepe privileegide ja immunitetide kohta kehtib ainult liikmesriikidele. Konventsioon on siiski liitumiseks avatud ka mitteliikmesriikidele. Mis puutub teistesse Euroopa Nõukogu konventsioonidesse, mis käsitlevad riikide külastamist, siis näeb tavaline ministrite komitee protseduur ette, et mitteliikmesriikidel palutakse allkirjastada kahepoolne leping, kusjuures sellega kaasnev pikaldane protsess võib nende konventsiooniga liitumist aeglustada. Sel põhjusel ning ennetades niisugust venimist tulevikus on see säte hõlmatud konventsiooni enda tekstis, kuna nii on võimalik vältida mitteliikmesriikidega sõlmitavate kahepoolsete lepingute üle peetavatest läbirääkimistest tingitud pikaldasi protseduure.

Artikkel 67 – Osapoolte komitee

345. Artikkel 67 sätestab selle järelevalvesüsteemi teise alustala, mis on ülalkirjeldatud alustel kokku kutsutud poliitiline organ ("Osapoolte komitee").

346. Osapoolte komitee kutsub esmalt kokku Euroopa Nõukogu peasekretär ühe aasta jooksul pärast konventsiooni jõustumist, eesmärgiga valida GREVIO liikmed. Seejärel tuleb see kokku iga kord, kui seda nõuab üks kolmandik Osapooli, Euroopa Nõukogu peasekretär või GREVIO juhataja.

347. Selle organi asutamine tagab kõikide Osapoolte võrdse osalemise otsustetegemise protsessis ja järelevalveprotseduuris ning tugevdab lisaks Osapoolte vahelist ning Osapoolte ja GREVIO vahelist koostööd, et tagada konventsiooni korrektne ja tõhus konventsiooni rakendamine.

348. Paragrahv 3 sätestab, et Osapoolte komitee peab paika panema iseenda protseduurireeglid.

Artikkel 68 – Protseduur

349. Artikkel 68 täpsustab järelevalveprotseduuri toimimise ning GREVIO ja Osapoolte komitee vahelise suhtluse.

350. Paragrahvid 1 ja 2 sätestavad, et GREVIO vaatab läbi iga Osapoole aruande üldiste seadusandlike ja muude konventsiooni sätete ellurakendamiseks tarvitatud meetmete kohta, tehes seda koos vastava Osapoole esindajatega. Selle aruande esitab iga Osapool ja see põhineb GREVIO väljatöötatud küsimustikul. Eesmärk on saada ülevaade põhilistest seadusandlikest ja muudest meetmetest, mis on konventsiooniga liitunud Osapoolte käsutuses konventsiooni konkreetsema ja üldisema rakendamise tarvis.

351. Paragrahv 3 osutab, et esimesele aruandele järgnev hindamisprotseduur ja hindamine vastavalt paragrahvidele 1 ja 2 on jagatud voorudesse ja et GREVIO valib välja spetsiifilised sätted, millele hindamine keskendub. Mõte on selles, et GREVIO määrab iga järgmise vooru algul iseseisvalt kindlaks sätted, mis võetakse antud perioodil hindamisprotseduuri aluseks.

352. Paragrahv 4 sätestab, et GREVIO määrab kindlaks kõige asjakohasemad vahendid hindamisprotseduuri teostamiseks. Nende hulka võib kuuluda küsimustik või mõni muu teabekogumise vorm. Termin "küsimustik" viitab komplektile kirjalikele küsimustele või juhtnööridele, mille abil kogutakse kvalitatiivset või kvantitatiivset tüüpi teavet meetmete kohta, mida on konventsiooni rakendamisel kasutatud. See on enamasti kui statistiliste/numbriliste andmete kogumine, mille nägi ette soovitus Rec (2002)5 (soovitus naiste kaitsmise kohta vägivalla vastu) rakendamise järelevalve raamistik. Lisas osutab see paragrahv, et Osapooled peavad vastama GREVIO küsimustele. Konventsiooni Osapooltelt ei tuleks küsida soovitus Rec (2002)5 (soovitus naiste kaitsmise kohta vägivalla vastu) rakendamise kohta.

353. Paragrahv 5 sätestab olulise põhimõtte, mille kohaselt GREVIO võib saada teavet MTÜ-delt, kodanikuühiskonnalt, aga ka riiklikelt inimõiguste kaitse institutsioonidelt.

354. Paragrahvid 6, 7 ja 8 toovad ära põhimõtte, et GREVIO peaks kasutama kõiki olemasolevaid teabeallikaid parimal viisil. See on vajalik ka selleks, et vältida ebavajalikku töö ja tegevuste dubleerimist, kui need on juba muudes kontekstides ellu viidud.

355. Paragrahv 9 rõhutab, et lisaks võib GREVIO korraldada riikide külastusi. Koostajad tahtsid selgelt osutada, et riikide külastused peaksid olema täiendav järelevalvemoodus ja et neid tuleks teha ainult vajadusel kahel juhul: 1) kui laekunud teave on ebapiisav ja puuduvad muud sobivad viisid selle hankimiseks usaldusväärsetel viisidel või 2) juhul, kui GREVIO saab usaldusväärset teavet, mis annab märku olukorrast, millele tuleb koheselt tähelepanu pöörata, et vältida tõsisemaid konventsiooni rikkumisi või vähendada kordi ja määra, mil seda tehakse. Need riikide külastused tuleb korraldada koostöös antud Osapoole pädevate organitega, mis eeldab, et need on juba varasemast olemas, ning kuupäevad pannakse paika koostöös riigi asutustega, millele antakse külastusest piisava etteteatamisega teada.

356. Paragrahvid 10 ja 11 kirjeldavad nii aruande kui GREVIO järeltööst koostamise faasi. Nendest sätetest on selgelt näha, et GREVIO peab aruande ja järeltööst ettevalmistamise ajal pidama vastava Osapoolega dialoogi. Just sellise dialoogi

kaudu saab toimuda konventsiooni sätete nõuetekohane rakendamine. GREVIO avaldab oma aruande ja järeldused koos kõigi asjassepuutuva Osapoolle antud kommentaaridega. Sellega on GREVIO ülesanne vastava Osapoolle ja tähelepanu all olevate sätete suhtes täidetud. GREVIO aruandeid ja järeldusi, mis lähevad pärast nende vastuvõtmist avalikustamisele, ei saa Osapoolte komitee enam muuta ega täiendada.

357. Paragrahv 12 vaatleb Osapoolte komitee rolli järelevalveprotseduuris. See osundab, et Osapoolte komitee võib vastu võtta soovitusi, milles tuuakse ära meetmed, mida Osapool peab GREVIO järelduste rakendamiseks tarvitusele võtma, määrates vajadusel kindlaks kuupäeva, millal esitatakse teave nende elluviimise kohta, samuti on komitee ülesanne edendada koostööd, et tagada konventsiooni nõuetekohane rakendamine. Selle mehhanismiga tagatakse GREVIO sõltumatuse austamine selle järelevalvetöös, kuid lisatakse Osapoolte vahelisele dialoogile ka teatav "poliitiline" mõõde.

358. Paragrahvid 13, 14 ja 15 kirjeldavad spetsiaalset protseduuri, mille kohaselt GREVIO kohustub nõudma Osapooltelt aruandeid meetmete kohta, mille see on kasutusele võtnud, et vältida ükskõik millise käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse kuuluva vägivallaakti väljendumist tõsise, ulatusliku või järjepideva muustrina. Spetsiaalset aruannet nõutakse tingimusel, et GREVIO on saanud usaldusväärset informatsiooni, mis osutab olukorrale, milles probleemid nõuavad viivitamatut tähelepanu konventsiooni tõsiste rikkumiste ärahoidmiseks või nende ulatuse ja arvu piiramiseks. Asjassepuutuvalt Osapoolelt ja muudest allikatest saadud teabe põhjal võib GREVIO määrata ühe või mitu oma liiget läbi viima vastavat uurimist ning GREVIO-le viivitamatult tulemuste kohta aru andma. Väga erandlikel juhtudel võib sellega kaasneda ka asjassepuutuva riigi külastamine. Määratud "raportöör(id)" peavad hankima kogu vajaliku teabe ja välja selgitama vastavat olukorda puudutavad üksikasjad. GREVIO protseduurireeglid sätestavad selle reeglid, millele vastavalt see "arupärimise protseduur" peab toimuma. Siiski on peamine eesmärk see, et GREVIO-l oleks võimalus saada täpsem selgitus ja arusaam olukordade kohta, milles on vastavalt usaldusväärsele teabele ilmsiks tulnud samade vägivallaaktide ohvrite suur hulk. Uurimise tulemused edastatakse asjassepuutuvale Osapoolle ja vajaduse korral Osapoolte komiteele ning Euroopa Nõukogu ministrite komiteele koos kõikide võimalike kommentaaride ja soovitustega.

Artikkel 69 – Üldised soovitused

359. Inspireerituna CEDAW-i artiklist 21 osutab käesolev artikkel, et GREVIO-l on vajadusel võimalus vastu võtta üldisi soovitusi käesoleva konventsiooni täitmise kohta. Üldised soovitused kehtivad ühtviisi kõikidele Osapooltele ja puudutavad käesolevasse konventsiooni kuuluvaid artikleid või teemasid. Need ei ole riigispetsiifilised. Olgugi et need üldised soovitused ei ole õiguslikult siduvad, on need Osapooltele oluliseks viitealuseks, mis aitab paremini mõista konventsioonis käsitletud teemasid ja pakub selgeid juhtnööre, mis saavad kaasa aidata konventsioonis sisalduvate sätete ellurakendamisele. Need soovitused peaksid olema ka osa tulevastest järelevalvevoorudest.

Artikkel 70 – Parlamendi kaasamine järelevalvesse

360. See säte määratleb riikide parlamentide rolli konventsiooni elluviimiseks võetavate meetmete järelevalves. Paragrahvides 1 ja 2 nähakse ette kohustus, et konventsiooni Osapooled kutsuksid riikide parlamente osalema järelevalves (paragrahv 1) ja esitaksid GREVIO aruanded neile tutvumiseks (paragrahv 2). Koostajad rõhutasid riikide parlamentide rolli olulisust konventsiooni järgimisel, milleks on mitmetel juhtudel vajalikud seadusandlikud muudatused. Seetõttu pidasid nad äärmiselt oluliseks kaasata riikide parlamente hinnangute andmisesse konventsiooni rakendamise õnnestumise kohta.

361. Selle sätte paragrahv 3 täpsustab Euroopa Nõukogu parlamentaarse assamblee kaasamist järelevalvesse käesoleva konventsiooni elluviimiseks rakendatavate meetmete üle. Selline säte esineb Euroopa Nõukogu konventsioonide ajaloos esmakordselt ja näeb ette, et parlamentaarne assamblee kutsutakse regulaarselt hindama käesoleva konventsiooni elluviimist. Selle sättega soovisid koostajad tunnustada parlamentaarse assamblee tähtsat rolli naistevastase vägivalla teema toomises Euroopa Nõukogu ja selle liikmesriikide päevakorda. Kuna assamblee on sellele teemale pikaaegselt pühendunud ja võtnud selles valdkonnas vastu rohkearvulisi otsuseid, aitab assamblee osalemine konventsiooni järelevalves selle tulemusi tunduvalt parandada.

Peatükk X – Seosed teiste rahvusvaheliste õigusaktidega

Artikkel 71 – Seosed teiste rahvusvaheliste õigusaktidega

362. Artikkel 71 tegeleb konventsiooni ja teiste rahvusvaheliste õigusaktide vaheliste seostega.

363. Vastavuses 1969. aasta Viini konventsiooniga rahvusvahelise lepingute õiguse kohta, püüab artikkel 71 tagada, et konventsioon kooseksisteeriks harmooniliselt teiste – kas mitmepoolsete või kahepoolsete – kokkulepete või dokumentidega, mis käsitlevad konventsioonis vaadeldavaid teemasid. Siia kuuluvad näiteks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon koos lisaprotokollidega, Euroopa sotsiaalharta (täiendatud, ETS nr 163), Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastaste meetmete konventsioon (CETS No. 197), konventsioon kõikide naiste diskrimineerimise vormide kaotamise kohta ja selle fakultatiivne protokoll, laste õiguste konventsioon ja selle fakultatiivsed protokollid laste kaasamise kohta relvakonfliktidesse ja laste müümise kohta, lapsprostituutsiooni ja lapspornograafia kohta, rahvusvaheline konventsioon naiste rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta ja selle fakultatiivne protokoll, 1951. aasta konventsioon pagulasestaatuse kohta ja selle fakultatiivne protokoll ning ÜRO konventsioon puuetega inimeste õiguste kohta.

364. Käesolev konventsioon on koostatud eesmärgiga tugevdada kaitset ja tagada toetus naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvritele. Selleks püüab artikli 71 paragrahv 1 tagada, et käesolev konventsioon ei mõjutaks kohustusi, mis tulenevad teistest rahvusvahelistest õigusaktidest, milla osapoolteks käesoleva konventsiooni osapooled on praegu või saavad tulevikus ning mis sisaldavad sätteid käesoleva konventsiooni raames vaadeldud teemade kohta. See säte osutab seega veelkord selgelt käesoleva konventsiooni üldisele eesmärgile, milleks on naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite õiguste kaitse ja nende kaitsmise tagamine parimal võimalikul tasandil.

365. Artikli 71 paragrahv 2 osutab positiivselt, et Osapooled võivad omavahel sõlmida kahe- või mitmepoolseid kokkuleppeid või muid dokumente käesoleva konventsiooniga hõlmatud küsimustes. Siiski tuleneb sellest sõnastusest selgelt, et Osapooltel ei lubata sõlmida sellest konventsioonist põikuvaid kokkuleppeid.

Peatükk XI – Konventsiooni muudatused

366. Konventsiooni Osapooled võivad esitada konventsiooni sätete muudatuseettepanekuid. Nendest tuleb teavitada Euroopa Nõukogu peasekretäri ja kõiki Euroopa Nõukogu liikmesriike, kõiki konventsioonile allakirjutanuid, kõiki Osapooli, Euroopa Liitu ja kõiki riike, keda on kutsutud käesoleva konventsiooniga ühinema või sellele alla kirjutama.

367. Järgmise sammuna võtab ministrite komitee kaalumisele ja viib selle sisse. Enne tehtava muudatuse kasuks otsustamist peab ministrite komitee kõigi konventsiooni Osapooltega konsulteerima ja saama nende ühehäälsel nõusolekul. Niisuguse nõudega tagatakse, et kõikidel konventsiooni Osapooltel on võimalus osaleda muudatusi puudutavas otsustamisprotsessis ja teha seda võrdsetel alustel.

Peatükk XII – Lõppsätted

368. Mõningate eranditega põhinevad selle peatüki sätted peamiselt Euroopa Nõukogu raames loodavate konventsioonide ja lepingute lõppsätete mudelil, mille ministrite komitee kiitis heaks ministrite asetäitjate 315. kohtumisel veebruaris 1980. Artiklid 73 kuni 81 kasutavad kas mudelsätete standardiseeritud keelt või põhinevad Euroopa Nõukogu pikaajalisel kokkulepete koostamise praktilisel.

Artikkel 73 – Konventsiooni mõju

369. Artikkel 73 toetab neid siseriikliku õiguse ja siduvate rahvusvaheliste õigusaktide sätteid, mis näevad isikutele ette täiendava kaitse naistevastase vägivalla ja perevägivalla eest; käesolevat konventsiooni ei tohi tõlgendada sellist kaitset piiravana. Väljend "rohkem õigusi" viitab võimalusele seada isik soodsamasse positsiooni, kui seda võimaldaksid käesoleva konventsiooni sätted.

Artikkel 74 – Vaidluste lahendamine

370. Koostajad pidasid oluliseks kaasata konventsiooni teksti ka artikli vaidluste lahendamise kohta, mis paneb Osapooltele kohustuse püüda lahendada käesoleva konventsiooni rakendamist või tõlgendamist puudutavad vaidlused eelkõige rahumeelsel viisil.

371. Erinevat tüüpi rahumeelse lahendamise viisid, mida mainitakse selle artikli esimeses paragrahvis (läbirääkimised, lepitus ja vahekohtu abi kasutamine) on rahvusvahelises õiguses üleüldiselt aktsepteeritud. Need lahendamise meetodid ei ole kumulatiivsed, seega ei pea Osapooled proovima neid kõiki, enne kui nad pöörduvad muude rahumeelsete lahendamismeetodite juurde. Kõik vaidluste lahendamise protseduurid lepitakse kokku asjassepuutuvate Osapoolte vahel.

372. Paragrahv 2 näeb ette, et Euroopa Nõukogu ministrite komitee võib kehtestada mitteõiguslikud protseduurid, mida Osapooled saavad kasutada, kui tekib mingi vaidlus seoses konventsiooni rakendamise või tõlgendamisega. Koostajad otsustasid

mitte viidata õiguslikele protseduuridele, näiteks Rahvusvahelises Kohtus kehtivale, kuna mitmed selle konventsiooni väljatöötamises osalenud riigid ei aktsepteerinud selle õigusorgani kohustusliku pädevuse sätestamist ega tahtnud seda teha ka käesoleva konventsiooniga seoses. Siiski ei välista see artikkel võimalust, et vaidluse Osapooled võivad pöörduda oma küsimusega Rahvusvahelisse kohtusse, kui nad seda soovivad.

Artikkel 75 – Allakirjutamine ja jõustumine

373. Paragrahv 1 osundab, et konventsioon on avatud allkirjastamiseks mitte ainult Euroopa Nõukogu liikmesriikidele, vaid ka Euroopa Liidule ja Euroopa Nõukogu mitteliikmesriikidele (Kanada, Püha Tool, Jaapan, Mehhico ja Ameerika Ühendriigid), mis osalesid konventsiooni väljatöötamisel. Pärast konventsiooni jõustumist vastavuses paragrahviga 3 võidakse teisi mitteliikmeid, kes ei ole selles sättes loetletud, kutsuda konventsiooniga liituma vastavalt artikli 76 paragrahviga 1.

374. Paragrahv 2 sätestab, et Euroopa Nõukogu peasekretär that the Secretary General of the Council of Europe on käesoleva konventsiooni ratifitseerimis- ja heakskiitmiskirjade hoidja.

375. Paragrahv 3 määrab ära ratifitseerimiste või heakskiitmiste arvu, mis on vajalik selleks, et konventsioon jõustuks – see arv on 10. See arv peegeldab veendumust, et edukaks vastuastumiseks naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise väljakutsele on vajalik oluline rühm riike. See arv ei ole siiski nii suur, et see lükkaks soovimatul määral edasi konventsiooni jõustumist. Vastavuses Euroopa Nõukogu lepingute sõlmimise praktikaga peavad kümnest algsest riigist olema vähemalt kaheksa Euroopa Nõukogu liikmed.

Artikkel 76 – Konventsiooniga ühinemine

376. Pärast Osapooltega konsulteerimist ja nende ühehääelse nõusoleku saamist võib ministrite komitee kutsuda konventsiooniga ühinema mistahes riigi, mis ei ole Euroopa Nõukogu liige ega ole osalenud konventsiooni väljatöötamises. Sellekohase otsuse tegemiseks on vajalik 2/3 häälest koosnev häälteenamus, mille sätestatab Euroopa Nõukogu põhikirja artikli 20 punkt d, ning konventsiooni Osapoolte ühehääline otsus.

Artikkel 77 – Territoriaalne kohaldamine

377. Paragrahv 1 täpsustab territooriumi, mille suhtes konventsiooni kohaldatakse. Siin tuleks juhtida tähelepanu sellele, et juhul, kui Osapooled loobuksid ilma mõjuva põhjuseta (nagu seda on näiteks erinevate õigussüsteemide olemasolu konventsioonis käsitletud teemade käsitlemiseks) mingil osal oma territooriumist konventsiooni kohaldamast, oleks see vastuollu minek konventsiooni sisu ja eesmärgiga.

378. Paragrahv 2 puudutab konventsiooni kohaldamisala laiendamist territooriumidele, mille rahvusvaheliste suhete eest Osapooled vastutavad või mille nimel need on volitatud tegutsema.

379. Käesoleva konventsiooni ulatuses ja välistamata sätteid artiklis 44 ei loo käesolev konventsioon mingeid territooriumiväliseid kohustusi.

Artikkel 78 – Reservatsioonid

380. Artikkel 78 täpsustab, et käesoleva konventsiooni ühegi sätte suhtes ei tehta reservatsioone, välja arvatud erandid, millest on juttu käesoleva artikli paragrahvides 2 ja 3. Avaldustes vastavuses paragrahvidega 2 ja 3 tehtavate reservatsioonide kohta tuleks seletada põhjuseid, miks mingi Osapool antud reservatsiooni taotleb.

381. Artiklid, mis on loetletud käesoleva artikli paragrahvis, kujutavad endast sätteid, mille suhtes ei saavutatud koostajate hulgas ühehäälselt nõusolekut vaatamata kompromissi nimel tehtud jõupingutustele. Nende reservatsioonide eesmärk on võimaldada konventsiooni kõige suuremahulisem võimalik ratifitseerimine, andes Osapooltele samal ajal võimaluse säilitada mõningad oma põhilised õiguslikud mõisted. Sellised sätted on järgmised: artikkel 30 paragrahv 2 (riiklik hüvitamine); artikli 44 paragrahvid 1 e, 3 ja 4 (jurisdiktsioon); artikli 55 paragrahv 1 (*ex parte* ja *ex officio* menetlused); artikkel 58 (aegumise määratlemine); artikkel 59 (elamisõiguslik staatus). Tuleb tähelepanu juhtida, et reservatsioonide tegemise võimalus on täiendavalt kitsendatud artiklite 55 ja 58 puhul, kuna reservatsioonid artikli 55 paragrahvile 1 on lubatud ainult seoses artikliga 35 kergemate kuritegude kohta, samamoodi nagu reservatsioonid artiklile 58 on lubatavad ainult seoses artiklitega 37, 38 ja 39.

382. Paragrahv 3 sätestab teatava spetsiifilise reservatsiooni seoses artiklitega 33 (psühholoogiline vägivald) ja 34 (ahistav jälitamine). Osapooled võivad jätta endale õiguse rakendada nendes artiklites mainitud käitumise puhul kriminaalsete sanktsioonide asemel mittekriminaalseid sanktsioone. Seega ei kehti reservatsioonide tegemise võimalus mitte nendele artiklitele tervikuna, vaid ainult ainult viiside osas, kuidas Osapooled neid siseriiklikul tasandil rakendavad.

383. Paragrahv 4 sätestab võimaluse reservatsioone igal ajal tagasi võtta, püüdes sellega tulevikus vältida erinevusi käesolevas konventsioonis sisalduvad sätted inkorporeerinud seadusandluste vahel.

Artikkel 79 – Kehtivus ja reservatsioonide läbivaatamine

384. Reservatsioonid on erandid käesoleva konventsiooniga kehtestatud standardite ühtselt rakendamisest. Seetõttu pidasid koostajad asjakohaseks näha ette reservatsioonide perioodilise läbivaatamise, et julgustada Osapooli neist loobuma või esitada põhjendusi nende säilitamiseks. Vastavuses paragrahviga 1 kehtivad artikli 78 paragrahvides 2 ja 3 mainitud reservatsioonid 5 aastat. See kestus pandi paika selleks, et leida tasakaal kahe punkti vahel: ühelt poolt täita olemasolevate reservatsioonide järkjärgulise vähendamise eesmärk, kuid teiselt poolt tagada, et Osapooltel oleks piisavalt aega, et need reservatsioonid riiklikul tasandil uuesti üle vaadata. Pärast seda kuupäeva reservatsioonid aeguvad, välja arvatud juhul, kui neid sõnaselgelt pikendatakse. Igal juhul on vajalik, et Osapooled teavitaksid Euroopa Nõukogu peasekretäri oma kavatsustest olemasolevate reservatsioonide suhtes.

385. Paragrahv 2 kirjeldab mittepikendatud reservatsioonide automaatse aegumise protseduuri. Ja lõpuks esitavad Osapooled kooskõlas artikli 79 paragrahviga 3 GREVIO-le enne reservatsioonide pikendamist või GREVIO nõudel selgituse põhjuste kohta, millega õigustatakse reservatsiooni jätkamise vajadust. Juhul kui reservatsiooni pikendatakse, ei ole GREVIO eelnev nõue vajalik. Kõikidel juhtudel on

GREVIO-l võimalus tutvuda selgitustega, mida Osapool esitab reservatsioonide jätkamise õigustamiseks.

Artikkel 80 – Denonsseerimine

386. Vastavuses ÜRO rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni artikliga 80 on igal Osapoolel õigus konventsioon denonsseerida.

Artikkel 81 – Teavitamine

387. Artikkel 81 loetleb teavitused, mida Euroopa Nõukogu peasekretär konventsiooni hoidjana kohustub tegema ning samuti määratleb see nende teavituste saajad (riigid ja Euroopa Liit).